

DICKENS CHARLES

DAVID

COPPERFIELD I

Charles Dickens

David Copperfield I

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=25092484

*David Copperfield I / David Copperfield nuoremman elämäkertomus ja
kokemukset:*

Содержание

ENSIMÄINEN LUKU	4
TOINEN LUKU	24
KOLMAS LUKU	50
NELJÄS LUKU	76
VIIDES LUKU	108
KUUDES LUKU	139
SEITSEMÄS LUKU	152
KAHDEKSAS LUKU	183
Конец ознакомительного фрагмента.	193

Charles Dickens

David Copperfield I / David Copperfield nuoremman elämäkertomus ja kokemukset

ENSIMÄINEN LUKU

Minä synnyn

Joudunko minä itse oman elämäni sankariksi, vai tuleeko joku muu tähän paikkaan, sitä saavat nämät sivut osoittaa. Aloittaakseni elämäkertomustani elämäni alusta, mainitsen, että synnyin (niinkuin minulle on juteltu, ja niinkuin minä uskon) eräänä perjantaina kello kaksitoista yöllä. Oli huomattu, että kello rupesi lyömään ja minä rupesin huutamaan yht'aikaa.

Mitä syntymäpäivääni ja – hetkeeni koskee, ilmoitti imettäjä ja muutamat muut viisaat naapurin-eukot, jotka olivat ahkerasti ajatelleet kohtaloani monta kuukautta ennen, kuin meidän oli mikään mahdollisuus silmästä silmään tutustua, ensiksi, että minä olin määrätty onnettomaksi elämässäni, ja toiseksi, että olin oikeutettu näkemään henkiä ja haamuja; jotka molemmat lahjat heidän luulonsa mukaan välttämättömästi kuuluvat kaikille onnettomille lapsille, jotka syntyvät perjantaisin aamu-yöstä,

olivatpa kumpaa sukupuolta hyvänsä.

Minun ei tarvitse tässä puhua mitään ensimmäisestä kohdasta, sillä paremmin, kuin mikään muu, näyttää elämäkertomukseni, oliko ennustus oikea vai väärä. Kysymyksen toisen puolen suhteen tahdon ainoastaan muistuttaa, että, jollen sylilapsena nauttinut tätä perintöni osaa, minä en ole vielä siihen käsiksi päässyt. Mutta minä en valita ollenkaan, että tämä omaisuus on minulta pidätetty, ja jos se tällä haavaa sattuisi olemaan jollakulla muulla, jääköön se hänelle vaan minun puolestani.

Minä synnyin, onnenlakki päässä; lakki ilmoitettiin sanomalehdissä myytäväksi halpaan hintaan, viiteentoista guineaan. Puuttuiko meriväeltä siihen aikaan rahaa vai uskoa ja luottivatko enemmän korkkivöihin, en tiedä; koko minun tietoni on se, ettei tehty, kuin yksi tarjomus, ja senpä teki eräs lakimies, joka harjoitti vekseli-kauppaa ja lupasi kaksi puntaa puhtaassa rahassa sekä lopun sherryssä, mutta ei ottanut korkeampaan summaan vakuuttaaksensa itseään hukkumisen vaarasta. Ilmoitus peruutettiin sen vuoksi täydellä tappiolla – sillä mitä sherryyn tulee, oli rakkaan äiti parkani sherry siihen aikaan kaupaksi torilla – ja kymmenen vuotta jälestäpäin heitettiin onnenlakista arpaa alhaalla meidän paikkakunnassa; osan-ottajia oli viisikymmentä ja hengeltä maksettiin puoli kruunua sillä ehdolla, että voittaja tarjoisi viiden shillingin edestä. Minä olin itse läsnä ja muistan, että minusta tuntui oikein ikävältä ja häpeälliseltä, kun osa omasta itsestäni tällä tapaa pantiin menemään. Onnenlakin voitti, muistaakseni,

vanha lady,¹ jolla oli kori käsivarrella ja joka sangen vastahakoisesti otti esiin määrätyt viisi shillingiä, koko summa puolipennyissä ja puolikolmatta pennyä vailla – tätä koetettiin turhaan äärettömän suurella ajankululla ja isolla luvunlaskun haaskauksella saada häntä ymmärtämään. Se on tosi-asia, jota kauan siellä päin katsoivat merkilliseksi, ettei hän koskaan hukkunut, vaan kuoli voitonriemulla vuoteessansa toisella kymmenettä ikävuodellansa. Minä olen kuullut, että hän viimeisiin saakka ennen kaikkia ylpeili siitä, ettei hän ollut koskaan eläissänsä liikkunut vesillä, paitsi jollakin sillalla, sekä että hän teetänsä juodessaan (johon hän oli erittäin mieltynyt) loppuunsa asti lausui suuttumustansa merimiehistä ja muista, jotka uskalsivat lähteä mailmaa "kiertelemään". Suotta pyydettiin osoittaa hänelle, että muutamat hauskat kapiineet, ehkä teekin niihin luettuna, olivat saaneet alkunsa tästä moitittavasta menetyksestä. Hän vastasi yhä pontevammin ja vaistomaisesti tietäen moitteensa voiman: "pois kaikki kiertelemiset."

Etten itse nyt rupeisi "kiertelemään", palaan syntyyni.

Minä synnyin Blunderstone'ssa, Suffolk'issa, taikka "niillä tienoin", niinkuin Skotlannissa sanotaan. Minä olin kalmannos. Isäni silmät olivat ummistuneet tämän mailman valolta kuusi kuukautta ennen, kuin minun silmäni aukenivat sille. Minusta tuntuu kummalliselta, myöskin nyt, kun ajattelen, ettei hän koskaan nähnyt minua; mutta vielä kummallisemmalta tuntuu se hämärä muisto, joka minulla on ensimmäisestä lapsellisesta

---

¹ Lady = rouva, nainen.

yhteydestäni hänen valkoisen hautakivensä kanssa kirkkomaalla, ja se sanomaton sääli, jota minun oli tapa tuntea siitä, että se makasi yksinään ulkona mustassa yössä, samalla kuin pikkuinen vierashuoneemme oli lämmin ja valoisa valkeasta ja kynttilöistä ja asuntomme ovet – tämä tuntui minusta välisti melkein julmalta – olivat siltä teljetty ja lukitut.

Eräs isäni täti ja siis minun iso-tätini, josta aion kohta puhua enemmän, oli etevin henkilö suvussamme. Miss² Trotwood elikkä Miss Betsey, joksi äiti raukkani aina nimitti häntä, kun hän sai kauhunsa tämän pelottavan olennon suhteen sen verran kukistetuksi, että hän ollenkaan mainitsi häntä (joka harvoin tapahtui), oli joutunut naimisiin miehen kanssa, joka oli häntä itseä nuorempi ja hyvin kaunis, paitsi siinä merkityksessä, jossa yksinkertaisessa sananlaskussa kuuluu: "kaunis se, joka kauniisti menettelee" – sillä kovasti epäiltiin, että hän oli lyönyt Miss Betsey'tä, vieläpä kerta jonkun kielletyn rahan-avun tähden ruvennut muutamaa pikaisiin, mutta selviin hankkeisiin, heittäöksensä tätä ulos akkunasta toisesta kerroksesta. Nämät kärsimättömän luonteen osoitukset saattivat Miss Betsey'n maksamaan pois miehen ja toimittamaan eroa hänestä hyvällä. Mies lähti Indiaan rahoineensa, ja siellä hän hurjanpäiväisen perhe-legendan mukaan kerta nähtiin ratsastavan elefantin selässä babianin kanssa; mutta minä luulen, että se varmaan oli joku babu³ – taikka begum.⁴ Oli miten oli, kymmenen vuotta

---

² Miss = neiti.

³ Babu = indialainen ruhtinas.

myöhemmin saapui sanoma hänen kuolemastansa Indiasta kotiin. Kuinka se tätiini vaikutti, ei kukaan tiedä, sillä heti eron jälkeen otti hän tyttö-nimensä takaisin, osti vähäisen talon jossakin kylässä merenrannikolla kaukana poissa, asettui siihen, niinkuin naimaton, yhden palvelian kanssa ja kuului yhä jälestäpäin elävän erinänsä muista jäykässä yksinäisyydessä.

Isäni oli ennen, niinkuin minä luulen, ollut hänen suosikkinsa; mutta hän suuttui silmättömäksi isäni naimisesta, koska äitini oli "vaksi-vauva". Hän ei ollut koskaan nähnyt äitiäni, mutta tiesi, ettei tämä ollut vielä täyttänyt kahtakymmentä. Isäni ja Miss Betsey eivät milloinkaan enää tavanneet toisiansa. Isäni oli, naimisiin mennessään, kahta vertaa vanhempi, kuin äitini, ja heikko ruumiinluonnoltaan. Hän kuoli vuoden perästä ja, niinkuin olen sanonut, kuusi kuukautta ennen, kuin minä synnyin mailmaan.

Tämmöinen oli asiain laita iltaa ennen tuota tapauksista rikasta ja tärkeätä perjantaita, joksi minä, annettakoon *minulle* anteeksi, sitä nimitän. Minä en saata väittää, että olisin siihen aikaan tietänyt, millä kannalla asiat olivat, taikka että minulla olisi ollut omien aistieni todistukseen perustettu muisto siitä, mikä seuraa.

Äitini istui valkean edessä raukeana ja raskasmielisenä ja katseli siihen kyyneltensä lomasta, kovasti huolissaan itsensä ja sen isättömän pikkuisen vieraan tähden, jota jo muutamat profeetalliset nuppineulan tusinat ylikerroksen piirongin-

---

⁴ Begum = indialainen ruhtinatar.

laatikossa toivottivat tervetulleeksi semmoiseen mailmaan, joka ei ollenkaan pitänyt väliä hänen tulolleen; äitini siis istui valkean edessä tuona selkeänä, tuulisena Maaliskuun iltana aivan peloissaan ja alakuloisena ja suuresti epäillen, pääsisikö hän hengissä siitä koetuksesta, joka odotti häntä, kun hän, silmiänsä pyyhkien, katsahti vastapäiseen akkunaan ja näki oudon naisen tulevan puutarhaa ylöspäin.

Jo toisella silmäyksellä tiesi äitini, että se oli Miss Betsey. Laskeva aurinko paisti puutarhan aidan ylitse vieraan lady'n päälle, ja hän astui portille niin tuimalla käynnillä ja tyvenellä katsannolla, etteivät ne voineet olla kenenkään muun, kuin hänen.

Kun hän saapui rakennuksen luo, antoi hän toisen todistuksen siitä, että se todella oli hän. Isäni oli usein maininnut, että hänen tätinsä harvoin käytti itseänsä niinkuin tavallinen kristitty; eikä tämä nytkään soittanut kelloa, vaan tuli ja katsoi sisään juuri tuosta samasta akkunasta, painaen nenän-nippuansa niin lujasti lasiin, että rakkaan äiti parkani oli tapa kertoa, kuinka se silmänräpäyksessä kävi kokonaan litteäksi ja valkoiseksi.

Hän säpsäytti äitiäni niin, että minä aina olen ollut vakuutettu, jotta saan syyttää Miss Betsey'tä siitä, että synnyin perjantapäivänä.

Äitini oli hämmästyksissään nousnut tuoliltansa ja mennyt sen taa nurkkaan. Katsellen verkalleen ja tarkasti ympäri huonetta, alkoi Miss Betsey toiselta puolelta ja käänsi silmiänsä, ikäänkuin Saracenin pää Schwarzwaldin kellossa, kunnes ne keksivät äitini.

Silloin hän, niinkuin muitten kuuliaisuuteen tottunut ainakin, rypisti otsaansa ja viittasi äitiäni ovea avaamaan. Äitini meni.

"Mrs.⁵ David Copperfield, *arvaan* minä", sanoi Miss Betsey; äänen koroitus ehkä tarkoittaen äitini murhevaatteita ja tilaa.

"Niin", vastasi äitini heikosti.

"Miss Trotwood", lausui vieras. "Te olette kuulleet hänestä, eikö niin?"

Äitini vastasi, että hänellä oli ollut se ilo. Ja hänestä tuntui ikävältä, ettei näyttänyt siltä, kuin tämä ilo hänessä olisi ollut erittäin suuri.

"Tässä näette hänet", lausui Miss Betsey. Äitini notkisti päätänsä ja pyysi häntä astumaan sisään.

He menivät vierashuoneeseen, josta äitini oli lähtenyt, kosk'ei paras huone käytävän toisella puolella ollut lämpiminä – sitä ei oltu lämmitetty isäni hautajaisista asti; – ja kun he molemmat olivat käyneet istumaan eikä Miss Betsey puhunut mitään, alkoi äitini, joka turhaan koetti hillitä itseänsä, itkeä.

"Oi, hyi, hyi, hyi!" lausui Miss Betsey kiireesti. "Älkää nyt siinä!"

Noh, noh!"

Äitini ei kuitenkaan saanut oltua; niin hän itki, kunnes hän oli itkenyt itkunsa loppuun asti.

"Riisukaat pois lakkinne, lapseni", sanoi Miss Betsey, "ja antakaat minun nähdä teitä".

Äitini pelkäsi häntä liian paljon, että olisi kieltäynyt

---

⁵ Mrs. (Mistress) = rouva.

noudattamasta tätä outoa käskyä, jos häntä haluttikaan. Sentähden hän teki niinkuin hänelle sanottiin, teki sen niin vapisevilla käsillä, että hänen hiuksensa (jotka olivat uhkeat ja kauniit) vierivät hänen kasvoillensa.

"Herranen aika!" huudahti Miss Betsey. "Lapsihan te vielä olettekin!"

Äitini oli epäilemättä näöltään tavattoman nuorekas ikänsä suhteen; hän painoi alas päänsä, niinkuin se olisi ollut hänen vikansa, vaivainen raukka, ja sanoi nyhykien, että hän todella pelkäsi olevansa vaan lapsellinen leski ja tulevansa vaan lapselliseksi äidiksi, jos hän eli. Tuosta oltiin hetken aikaa vaiti, jolloin äitini luuli tuntevansa, että Miss Betsey kosketti hänen hiuksiansa, eikä suinkaan tyyllä kädellä; mutta, katsellen häntä arassa toivossaan, näki hän, kuinka tämä lady istui ja tuijotti valkeaan, vaatteiden liepeet ylös nostettuna, kädet ristissä toisella polvella ja jalat hiili-ristikolla.

"Miksi, Jumala siunatkoon", lausui Miss Betsey yhtäkkiä, "Rookery?"

"Tarkoitatteko taloa, Madam?" kysyi äitini.

"Miksi Rookery?"⁶ sanoi Miss Betsey. "Cookery"⁷ olisi ollut soveliaampi, jos teillä kummallakaan olisi ollut mitään käytännöllistä käsitystä elämästä".

"Mr."⁸ Copperfield valitsi tämän nimen", vastasi äitini. "Kun

---

⁶ Rookery = lehto, jossa peltovarekset rakentavat pesiänsä.

⁷ Cookery = paikka, jossa ruokaa keitetään.

⁸ Mr. = herra.

hän osti talon, oli hän mieltynyt siihen ajatukseen, että täällä löytyi peltovareksia".

Iltatuuli synnytti juuri nyt semmoisen sohinan muutamissa korkeissa, vanhoissa jalavissa puutarhan päässä, että kummankin, sekä äitini että Miss Betsey'n, täytyi katsoa sinnepäin. Kun jalavat kumartuivat toisiansa kohden, niinkuin jättiläiset, jotka kuiskailivat salaisuuksia keskenänsä, vaan tämmöisen, lyhyen levon perästä kiihtyivät hirveästi ja huiskuttivat hurjia käsivarsiansa, niinkuin heidän viimeiset ilmoituksensa olisivat olleet liian pahat heidän omantunnon rauhallensa, heiluivat muutamat hatarat, rikkinäiset, vanhat peltovareksen-pesät, jotka painoivat puitten ylempiä oksia, edestakaisin, niinkuin haaksihylyt myrskyisellä merellä.

"Missä linnut ovat?" kysyi Miss Betsey.

"Linnut?" Äitini oli ajatellut jotakin muuta.

"Peltovarekset – mihin ne ovat joutuneet?" kysyi Miss Betsey.

"Ei niitä ole ollutkaan täällä siitä, kuin muutimme tänne", sanoi äitini. "Me luulimme – Mr. Copperfield luuli – että tämä oli melkoinen peltovaresten olopaikka; mutta pesät olivat kovin vanhat, ja linnut ovat jo aikaa hylänneet ne."

"David Copperfield ilmeisesti!" lausui Miss Betsey. "David Copperfield kiireestä kantapäähän! Kun nimittää talon Rookeryksi, vaikk'ei ole ainoatakaan peltovaresta likiseuduilla, ja luottaa vaan siihen, että on lintuja sen vuoksi, että näkee pesät!"

"Mr. Copperfield", vastasi äitini, "on kuollut, ja jos

rohkenette puhua pahaa hänestä minulle – "

Rakas äiti raukkani hankki, luullakseni, samaa päätä karata tätini päälle ja lyödä häntä. Tämä olisi helposti kukistanut hänet yhdellä kädellä, vaikka äitini olisi ollutkin paljon omaisempi semmoiseen kahakkaan, kuin hän sinä iltana oli. Mutta asia päättyi siihen, että äitini nousi tuoliltansa, istui alas taas hyvin hiljaisesti ja meni tainnoksiin.

Kun hän pääsi taidollensa, taikka kun Miss Betsey oli toinnuttanut hänet, kumpi lieneekään tapahtunut, näki hän jälkimäisen seisovan akkunan luona. Hämärä oli tähän aikaan muuttumallansa pimeydeksi, ja vaikka he epäselvästi näkivät toinen toisensa, eivät he olisi voineet senkään vertaa nähdä ilman valkean avutta.

"No?" lausui Miss Betsey, palaten hänen tuolinsa luo, niinkuin hän olisi vaan satunnaisesti katsellut näky-alaa; "ja milloin odotatte – "

"Minun värisyttää koko ruumistani", sopersi äitini. "Minä en tiedä, mikä minua vaivaa. Minä kuolen varmaan!"

"Ei mar", sanoi Miss Betsey. "Juokaat vähäisen teetä".

"Voi minua, voi minua, luuletteko, että se tekisi minun hyvää?" huudahti äitini avuttoman tavalla.

"Tietysti", lausui Miss Betsey. "Ei se ole muuta, kuin tyhjää luuloa.

Miksi tyttöänne nimitätte?"

"Minä en vielä tiedä, tuleeeko siitä tyttö, Madam", vastasi äitini viattomasti.

"Jumala siunatkoon lasta!" huudahti Miss Betsey, tietämättänsä lausuen ylikerroksen laatikossa olevan neulatyynyn toista miete-lausetta, mutta sovittaen sitä äitiini eikä minuun: "minä en tarkoita tuota. Minä tarkoitan palvelustyttöänne".

"Peggottya", sanoi äitini.

"Peggotty!" toisti Miss Betsey hiukan suuttuneena. "Mielittekö väittää, lapseni, että kukaan inhimillinen olento on mennyt mihinkään kristittyyn kirkkoon ja kastattanut itsensä Peggotyksi?"

"Se on hänen suku-niinensä", vastasi äitini heikosti. "Mr. Copperfield sanoi häntä siksi, koska hänellä oli sama ristimänimi, kuin minulla".

"Tänne, Peggotty!" huusi Miss Betsey, avaten vierashuoneen ovea.

"Teetä. Emäntänne ei voi oikein hyvin. Älkää hidastelko".

Tämän käskyn annettuansa semmoisella täysivaltaisuudella, kuin hän olisi ollut tunnustettu hallitsia talossa aivan siitä saakka, kuin se oli mikään talo ollut, ja katsottuaan ulos, kohdatakseen hämmästynttä Peggottya, joka, oudon äänen kuullessaan, ilmestyi käytävässä, kynttilä kädessä, sulki Miss Betsey oven jälleen ja kävi istumaan, niinkuin ennen: jalat hiiliristikolla, vaatteiden liepeet ylös nostettuna ja kädet ristissä toisella polvella.

"Te arvelitte, että siitä tulisi tyttö", lausui Miss Betsey. "Minä en epäile ollenkaan, että siitä tulee tyttö. Minua aavistaa, että se varmaan on tyttö. Nyt, lapseni, siitä hetkestä saakka, kuin tämä

tyttö syntyy – "

"Ehkä poika", rohkeni äitini keskeyttää.

"Minä sanon teille, että minua aavistaa, että se varmaan on tyttö", vastasi Miss Betsey. "Älkää puhuko mitään vastaan. Siitä hetkestä saakka, kuin tämä tyttö syntyy, lapseni, aion minä ruveta hänen ystäväkseen. Minä aion ruveta hänen risti-äidikseen, ja minä pyydän, että nimitätte hänet Betsey Trotwood Copperfieldiksi. *Tämän* Betsey Trotwoodin elämässä ei saa olla mitään erehdyksiä. *Hänen*, tyttö rukan, tunteittensa suhteen ei saa laskea mitään leikkiä. Häntä täytyy kasvattaa hyvin ja varjella hyvin, ettei hän pane mitään turhaa luottamusta mihinkään, joka ei ansaitse sitä. Minun tulee ottaa tämä *minun* huolekseni".

Jokaiseen eri lauseeseen heitähytti Miss Betsey päätänsä, niinkuin hänen omat vanhat kärsimänsä vääryydet olisivat kuohuneet hänessä ja hän ankaran ponnistuksen kautta olisi pidättänyt suurempaa viittausta niihin. Niin ainakin äitini luuli, kun hän katseli häntä valkean himmeässä hohdossa, vaikka hän liian paljon pelkäsi Miss Betsey'tä, oli liian levoton itse puolestansa ja liian alakuloinen ja hämmentynyt eroittaaksensa mitään oikein selvästi taikka tietääksensä, mitä sanoa.

"Ja oliko David hyvä teitä kohtaan, lapseni?" kysyi Miss Betsey, kun hän oli ollut ääneti vähän aikaa, ja hänen päänsä liikunnot olivat lakanneet. "Elittekö sovussa yhdessä?"

"Me olimme aivan onnelliset", vastasi äitini. "Mr. Copperfield oli vaan liian hyvä minua kohtaan".

"No, hän teki kai teidät varsin hennoksi?" jatkoi Miss Betsey.

"Siihen katsoen, että minun täytyi jäädä tänne aivan yksin ja turvata jälleen ainoastaan itseäni tässä kovassa maailmassa, kyllä, minä pelkään, että hän todella teki niin", nyyhkytti äitini.

"Hyvä! Älkäätkä itkekö!" sanoi Miss Betsey. "Te ette sopineet toinen toisellenne, lapseni – jos muutoin kaksi ihmistä milloinkaan voi sopia toisillensa – ja sentähden minä tein tuon kysymyksen. Te olitte orpo, eikö niin?"

"Niin"

"Ja koti-opettajatar?"

"Minä olin pikku lasten holhojana eräässä perheessä, jossa Mr. Copperfield usein kävi. Mr. Copperfield oli erittäin ystävällinen minulle, näytti huolivan paljon minusta, oli hyvin kohtelias minulle ja viimein kosi minua. Ja minä suostuin. Ja niin me menimme naimisiin", lausui äitini yksinkertaisesti.

"Vai niin! lapsi raukka!" arveli Miss Betsey, yhä tuijottaen valkeaan.

"Osaatteko mitään?"

"Antakaat anteeksi, Madam", sammalsi äitini.

"Hoitaa taloutta, esimerkiksi?" sanoi Miss Betsey.

"Ei suuresti, varon minä", vastasi äitini. "Ei siinä määrässä, kuin soisin. Mutta Mr. Copperfield koetti opettaa minua –"

"Paljonko hän itse siitä tiesi!" lausui Miss Betsey itsekseen.

"Ja minä luulen, että olisin edistynyt, sillä minä olin hyvin harras oppimaan ja hän hyvin kärsivällinen opettamaan, jollei kovaksi onneksi hänen kuolemansa" – tähän äitini sortui taas eikä voinut jatkaa.

"Hyvä, hyvä!" sanoi Miss Betsey.

"Minä pidin säännöllisesti taloudenkirjaa ja suoritin laskuni joka ilta Mr. Copperfieldin kanssa", huudahti äitini, joutuen uudestaan surun voitteeseen ja sortuen kokonaan jälleen.

"Hyvä, hyvä!" lausui Miss Betsey. "Älkää itkekö enää".

"Eikä meillä ollut yhtään sanan harkkaa näitten tähden, paitsi kun Mr. Copperfield muistutti, että kolmoseni ja viitoseni olivat liian paljon toistensa näköiset, taikka että minä panin kiekkuraisia häntä seitsen- ja yhdeksänmerkkeihini", lisäsi äitini, joutuen uudestaan surun voitteeseen ja sortuen kokonaan jälleen.

"Te vahingoitate itseänne", sanoi Miss Betsey, "ja te tiedätte, ettei se ole hyvä teille eikä ristityttärelleni. No! Älkää nyt tuossa!"

Tämä syy vaikutti hiukan, että äitini tyyntyi, mutta hänen enentyvä pahoinvointinsa ehkä vielä enemmän. Nyt syntyvä vaiti-olo keskeytyi vaan, kun Miss Betsey välisti äännähti: "hm!" istuessaan jalat hiiliristikolla.

"David oli tietääkseni rahoillaan ostanut itsellensä elatuskoron", lausui hän tuokion perästä. "Mitä hän teki teidän hyväksenne?"

"Mr. Copperfield", sanoi äitini vähän vastahakoisesti, "oli kyllä ajattelevainen ja hyvä määräämään, että osa siitä tulisi minulle".

"Paljonko?" kysyi Miss Betsey.

"Sataviisi puntaa vuoteensa", vastasi äitini.

"Onpa sitä siinäkin", sanoi tätini.

Sana oli sovelias tälle hetkelle. Äitini oli niin paljon huonompi, että Peggotty, joka tuli sisään tee-pöydän ja kynttiläin kanssa ja yhdellä silmäyksellä näki, kuinka kipeä hän oli – jonka Miss Betsey ehkä olisi nähnyt varemmin, jos olisi ollut kylläksi valoa – talutti hänet kiireesti ylikerrokseen hänen omaan huoneeseensa ja heti lähetti Ham Peggoty, veljensä pojan, joka äitini tietämättä oli muutamia päiviä ollut kätkössä talossa erityisen sanansaattajan virkaa varten, jos hätä tulisi, noutamaan kätilöintä ja lääkäriä.

Nämät liitto-vallat kummastuivat jotenkin, kun vähäistä perästyksin saapuivat paikalle ja näkivät tuntemattoman, juhlalliselta näyttävän naisen istuvan, hattu sidottuna vasempaan käsivarteen, valkean edessä ja täyttävän korviansa juvelikaupan pumpuleilla. Kun ei Peggotty tietänyt hänestä mitään eikä liioin äitini puhunut hänestä mitään, oli hän ikäänkuin arvoitus vierashuoneessa; eikä se asia, että hänellä oli aitallinen juvelikaupan pumpuleita plakkarissansa ja että hän tuolla tapaa pisteli tätä tavaraa korviinsa, vähentänyt hänen läsnä-olonsa juhlallisuutta.

Kun lääkäri oli käynyt ylikerroksessa ja tullut alas jälleen sekä joutunut, luullakseni, siihen vakuutukseen, että oli mahdollista, jotta tämä tuntematon lady ja hän saisivat istua silmätysten muutamia tunteja, pani hän parastansa, ollaksensa kohteliaana ja seurallisena. Hän oli sukupuolensa lempeimpiä olentoja ja mitä suopein pikku mies. Hän puikelsi, kylki edellä, sisään ja ulos

huoneesta, ottaaksensa niin vähän tilaa, kuin mahdollista. Hän käveli niin hiljaa, kuin haamu Hamletissa, ja vielä hitaammin. Hän piti päätänsä kallella, osittain häveliäästi halventaaksensa itseään, osittain nöyrästi lepyttääksensä muita. Siinä ei ole paljon, jos sanoo, ettei hän lausunut kovaa sanaa koirillekaan. Hän ei olisi pystynyt lausumaan kovaa sanaa hullullekaan koiralle. Hän olisi ehkä antanut sille lauhkean sanan taikka puolen taikka vaan katkelman; sillä hän puhui yhtä hitaasti, kuin hän käveli; mutta hän ei olisi ollut tyly sille eikä hän olisi ollut pikainen sille mistäkään syystä mailmassa.

Katsellen lempeästi tätiäni, pää kallellansa ja hiukan kumartaen häntä, sanoi Mr. Chillip, tarkoittaen juvelikaupan pumpuleita, samalla kuin hän vähän koski vasempaan korvaansa:

"Joku paikallinen särky, Madam?"

"Kuinka!" vastasi tätini, vetäen pumpulit pois toisesta korvasta, niinkuin tulpan.

Mr. Chillip pelästyi niin hänen kiivaudestaan – kuten hän jälestäpäin kertoi äidilleni – että oli erä, ettei hän kokonaan joutunut hämille. Mutta hän toisti hyvänsävyisesti:

"Joku paikallinen särky, Madam?"

"Joutavia!" vastasi tätini ja tulppasi itsensä jälleen yhdellä sivauksella.

Mr. Chillip ei saattanut tämän jälkeen tehdä muuta, kuin istua ja tirkistellä häntä, sillä välin kuin tämä istui ja katseli valkeata, siksi kuin häntä taas kutsuttiin ylikerrokseen. Jonkun neljänneksen tuntia poissa oltuaan palasi hän.

"No?" sanoi tätini, ottaen pumpulit pois siitä korvasta, joka oli likinnä Mr. Chillip'iä.

"Niin, Madam", vastasi Mr. Chillip, "me – me edistymme hitaasti,

Madam".

"Oih!" sanoi tätini, ikäänkuin lyyritellen tätä ylenkatseellista huudahus-sanaa. Ja tulppasi itsensä niinkuin ennen.

Todella – todella – niinkuin Mr. Chillip jutteli äidilleni, hän melkein pani mielensä pahaksi; melkein pani mielensä pahaksi, ammattinsa kannalta vaan. Mutta kuitenkin hän istui ja katseli tätiäni lähes kaksi tuntia, sillä välin kuin tämä istui ja katseli valkeata, siksi kuin häntä taas kutsuttiin ulos. Toisen pois-olon perästä palasi hän jälleen.

"No?" sanoi tätini, ottaen taas pumpulit pois samanpuolisesta korvasta.

"Niin, Madam", vastasi Mr. Chillip, "me – me edistymme hitaasti,

Madam".

"Äih!" lausui tätini semmoisella murinalla, että Mr. Chillip suorastaan ei voinut kestää sitä. Se oli todella omainen lannistamaan hänen rohkeuttansa, kertoi hän jälestäpäin. Hän meni mieluisammin istumaan portaille kovaan uhoon ja pimeään, siksi kuin häntä uudestaan kutsuttiin.

Ham Peggotty, joka kävi julkisessa koulussa ja oli koko mainio katkismuksessa ja jota sentähden sopii katsoa luotettavaksi todistajaksi, kertoi seuraavana päivänä, että,

kun hän tuntia myöhemmin sattumalta kurkisteli sisään vierashuoneeseen, Miss Betsey, joka silloin astuskeli levotonna edestakaisin, kohta huomasi hänet ja syöksi hänen kimppuunsa, ennenkuin hän ehti paeta; – että tuon tuostakin ylhäältä kuului jalankopinaa ja ääniä, joita eivät pumpulit pidättäneet, siitä päättäen, että lady ilmeisesti iski häneen, niinkuin uhriin, johon sopi purkaa liika-kiihtymyksensä, kun äänet olivat lujimmillaan; – että lady, joka lakkaamatta kuljetti häntä edestakaisin kauluksesta (niinkuin hän olisi nielaissut liian paljon opiumia) semmoisina hetkinä ravisteli häntä, pörrötti hänen tukkaansa, rypisti hänen paitaansa, tukki hänen korvansa, niinkuin olisi luullut niitä omiksi korviksensa, sekä muulla lailla repi ja rääkkäsi häntä. Tätä todisti osaksi hänen tätinsä, joka näki hänet kello puoli yksi kohta, kuin poika oli päässyt lady'n käsistä, ja vakuutti, että hän silloin oli yhtä punainen, kuin minä.

Lempeä Mr. Chillip ei voinut mitenkään pitää vihaa tällaiseen aikaan, jos milloinkaan. Hän puikelsi, kylki edellä, vierashuoneeseen niin pian, kuin hän oli vapaa toimestansa, ja sanoi tädilleni lienteimmällä tavallansa:

"No, Madam, minua ilahuttaa, että saan toivottaa onnea teille".

"Mihin?" kysyi tätini tuikeasti.

Mr. Chillip hämmästyi taas tätini erittäin ankarasta käytöksestä, jonka vuoksi hän kumarsi häntä vähän ja hymyili hänelle, lepyttääksensä häntä.

"Jumala armahtakoon tätä miestä, mitä hän tekee!" huusi

tätini maltittomasti. "Eikö hän osaa puhua?"

"Rauhoittukaat, rakas Madam", sanoi Mr. Chillip hienoimmilla sävelillensä. "Nyt ei ole enää mitään syytä levottomuuteen, Madam. Rauhoittukaat".

Jälestäpäin katsottiin melkein ihmeeksi, ettei tätini pudistanut Mr. Chillip'iä hyvänpäiväiseksi, vieläpä pudistanut ulos hänestä, mitä hänellä oli sanottavaa. Hän vaan pudisti omaa päätänsä tälle, mutta semmoisella tavalla, joka vapisutti toista.

"Niin, Madam", jatkoi Mr. Chillip heti, kuin hän oli rohkaissut mieltänsä, "minua ilahuttaa, että saan toivottaa onnea teille. Kaikki on nyt ohitse, Madam, ja kaikki on käynyt hyvin".

Niinä viitenä minutina taikka sen vaiheella, joita Mr. Chillip käytti tämän puheen pitämiseen, silmäili tätini häntä tarkasti.

"Kuinka hänen laitansa on?" sanoi tätini, laskien käsivartensa ristiin, vaikka hattu vielä oli sidottu niihin toiseen.

"Hyvin, Madam, kyllä hän pian kokonaan toipuu, luulen minä", vastasi Mr. Chillip. "Toipuu niin, kuin sopii toivoa nuoresta äidistä tämmöisissä surullisissa perhe-oloissa. Ei mikään estä teitä kohta menemästä hänen luoksensa, Madam. Se ehkä tekee hänen hyvää".

"Entä tyttö? Kuinka tyttö voi?" kysyi tätini tuimasti.

Mr. Chillip kallisti päätänsä hiukan enemmän ja katseli tatiäni, niinkuin sievä lintu.

"Tyttö", lausui tätini. "Kuinka hän voi?"

"Madam", vastasi Mr. Chillip, "minä luulin teidän tietävän. Se on poika".

Tätini ei virkkanut sanaakaan, vaan tarttui hattuunsa nauhoista, niinkuin se olisi ollut linko, tähtäsi lyödäksensä sillä Mr. Chillip'ia päähän, pani sen sitten omaan päähänsä vinoon, astui ulos eikä palannut koskaan. Hän katosi, niinkuin tyytymätön haltiatar taikka niinkuin joku niistä yliluonnollisista olennoista, joita minun yleisesti luultiin olevan oikeutetun näkemään; eikä palannut milloinkaan enää.

Ei. Minä makasin kopassani ja äitini makasi vuoteessansa; mutta Betsey Trotwood Copperfield oli ijäti unien ja varjojen maassa, niillä kauheilla seuduilla, josta minä aivan nykyisin olin matkustanut; ja valo meidän huoneemme akkunasta loisti ulos kaikkien semmoisten matkustajien maalliselle rajalle ja sille kummulle, jossa säilyi sen tuhka ja tomu, ilman jota minä en olisi koskaan ollut.

TOINEN LUKU

Minä huomaan

Ensimmäiset esineet, jotka saavat selvän muodon edessäni, kun katson kauas taaksepäin lapsuuteni tyhjyyteen, ovat äitini kauniilla hiuksillaan ja nuorekkaalla vartalollaan ja Peggotty, jolla ei ollut mitään vartaloa ollenkaan, vaan silmät, niin mustat, että ne näyttivät pimittävän koko ympäristönsä hänen kasvoissaan, ja posket ja käsivarret, niin lujat ja punaiset, että minua kummastutti, etteivät linnut nokkineet häntä omenain sijasta.

Minä luulen, että voin muistaa, kuinka nämät molemmat ovat vähän matkan päässä toisistaan, näyttäen vähemmältä silmissäni sen kautta, että he kumartuvat alas taikka ovat polvillansa lattialla, ja kuinka minä itse kävelen horjuvilla askelilla toisen luota toisen luo. Minulla on joku hämärä tunto, jota en saata eroittaa todellisesta muistosta, että minun oli tapa koskea Peggoty'n etusormeen, kun hän ojensi sitä minulle, ja että se oli käynyt karkeaksi ompelemisesta, niinkuin vähäinen muskottiriivin.

Kenties vaan kuvailen tätä mielessäni, vaikka kyllä luulen, että meidän useimpien muisti ulottuu taa'emmaksi, kuin moni meistä arvaa; samoin kuin luulen, että huomionkyky useissa ihan vähissä lapsissa on ihmeen säntillinen ja tarkka. Minä luulen

myöskin, että sopii suuremmalla syyllä sanoa, että enimmäkseen aika ihmiset, jotka ovat merkilliset tässä suhteessa, eivät ole kadottaneet tätä kykyä, kuin että he ovat saavuttaneet sen; sitä pikemmin, koska minä tavallisesti huomaan, että semmoisisissa ihmisissä asuu jonkunlainen tuoreus ja lempeys sekä taipumus tyytyväisyyteen ja iloisuuteen, joka on sekin perintö, jonka ovat lapsuudestaan säilyttäneet.

Minusta ehkä tuntuisi, kuin "kiertelisin", kun pysähdyn sanomaan tätä, jollei se saattaisi minua muistuttamaan, että minä perustan näitä päätöksiä osaksi omaan kokemukseeni itsestäni; ja jos jostakin, jota panen tähän kertomukseen, näyttäisi siltä, kuin minulla lapsena olisi ollut tarkka huomion-kyky, taikka kuin minulla nyt miehenä olisi virkeä muisto lapsuudestani, niin sanon suorastaan, että omistan itselleni molemmat nämä avut.

Kun katson taaksepäin, niinkuin jo sanoin, lapsuuteni tyhjyyteen, ovat ensimmäiset esineet, jotka muistan eriaviksi yleisestä epäselvyydestä, äitini ja Peggotty. Mitä muuta minä muistan? Katsokaamme.

Tuossa ilmestyy pilvestä asuntomme – ei uutena minulle, vaan aivan tuttuna aikaisimmassa muistissani. Alikerroksessa on Peggoty kyökin, josta pääsee takapihalle; keskellä tätä on paalun päässä kyhkyislakka ilman mitään kyhkyisiä ja yhdessä nurkassa iso koirankoppi ilman mitään koiraa; joukko kanoja, jotka minusta näyttävät kauhean isoilta, käyskelevät sinne tänne uhkaavalla ja äkäisellä tavalla. Tuossa on kukko, joka lentää patsaan päähän kiekumaan ja näyttää erittäin

tarkkaavan minua, kun katselen häntä kyökin akkunasta. Hän saattaa minut vapisemaan, hän on niin julma. Hanhista tuolla ulkopuolella sivuporttia, jotka tulevat vaaputellen ja kurottaen pitkiä kaukojansa minun perästäni, kun astun sitä tietä, näen öisin unta: niinkuin ihminen, jota pedot ympäröivät, näkee unta leijonista.

Tässä on pitkä käytävä – kuinka äärettömän avara se minusta on! – joka johdattaa Peggoty kyökistä etupuolen ovelle. Siitä aukenee pimeä varahuone, ja tämä on paikka, jonka ohitse iltaisin tulee juosta; sillä minä en tiedä, mitä lienee noitten tynnyrien, ruukkujen ja vanhojen teelaatikkojen välissä, kun ei siellä ole ketään himmeästi palavan kynttilän kanssa ja lasko ovesta ummehtunutta ilmaa, jossa on sekaisin saipuan, pickles'in, pippurin, kynttiläin ja kahvin hajua. Lisäksi on täällä nuot molemmat vierashuoneet: se vierashuone, jossa istumme iltaisin, äitini, minä ja Peggotty – sillä Peggotty on kokonaan meidän kumppanimme, kun hänen askareensa ovat tehdyt ja me olemme itseksemme – ja paras vierashuone, jossa istumme sunnuntaisin; isosti kyllä, mutta ei niin mukavasti. Minusta on jotakin surullista ilmassa tuossa huoneessa, sillä Peggotty on kertonut minulle – minä en tiedä milloin, mutta ilmeisesti kauan aikaa sitten – isäni hautajaisista ja saattoseurasta, jolla oli mustat vaipat yllänsä. Eräänä pyhä-iltana äitini siinä lukee Peggotylle ja minulle, kuinka Lazarus herätettiin kuolleista. Ja minä olen niin peloissani, että heidän täytyy jälestäpäin ottaa minut vuoteestani ja makuuhuoneen akkunasta näyttää minulle

hiljainen kirkkotarha, jossa kuolleet kaikki makaavat rauhassa haudoissansa juhlallisen kuun valossa.

Tietääkseni ei löydy missään mitään puoleksikaan niin viheriätä, kuin tämän kirkkotarhan ruoho; ei mitään puoleksikaan niin varjokasta, kuin sen puut; ei mitään puoleksikaan niin levollista, kuin sen hautakivet. Lampaat käyvät laiturilla siellä, kun minä varhain aamuisin nousen polvilleni vähäisessä vuoteessani kammiossa sisäpuolella äitini huonetta, katsellakseni sitä; ja minä näen punaisen valon paistavan aurinko-kellolle ja ajattelen itsekseni: "olisi hauska tietää, onko aurinko-kello iloinen, kun se taas voi sanoa, mikä aika on?"

Tuossa on meidän penkkimme kirkossa. Kuinka korkea-selkäinen penkki! Lähellä sitä on akkuna, josta sopii nähdä talomme ja josta Peggotty monta kertaa jumalanpalveluksen aikana näkee sen, sillä hän tahtoo vakuuttaa itseänsä niin paljon, kuin mahdollista, ettei sitä ryöstetä taikka ettei se ole tullessa. Mutta vaikka Peggotyyn silmä haihattelee, paheksii hän suuresti, jos minun silmäni haihattelevat, ja rypistää otsaansa minulle, kun seison istuimellani, että minä katselisin pappia. Mutta minä en jaksa aina katsella häntä – minä tunnen hänet ilman tuota valkoista vaatetta ja pelkään, että hän kummastelisi, miksi minä näin ällistelen, ja ehkä keskeyttäisi saarnan, kysyäkseen – ja mitä minä tuossa teen? Kauheata on haukotella, mutta minun täytyy tehdä jotakin. Minä katselen äitiäni, mutta *hän* ei ole näkevinänsä minua. Minä katselen yhtä poikaa käytävällä, vaan *hän* irvistelee minulle. Minä katselen päivänpaistetta, kun se

tulvaa sisään avoimesta ovesta eteishuoneen kautta, ja siinä minä näen eksyneen lampaan – minä en tarkoita mitään syntistä ihmistä, vaan oikeata lammasta – joka puoleksi päättää tulla sisään kirkkoon. Minä tunnen, että, jos katselen sitä kauemmin, viehättyisin sanomaan jotakin ääneen; ja mihin minä silloin joutuisin! Minä katselen muistotauluja seinällä ja koetan ajatella Mr. Bodgers vainajaa, joka kuului tähän pitäjään, ja mitä tunteita Mrs. Bodgers'illa lienee ollut, kun Mr. Bodgers kauan aikaa sairasti eikä lääkäreistä ollut mitään apua. Minua haluttaa tietää, noutivatko Mr. Chillip'iä ja eikö hänkään saanut mitään aikaan, sekä, jos niin oli laita, miltä hänestä tuntuu, kun häntä muistutetaan siitä kerta viikkoonsa. Minä käännän silmäni Mr. Chillip'istä ja hänen sunnuntaihuvistaan saarnastuolia kohden ja ajattelen, mikä oivallinen leikkipaikka se olisi ja mikä linna siitä tulisi, kun toinen poika ryntäisi astuimia ylös, ahdistaaaksensa sitä, ja saisi samettityynyn ripsuineen viskatuksi vasten päätänsä. Aikaa myöden silmäni vähitellen ummistavat; ja sen sijaan, että olen kuulevinani papin veisaavan pitkäveteistä virttä lämpimässä, en minä kuule mitään, siksi kuin kolinalla putoon istuimeltani ja Peggotty korjaa minut pois enemmän kuolleena, kuin elävänä.

Ja nyt näen talomme ulkopuolen. Makuuhuoneen ristikolla varustetut akkunat ovat auki, että hyvältä hajuava ilma pääsee sisään. Repaleiset, vanhat peltovareksen pesät roikkuvat yhä jalavissa puutarhan päässä rakennuksen edustalla. Nyt olen takamaisessa puutarhassa toisella puolella tuota pihaa, jossa tyhjä kyhkyislakka ja koirankoppi ovat – oikea perhosten

tyyssija, minun muistaakseni varustettu korkealla aidalla, portilla ja esilukolla; jossa hedelmät riippuvat rypäleittäin kypsempinä ja mehukkaampina, kuin mitä on sittemmin koskaan nähty missään muussa puutarhassa, ja jossa äitini poimii muutamia koriin, sillä välin kuin minä seison vieressä, salaa pistellen suuhuni karvikoita ja koettaen näyttää viattomalta. Kova tuuli nousee, ja kesä on samalla mennyt. Me leikittelemme paraikaa talvi-hämärässä, tanssien ympäri vierashuonetta. Kun äitini on hengästynyt ja levähtää nojatuolissa, katselen minä, kuinka hän käärii vaaleita kiehkuroitaan sormiensa ympärille ja silittää liiviänsä, eikä kukaan tiedä paremmin, kuin minä, että hän on mielissään siitä, että hän näyttää niin kauniilta, ja ylpeä siitä, että hän on niin sievä.

Tämä on kaikkein aikaisimpia muistojani. Tämä ja joku tunto, että me molemmat vähän pelkäsimme Peggottya ja noudatimme useimmissa asioissa hänen tahtoansa, olivat ensimmäisiä päätelmiä – jos niitä siksi sopii sanoa – joita minä johdatin siitä, mitä näin.

Peggotty ja minä istuimme eräänä iltana yksinämme vierashuoneen valkean vieressä. Minä olin lukenut Peggotylle krokotiileista. Minä olin varmaan lukenut erittäin selvästi taikka tuo hyvänen oli tarkasti kuunnellut, sillä minä muistan, että, kun olin päättänyt, hänellä oli himmeä käsitys, että krokotiilit olivat jonkunlaisia ruoka-kasveja. Minä olin väsynyt lukemisesta ja unesta nääntymälläni; mutta koska olin juhlalliseksi huvikseni saanut luvan valvoa, siksi kuin äitini palaisi kotiin naapurista iltaa viettämästä, olisin minä (tietysti) mieluisammin kuollut

vartiollani, kuin mennyt levolle. Minua nukutti jo siinä määrässä, että Peggotty näytti paisuvan ja käyvä sanomattoman isoksi. Minä pidin auki silmäluomiani molemmilla etusormillani ja katselin kiinteästi häntä, kun hän istui työnsä ääressä; sitä vähäistä vahakynntilän palasta, jota hän käytti lankaansa varten – kuinka vanhalta se näytti ryttyisenä joka taholta! – sitä pikkuista, olkikattoista huonetta, jossa kyynärämitta asui; hänen ompelu-rasiaansa, jonka juoksukanteen Saint Paul'in kirkko oli maalattu (kupu neilikanväriseksi); messinkistä sormistinta hänen sormessaan; häntä itseä, joka minun silmissäni oli aivan viehättävä. Minua raukaisi niin, jotta tunsin, että, jos hetkeksi vaan herkeisin katselemasta jotakin, minä olisin hukassa.

"Peggotty", sanon minä yhtäkkiä, "oletko sinä koskaan ollut naimisissa?"

"Hyvä Jumala, Master⁹ Davy", vastasi Peggotty. "Mistä naiminen on joukahtanut teidän päähänne?"

Hän vastasi semmoisella hykähdyksellä, että se herätti minut kokonaan. Ja sitten hän pysähtyi työssänsä ja katseli minua, neula vedettynä niin pitkälle, kuin lanka ulottui.

"Mutta etkö milloinkaan ole ollut naimisissa, Peggotty?" sanon minä.

"Sinä olet hyvin kaunis nainen, eikö niin?"

Tosin oli minusta hänen ja äitini kauneus eri laatua, mutta toiseen kauneudenkuntaan lukien arvelin Peggottya täydelliseksi esikuvaksi. Parhaassa vierashuoneessa löytyi

---

⁹ Master = nuori herra.

punainen samettipalli, johon äitini oli maalannut kukkakimpun. Tämän pallin pohjaväri ja Peggoty'n iho näyttivät minusta olevan samanlainen. Palli oli sileä, ja Peggotty karkea, mutta se ei haitannut mitään.

"Minäkö kaunis, Davy!" lausui Peggotty. "Ei suinkaan, lapseni! Mutta mistä naiminen joukahti teidän päähänne?"

"Minä en tiedä! – Ethän sinä saa mennä kuin yhdelle miehelle kertaansa, vai kuinka, Peggotty?"

"Ei millään muotoa", sanoo Peggotty hyvin kerkeästi ja päättäväisesti.

"Mutta jos menet miehelle ja tämä kuolee, silloin saat mennä toiselle miehelle, eikö niin, Peggotty?"

"*Saan* kyllä", lausuu Peggotty, "jos haluttaa, rakkaani. Se on kunkin mieltä myöden".

"Mutta mikä sinun mielesi on, Peggotty?" lausuin minä.

Minä kysyin häneltä ja katselin häntä uteliaasti, koska hän katseli niin uteliaasti minua.

"Minun mieleni on", vastasi Peggotty, vähän epäiltyään ja siirtäen silmänsä pois minusta, samalla kuin hän ryhtyi työhönsä jälleen, "etten minä koskaan ole ollut naimisissa, Master Davy, enkä odota niihin joutuvani. Siinä kaikki, mitä minä tästä asiasta tiedän".

"Ethän sinä ole suuttunut, toivon minä, Peggotty, oletko?" kysyin minä, kun olin pysynyt tuokion alallani.

Minä todella luulin, että hän oli: hän oli vastannut minua niin lyhyesti; mutta minä erehdyin kokonaan, sillä hän pani pois

neulomuksensa (joka oli hänen oma sukkansa) ja avaten syliänsä painoi minun kiharaisen pääni siihen ja pusersi sitä aika lailla. Minä tiedän, että se oli aika puserrus, sillä sen vuoksi, että hän oli kovin lihava, meni aina, kun hän vaan puettuna vähänkin ponnisti voimiansa, joku nappi irti takaa hänen hameestansa. Ja minä muistan, että kaksi lensi toiselle puolelle vierashuonetta, sillä aikaa kuin hän halaili minua.

"Antakaat minun nyt kuulla vähän enemmän korkotilleistä", sanoi Peggotty, joka ei vielä oikein osannut niitten nimeä, "sillä minä en ole kuullut puoltakaan niistä vielä".

Minä en voinut kokonaan ymmärtää, miksi Peggotty näytti niin kummalliselta taikka miksi hän oli niin valmis puuttumaan jälleen krokotiileihin. Kuitenkin me palasimme näihin hirviöihin uudella valppaudella minun puolestani; ja me jätimme heidän munansa hiekkaan auringon haudottavaksi; ja me juoksimme heitä pakoon ja vältimme heitä sillä, että alinomaa käännyimme, jota he eivät kömpelön ruumiinrakennuksensa vuoksi voineet niin nopeasti tehdä; ja me astuimme veteen heidän peräänsä, niinkuin maanasukkaat, ja pistimme teräviä puukeihäitä heidän kurkkuunsa; lyhyeltä puhuen, me suoritimme koko krokotiilikujanjuoksun. Minä ainakin; mutta minä en ollut oikein varma Peggotyyn suhteen, joka koko ajan mietteissäänsä sohi neulallansa kasvojaan ja käsivarsiaan eri paikoista.

Me olimme päässeet krokotiileistä ja ryhdyimme alligatoreihin, kun puutarhan-kello soi. Nyt menimme ulos portille; ja siinä oli äitini, näyttäen mielestäni tavattoman

kauniilta, ja hänen kanssansa eräs gentlemani, jolla oli komea, musta tukka sekä poskiparta, ja joka oli viime pyhänä saattanut meitä kotiin kirkosta.

Kun äitini kumartui alas kynnystä kohden, syleilläksensä ja suudellaksensa minua, sanoi gentlemani, että minä olin pikkuinen toveri, jolla oli suuremmat etu-oikeudet, kuin ruhtinaalla – taikka jotakin senlaista; sillä myöhempi ymmärrykseni, minä huomaan sen, tulee tässä avukseni.

"Mitä se tarkoittaa?" kysyin minä häneltä äitini olkapään yli.

Hän taputti minua pääni päällä; mutta tavalla taikka toisella minä en pitänyt hänestä eikä hänen syvästä äänestään ja minä kadehdin, että hänen kätensä koski äitini kättä, kun se koski minua – niinkuin asian laita oli. Minä työnsin sitä pois voimiani myöden.

"Mutta, Davy!" muistutti äitini.

"Sitä rakasta poikaa!" lausui gentlemani. "Minä en kummastele hänen hellyyttänsä!"

Minä en nähnyt koskaan niin kaunista punaa äitini kasvoissa. Hän nuhteli minua lempeästi taitamattomuudestani ja vetäen minua shaalinsa ääreen kääntyi kiittääkseen gentlemania siitä, että tämä oli nähnyt niin paljon vaivaa ja saattanut häntä kotiin. Puhuessaan ojensi äitini kätensä gentlemanille ja, kun tämä tarttui siihen, katseli, luullakseni, minua.

"Sanokaamme 'hyvää yötä', poikaseni", lausui gentlemani, kun hän oli notkistanut päätänsä – *minä* näin hänen tekevän sen! – äitini pikkuisen hansikan puoleen.

"Hyvää yötä!" sanoin minä.

"No, olkaamme parhaat ystävät mailmassa!" lausui gentlemani nauraen.

"Pudistakaamme kättä!"

Minun oikea käteni oli äitini vasemmassa kädessä; minä siis tarjosin hänelle toista.

"Mutta tuo on väärä käsi, Davy!" nauroi gentlemani.

Äitini veti esiin oikean käteni, mutta ennen sanotusta syystä olin päättänyt, etten antaisi sitä hänelle, enkä antanutkaan. Minä ojensin hänelle toista, ja hän ravisti sitä sydämellisesti, lausuen, että minä olin urhea poika, ja meni tiehensä.

Juuri tällä hetkellä näen hänen kääntyvän puutarhassa ja pahaenteisistä, mustista silmistään luovan meihin viimeisen katseen, ennenkuin ovi suljetaan.

Peggotty, joka ei ollut virkkanut sanaakaan eikä sormeakaan liikuttanut, pani heti telkimen eteen, ja me menimme kaikki vierashuoneeseen. Vastoin tapaansa äitini ei tullut nojatuoliin valkean luo, vaan pysyi huoneen toisessa päässä, jossa hän istui ja lauloi itseksensä.

"Toivon, että teillä oli hupainen ilta, Madam", sanoi Peggotty, seisoen tönkeänä, kuin tynnyri, keskellä huonetta, kynttiläjalka kädessä.

"Kiitoksia paljon, Peggotty", vastasi äitini iloisella äänellä, "minulla on ollut *hyvin* hupainen ilta".

"Vieras muoto taikka niin tuntuu vaihetuksesta hauskalta", arveli

Peggotty.

"Kyllä, varsin hauskalta", vastasi äitini.

Sillä välin kuin Peggotty jäi liikahtamatta seisomaan keskelle huonetta ja äitini jatkoi laulamistaan, menin minä nukuksiin, vaikka niin herkästi, että kuulin äänet, eroittamatta kuitenkaan, mitä ne sanoivat. Kun puoleksi heräsin tästä levottomasta unen vienoksesta, näin Peggoty ja äitini itkevän molemmat ja molemmat puhuvan.

"Tämänkaltaisesta Mr. Copperfield ei olisi pitänyt", vakuutti Peggotty.

"Sen minä sanon ja sen minä vannon!"

"Laupias Jumala!" huudahti äitini. "Sinä saatat minut hulluksi! Löytyikö koskaan mitään tyttö raukkaa, jota palveliat kohtelivat niin pahasti, kuin minua! Miksi teenkään itselleni sitä vääryyttä, että sanon itseäni tytöksi? Enkö minä koskaan ole ollut naimisissa, Peggotty?"

"Sen tietää Jumala, että olette olleet, Madam", vastasi Peggotty.

"Kuinka sinä siis uskallat", lausui äitini – "sinä tiedät, etten tarkoita, kuinka sinä uskallat, Peggotty, vaan, kuinka sinä hennot – saattaa minut niin alakuloiseksi ja lausua semmoisia katkeria asioita minulle, vaikka hyvin huomaat, ettei minulla ulkopuolella tätä paikkaa ole yhtäkään ystävää, johon kääntyä!"

"Sitä enemmän syytä", vastasi Peggotty, "sanoa, ettei tämä kelpaa. Ei! tämä ei kelpaa. Ei! vaikka mikä olisi". – Minä pelkäsin, että Peggotty heittäisi kynttiläläjalan kädestään; hän

heilutti sitä niin kiivaasti.

"Kuinka sinä voit tehdä asiaa niin pahaksi", lausui äitini, vuodattaen runsaammin kyyneliä, kuin ennen, "ja puhua näin väärällä tavalla! Kuinka sinä voit haastella, niinkuin kaikki olisi sovittu ja päätetty, Peggotty, vaikka minä sanon sinulle lakkaamatta, sinä julma ihminen, että paitsi tavallisimpia kohteliaisuuden osoituksia ei mitään ole tapahtunut! Sinä puhut ihastelemisesta. Mikä minun tulee neuvoksi? Jos ihmiset ovat niin tyhmät, että ihastelevat, onko se minun vikani? Mikä minun tulee neuvoksi, kysyn sinulta? Tahtoisitko, että ajan hiukset päästäni ja mustaan kasvoni, taikka että poltan tai kalttaan tai muulla lailla laitan itseni rumaksi? Totta puhuen, sinä tahtoisit sitä, Peggotty. Totta puhuen, sinä olisit aivan mielissäsi siitä."

Nämät moitteet näyttivät minusta kovasti koskevan Peggottyyn.

"Ja minun rakas poikani", huudahti äitini, tullen sen nojatuolin luo, jossa minä olin, ja hyväillen minua, "minun oma pikku Davyni! Tarvitseeko viitata minulle, että minä en rakasta kylläksi kultaista aarrettani, kalliinta pikku olentoa, mikä milloinkaan on löytynyt!"

"Semmoisiin ei ole kukaan koskaan viitannut", sanoi Peggotty.

"Viittasit oikein, Peggotty!" vastasi äitini. "Sinä tiedät, että viittasit. Mitä muuta oli mahdollista päättää siitä, mitä sanoit, sinä lemmetön luontokappale, vaikka tiedät yhtä hyvin, kuin minä, että, kun sain rahani viime neljännekseltä, minä en hänen

tähtensä raskinut ostaa itselleni uutta parasollia, vaikka vanha viheriäinen on aivan kulunut ja reunus on perin resainen. Sinä tiedät, että se on, Peggotty. Sinä et voi kieltää sitä". Sitten kääntyen hellästi minun puoleeni, poski minun poskeani vastaan, "olenko minä häijy äiti sinulle, Davy? Olenko minä ilkeä, kova, itsekäs, paha äiti? Sano, että minä olen, lapseni; sano: 'olet', herttainen poikani, ja Peggotty rakastaa sinua, ja Peggotyyn rakkaus on paljon parempi, kuin minun, Davy. *Minä* en rakasta sinua ollenkaan, rakastanko?"

Tähän rupesimme kaikki itkemään. Minä luulen, että minä olin äänekkäin joukossa, vaan sen minä varmaan tiedän, että toden perästä me kaikki itkimme. Minä olin kokonaan sydämeistäni sortunut, ja minä pelkään, että ensimmäisessä loukatun hellyyden innossani sanoin Peggottya "pedoksi". Tämä rehellinen olento oli, muistaakseni, kovasti murheissaan ja joutui varmaan aivan napittomaksi tässä tilaisuudessa; sillä vähäinen parvi näitä lento-aseita sinkoili sinne tänne, kun hän, sovittuaan äitini kanssa, laski polvillensa nojatuolin viereen ja sopi minun kanssani.

Me panimme kovasti alakuloisina maata. Nyyhkytykseni piti minua kauan aikaa hereillä; ja kun joku varsin ankara nyyhkäys kokonaan nosti minut ylös vuoteessani, näin äitini istuvan peitolla ja nojautuvan minun puoleeni.

Minä vaivuin nyt uneen hänen syliinsä ja nukuin sitkeästi.

Josko minä seuraavana sunnuntaina näin gentlemanin jälleen vai menikö pidempi aika, ennenkuin hän taas ilmestyi,

sitä minä en muista. Minä en väitä, että varmaan muistan tapahtuma-päivät. Mutta kirkossa hän oli ja saatti meitä kotiin jumalanpalveluksen perästä. Hän tuli myöskin sisään katsomaan kuuluisaa geraniumia, joka oli meillä vierashuoneen akkunassa. Minusta ei näyttänyt siltä, kuin hän olisi huolinut paljon siitä, mutta ennen lähtöänsä pyysi hän äitiäni antamaan hänelle yhden kukan. Äitini käski hänen valita itselleen yhden, mutta hän ei tahtonut tehdä sitä – minä en voinut ymmärtää, miksi – ja niin poimi äitini yhden hänelle ja antoi sen hänelle. Hän sanoi, ettei hän koskaan, ei koskaan enää luopuisi siitä; ja minun mielestäni hän oli hyvin yksinkertainen, joka ei tietänyt, että se päivän taikka parin perästä murenisi kappaleiksi.

Peggotty alkoi seurustella vähemmin meidän kanssamme iltaisin, kuin ennen. Äitini jätti sängen paljon hänen ratkaistavaksensa – enemmän, kuin tavallisesti, niin minusta tuntui – ja me olimme kaikki kolme erinomaisen hyvät ystävät; kuitenkin olimme toisenlaiset, kuin ennen, eikä keskinäinen välimme ollut niin luonteva. Toisinaan luulin huomaavani, että Peggotty ehkä paheksi, että äitini käytti kaikkia niitä kauniita pukuja, jotka hänellä oli piirongissaan, taikka että hän kävi niin usein vieraisilla tuossa naapurissa; mutta minä en voinut saada oikein selkoa asiasta.

Aikaa voittain totuin minä näkemään mustapartaista gentlemania. Minä en pitänyt hänestä enemmän, kuin alustakaan, vaan kadehdin häntä samalla levottomalla tavalla; mutta jos minulla oli joku syy siihen, paitsi lapsen vaistomainen

nurjamielisyyys ja joku yleinen ajatus, että Peggotty ja minä olisimme voineet pitää äitiäni hyvänä ilman kenenkään avutta, ei se suinkaan ollut *se* syy, jonka olisin keksinyt, jos olisin ollut vanhempi. Ei mikään semmoinen asia pistänyt ensinkään päähäni. Minä näin vaan pienissä kappaleissa, kuinka asian laita oli; mutta mitä siihen tulee, että olisin näistä kappaleista kutonut kokonaisen verkon ja saanut jotakin saalista siihen, se oli tähän asti ulkopuolella voimaani.

Eräänä syys-aamuna olin minä äitini kanssa puutarhassa asuntomme edustalla, kun Mr. Murdstone – minä tunsin hänet tällä nimellä nyt – kulki ratsastaen ohitse. Hän seisautti hevostansa, tervehtiäksensä äitiäni, ja sanoi, että hän oli matkalla Lowestoftiin muutamien ystävien luo, jotka olivat siellä jahti-aluksineen. Hän ehdotteli iloisesti, että minä tulisin istumaan satulaan hänen eteensä, jos minun teki mieli ratsastaa.

Ilma oli niin kirkas ja suloinen, ja hevonen näytti itse niin suuresti mieltyneen tähän ratsastamis-tuumaan, kun se seisoi korskuen ja hyppien puutarhan portilla, että minua kovasti halutti lähteä. Niin minä toimitettiin toiseen kerrokseen Peggoty'n luo siistittäväksi. Tällä välin astui Mr. Murdstone maahan ja, ohjakset käsivarrella, käveli verkalleen edestakaisin pensasaidan ulkopuolella, sillä aikaa kuin äitini käveli verkalleen edestakaisin sisäpuolella, pitäääksensä hänelle seuraa. Minä muistan, kuinka Peggotty ja minä tähystelimme heitä vähäisestä akkunastani; minä muistan, kuinka tyystisti he näyttivät tutkivan ruusupensasta heidän välissään, kun he liikkuivat edestakaisin; ja

kuinka Peggotty, aivan hyvällä tuulella oltuaan, yhtäkkiä vihastui ja erittäin kovakätisesti suki hiukseni väärälle puolelle.

Mr. Murdstone ja minä olimme pian matkalla ja ajoimme pientä juoksua viheriällä nurmikolla tien vieressä. Hän tuki minua aivan keveästi toisella käsivarrellaan, enkä minä luule, että olin erittäin levoton; mutta minä en saanut istutuksi hänen edessään, ilman että välisti käänsin päätäni ja katselin häntä kasvoihin. Hänellä oli sellaiset laidot, mustat silmät – minulta puuttuu parempaa sanaa semmoisten silmien kuvaamiseksi, joissa ei ole mitään syvyyttä, mihin katsoa – jotka, kun ne ovat mietteisin kääntyneinä, näyttävät jostakin valon omituisuudesta hetkittäin käyvän karsoksi. Usein, kun katselin häntä, huomasin jonkunlaisella kammolla tämän ilmiön ja kummastelin, mitä hän niin syvästi ajatteli. Hänen hiuksensa ja poskipartansa olivat, näin likeltä katsottuina, mustemmat ja tuuheammat, kuin mitä minäkään olin uskonut. Joku neliskulmaisuus hänen kasvojensa alipuolessa ynnä hänen vahvan, mustan partansa pilkullinen sänki – hän ajoi joka päivä partansa hyvin tyyni – muistuttivat minua niistä vahakuvista, joita puolta vuotta ennen kuljetettiin meidän paikoilla. Tämä, hänen säännölliset kulmakarvansa ja tuo uhkean valkoinen, tumma ja ruskea väri hänen ihossaan – hiiteen hänen ihonsa ja muistonsa! – saivat minua ajattelemaan häntä, vaikka pahaa aavistin, varsin kauniiksi mieheksi. Minä en epäile yhtään, että myöskin rakas äiti parkani ajatteli häntä samanlaiseksi.

Meren rannalle tultuamme, poikkesimme eräasen hotelliin,

jossa kaksi gentlemania poltti cigarria itseksensä yhdessä huoneessa. He makasivat kumpikin vähintään neljällä tuolilla, ja heillä oli iso, karkea tröijy yllänsä. Yhdessä nurkassa oli joukko päällystakkeja ja merimiehenjakkuja sekä yksi lippu, kaikki myttyyn käärittynä.

He pyörähtivät molemmat jaloillensa huolimattomalla tavalla, kun me astuimme sisään, ja huusivat: "halloo, Murdstone! Me luulimme jo, että olitte kuolleet!"

"Ei vielä", vastasi Mr. Murdstone.

"Ja kuka tämä poika veitikka on?" kysyi toinen gentlemani, tarttuen minuun.

"Se on Davy", vastasi Mr. Murdstone.

"Mikä Davy?" sanoi gentlemani. "Jonesko?"

"Copperfield", lausui Mr. Murdstone.

"Kuinka! Tuon lumoavan Mrs. Copperfieldin hännys?" huudahti gentlemani.

"Tuon sievän pikku lesken?"

"Qvinion", sanoi Mr. Murdstone, "olkaat varoillanne. Muutamat huomaavat".

"Kuka huomaa?" kysyi gentlemani nauraen.

Minä katsahdin äkkiä ylös, sillä minä olin utelias tietämään.

"Sheffieldin Brooks vaan", lausui Mr. Murdstone.

Minun kävi oloni oikein huokeaksi, kun kuulin, että se oli vaan Sheffieldin Brooks; sillä alusta minä todella luulin, että se olin minä.

Sheffieldin Mr. Brooks'in nimessä näytti olevan jotakin

kovin naurettavaa, sillä molemmat gentlemanit nauroivat sydämellisesti, kun häntä mainittiin, ja se huvitti myöskin suuresti Mr. Murdstone'a. Vähän aikaa naurettuaan sanoi se gentlemani, jota hän oli nimittänyt Qvinion'iksi:

"Ja mitä Sheffieldin Brooks arvelee ehdoitetusta kaupasta?"

"No, minä en luule, että Brooks tätä nykyä ymmärtää paljon siitä", vastasi Mr. Murdstone; "mutta ei hän yleensä ole suosiollinen minulle, luulen minä".

He nauroivat tätä vielä, ja Mr. Qvinion ilmoitti aikovansa soittaa sherryä, juodaksensa Brooks'in kunniaksi. Hän soittikin; ja kun viini tuli, antoi hän minulle vähän siitä ynnä korpun ja käski minun, ennenkuin join, nousta ylös ja sanoa: "hukka Sheffieldin Brooks'ille!" Esitys vastaanotettiin suurella mieltymyksellä ja niin sydämellisellä naurulla, että minäkin rupesin nauramaan; johon he nauroivat vielä enemmän. Lyhyeltä, me olimme kaikki oikein iloissamme.

Me kävelimme tämän perästä kalliolla ja istuimme ruohossa ja tähystelimme esineitä kiikarilla – minä en voinut nähdä mitään, kun se pantiin silmäni eteen, mutta minä olin näkevinäni – ja sitte palasimme hotelliin aikaisille päivällisille. Koko ajan, kuin olimme ulkona, polttivat nuot molemmat gentlemanit lakkaamatta – jota he, luullakseni, jos saan päättää heidän paksujen takkiensa hajusta, epäilemättä olivat tehneet aina siitä saakka, kuin takit ensin tulivat räätälistä kotiin. Minä en saa unhottaa, että me nousimme jahti-alukseen, jossa he kaikki kolme menivät kastariin ja askaroitsivat, joukko

papereita edessään. Minä näin heidät kovassa työssä, kun katsoin alas avoimesta kattoakkunasta. He jättivät minut siksi aikaa kahden kesken varsin hupaisen miehen kanssa, jolla oli iso, punatukkainen pää ja päässä sangen vähäinen, kiiltävä hattu. Hänellä oli yllänsä ristiraitainen paita elikkä tröijy, jonka rintamukseen oli suurilla kirjaimilla poikittain neulottu "Skylark".¹⁰ Minä luulin, että se oli hänen nimensä, ja että, koska hän asui laivassa eikä hänellä ollut mitään katu-ovea, johon panna nimensä, hän sen sijaan pisti sen tähän; mutta kun nimitin häntä Mr. Skylarkiksi, sanoi hän, että nimi tarkoitti alusta. Minä huomasin koko päivän, että Mr. Murdstone oli totisempi ja vakavampi, kuin toiset molemmat gentlemanit. Nämät olivat hyvin iloiset ja vallattomat. He laskivat vapaasti leikkiä keskenänsä, mutta harvoin hänen kanssaan. Minusta näytti siltä, kuin hän olisi ollut taitavampi ja kylmäkiskoisempi, kuin he, ja kuin he olisivat katselleet häntä vähän samankaltaisella tunteella, kuin minä. Minä näin, että kerta taikka pari, kun Mr. Qvinion puhui, hän vilkaisi sivulta Mr. Murdstone'a, niinkuin vakuuttaaksensa itseään, ettei tämä paheksinut; ja että kerta, kun Mr. Passnidge (toinen gentlemani) oli kovasti hilpeänä, hän polki tämän jalkaa ja varoitti häntä salaa silmillänsä, että hän huomaisi Mr. Murdstone'n, joka istui yksivakaisena ja äänettömänä. Enkä minä muista, että Mr. Murdstone olisi nauranut ensinkään sinä päivänä, paitsi Sheffieldin leikinlaskua – ja tämä oli, sivumennen, sanottu, hänestä itsestä lähtenyt.

---

¹⁰ Skylark = leivonen.

Me palasimme varhain illalla kotiin. Oli hyvin kaunis ilta, ja äitini ja Mr. Murdstone kävelivät uudestaan pensas-aidan vieressä, sillä välin kuin minä lähetettiin teetä juomaan. Kun hän oli mennyt, kysyi äitini minulta kaikkia huvipäiväni tapauksia ja mitä he olivat puhuneet ja tehneet. Minä kerroin, mitä he olivat sanoneet hänestä; hän nauroi ja sanoi, että he olivat häpeämättömiä veitikoita, jotka lavertelivat joutavia – mutta minä tiesin, että se oli hänen mieleensä. Minä tiesin sen yhtä hyvin, kuin minä tiedän sen nyt. Minä käytin tilaisuutta kysyäkseni, tunsiko hän ketään Sheffieldin Mr. Brooks'ia, mutta hän vastasi: "en"; sitä hän vaan arveli, että tämä luultavasti oli joku veitsi- ja kahvelitehdastelia.

Voinko minä sanoa hänen kasvoistaan – vaikka minulla on syytä muistaa niitä muuttuneina, vaikka minä tiedän ne hävinneiksi – että ne ovat menneet, kun ne ilmestyvät minun eteeni tällä hetkellä yhtä selvästi, kuin mitkä kasvot hyvänsä, jotka valitsen joltakin väkirikkaalta kadulta? Voinko minä sanoa hänen viattomasta ja tyttömäisestä kauneudestaan, että se lakastui eikä ollut enää, kun sen henkäys kohtaa minun poskeani nyt, niinkuin se kohtasi sinä iltana? Voinko minä sanoa, että hän koskaan kävi toisenlaiseksi, kun minun muistini palauttaa hänet näin vaan eloon, ja uskollisempana hänen armaasen nuoruuteensa, kuin minä olen ollut taikka mikään ihminen koskaan on, yhä pitää kiinni siitä, mitä se silloin talletti?

Minä kirjoitan hänestä juuri semmoisena kuin hän oli, kun minä olin mennyt levolle tämän keskustelun jälkeen ja hän

tuli sanomaan minulle hyvää yötä. Hän laskeusi leikillisesti polvillensa vuoteeni viereen ja, nojatessaan leukaansa käsiinsä, lausui nauraen:

"Mitä he taas sanoivatkaan, Davy? Kerro minulle uudestaan. Minä en saata uskoa sitä".

"Tuo lumoava", minä aloitin.

Äitini pani kätensä huulilleni, estääksensä minua jatkamasta.

"Ei se ollut 'lumoava'", lausui hän nauraen. "Ei suinkaan se voinut olla 'lumoava', Davy. Minä tiedän, ettei se ollut!"

"Oli kyllä. 'Tuo lumoava Mrs. Copperfield'", toistin minä jämeästi. "Ja 'tuo sievä'".

"Ei, ei, ei se ollut sievä. Ei suinkaan 'sievä'", keskeytti äitini, pannen sormensa huulilleni jälleen.

"Oli kyllä. 'Tuo sievä pikku leski'".

"Mitä tyhmiä, häpeämättömiä olentoja!" huudahti äitini, nauraen ja peittäen kasvojansa. "Mitä narreja! Eikö niin? Davy poikani – "

"Mitä, äiti?"

"Älä juttele tätä Peggotylle; hän ehkä suuttuu heille. Minä olen itse kauheasti suuttunut heille, mutta minä soisin mieluisammin, ettei Peggotty tietäisi siitä mitään".

Minä lupasin tietysti; ja me suutelimme toisiamme monta monituista kertaa, ja minä nukuin ennen pitkää sitkeästi.

Minusta näyttää näin kaukaisen ajan takaa, kuin se olisi ollut seuraavana päivänä, kuin Peggotty toi esiin sen hämmästyttävän ja rohkean ehdoituksen, jonka nyt aion mainita; mutta se oli

varmaan noin kahta kuukautta myöhemmin.

Me istuimme, niinkuin ennenkin, eräänä iltana (äitini oli tavallisuutta myöden ulkona) yhdessä ja meidän seurassamme sukka, kyynärä-mitta, vahapalanen, ompelurasia, jonka kannessa Saint Paul'in kirkko oli, ja krokotiilikirja, kun Peggotty, katsottuaan minua useita kertoja ja avaten suutansa, niinkuin puhuaksensa, vaikk'ei hän puhunut – jota minä luulin vaan haukottelemiseksi, muutoin olisin melkein säikähtynyt – sanoi mielistellen:

"Mimmoista teistä, Master Davy, olisi, jos tulisitte minun kanssani ja viettäisitte pari viikkoa veljeni luona Yarmouth'issa? Eikö *tämä* olisi hupaista?"

"Onko veljesi hauska mies, Peggotty?" kysyin minä ennakolta.

"Voi, kuinka hauska mies hän on!" huudahti Peggotty, nostaen ylös käsiänsä. "Lisäksi siellä on meri, ja veneet ja laivat ja kalastajat ja ranta ja Am, jonka kanssa sopii leikitellä – "

Peggotty tarkoitti veljensä, poikaa Ham'ia, joka mainittiin ensimmäisessä luvussani; mutta hän puhui hänestä, niinkuin jostakin Englannin kieli-opin palasesta.¹¹

Hänen huviluettelonsa saatti minut ihastuksiin, ja minä vastasin, että se olisi todella hauskaa, mutta mitä äitini sanoisi?

"No siinä tapauksessa panen vaikka guinean vetoa", lausui Peggotty, kiinteästi katsoen minua kasvoihin, "että hän sallii meidän matkustaa. Minä kysyn häneltä, jos tahdotte, heti kuin hän tulee kotiin. Siinä se!"

---

¹¹ Am = minä olen.

"Mutta mitä äitini tekee sillä aikaa, kuin me olemme poissa?" sanoin minä, nojaten vähäisiä käsivarsiani pöytään, asiasta keskustellakseni. "Ei hänen käy täällä yksin asuminen".

Jos Peggotty yhtäkkiä katseli jotakin reikää sukkansa kannassa, oli se varmaan erinomaisen pieni reikä, joka ei ansainnut parsimista.

"Kuuletkos, Peggotty! Hänen ei suinkaan käy täällä yksin asuminen".

"Hyvänen aika!" huudahti Peggotty, vihdoin taas katsahtaen minuun. "Ettekö te siitä tiedä? Hän muuttaa pariksi viikoksi Mrs. Grayper'in luo. Mrs. Grayper aikoo kutsua paljon vieraita luoksensa".

No! Jos niin oli laita, olin aivan valmis lähtemään. Minä odotin maltittomasti, siksi kuin äitini tuli kotiin Mrs. Grayperin tyköä (tämä oli, näet, tuo usein mainittu naapuri), saadakseni tietää, saisimmeko lupaa toteuttaa suurta aatettamme. Äitini ei joutunut likimainkaan niin kummastuksiin, kuin minä olin odottanut, vaan suostui mielellään; kaikki määrättiin sinä iltana, ja asunnostani ja ravinnostani maksettaisiin siltä ajalta, kuin siellä olin.

Ennen pitkää oli lähdön päivä käsillä. Siihen oli niin lyhyt aika, että se joutui pian minustakin, joka vartosin kuumeentapaisella kärsimättömyydellä ja puoleksi pelkäsin, että joku maanjäristys tai tulta puuskaava vuori tai joku muu suuri luonnon mullistus tulisi väliin ja estäisi matkamme. Meidän oli määrä kulkea ajomiehen kärryillä, jotka lähtivät aamulla eineen jälkeen. Minä

olisin antanut vaikka mitä tahansa, kun vaan olisin saanut pukea päälleni iltaa ennen ja nukkua hatulla ja saappailla.

Minua liikuttaa melkein nyt, vaikka kerron sitä hauskasti, kun muistan, kuinka halukas olin jättämään onnellisen kotini; kun ajattelen, kuinka vähän minua aavisti, mitä jätin ijäksi.

Minua ilahuttaa, kun muistan, että, kun ajomiehen kärryt olivat portilla ja äitini seisoj suudellen minua, hellä kiitollisuus häntä ja sitä vanhaa paikkaa kohtaan, jolle minä en ollut koskaan ennen kääntänyt selkääni, sai minut itkemään. Minua ilahuttaa se tieto, että myöskin äitini itki, ja että tunsin, kuinka hänen sydämensä sykki minun sydäntäni vastaan.

Minua ilahuttaa, kun muistan, että, kun ajomies rupesi ajamaan, äitini juoksi ulos portille ja käski hänen seisahtua, että hän saisi kerran vielä suudella minua. Minua ilahuttaa, kun ajattelen sitä vakavuutta ja rakkautta, jolla hän nosti ylös kasvonsa minua kohden ja suuteli minua.

Kun me jätimme hänet seisomaan tielle, tuli Mr. Murdstone hänen luoksensa ja näytti nuhtelevan häntä siitä, että hän oli niin liikutettu. Minä katselin taaksepäin kärryn-uutimen takaa ja kummastelin, mitä se häneen koski. Peggotty, joka hänkin katseli taaksensa toiselta puolelta, ei näyttänyt ollenkaan tyytyväiseltä; niinkuin kyllä huomasi hänen kasvoistaan, kun hän käänsi ne takaisin.

Minä istuin ja katselin Peggottya hetken aikaa, miettien sitä otaksuttua kohtausta, osaisinko minä, jos Peggoty oli määrää jättää minut, niinkuin poika sadussa jätettiin, tietä kotiin jälleen

niitä nappoja myöden, joita hän pudotteli.

KOLMAS LUKU

Minulle tapahtuu muutos

Ajomiehen hevonen oli laiskin hevonen mailmassa, toivon minä, ja hönkötti, pää lerpullansa, eteenpäin, niinkuin hän olisi tahtonut odotuttaa niitä, joille tavarat olivat määrättyt. Minusta oli todella niinkuin hän olisi välisti nauranut ääneen tätä tuumaansa, mutta ajomies vakuutti, että yskä vaan vaivasi häntä.

Ajomiehellä oli omituinen tapa pitää päätänsä lerpullaan, niinkuin hänen hevosensakin, ja nojautua untelosti eteenpäin, kun hän ajoi, kumpikin käsivarsi polvea vastaan. Minä sanon "ajoi", mutta minusta näytti, kuin kärryt olisivat menneet Yarmouth'iin aivan yhtä hyvin ilman häntä, sillä hevonen toimitti kaikki; ja mitä kanssapuheesen tulee, ei hänellä ollut mitään käsitystä muusta, kuin viheltämisestä.

Peggotylla oli sylissään korillinen virvoitus-aineita, jotka olisivat riittäneet meille hyvin, vaikka olisimme menneet samoilla kulkuneuvoilla Londoniin asti. Me söimme kelpo lailla ja nukuimme kelpo lailla. Peggotty laskeusi aina levolle, leuka korin kahvalla, josta hän ei koskaan hellittänyt; enkä minä olisi uskonut, jollen itse olisi kuullut sitä, että turvaton nainen voisi kuorsata niin vahvasti.

Me poikkesimme niin monta kertaa kujia ylös ja alas ja viivymme niin kauan viedessämme yhtä sänkyä erääsen

ravintolaan ja pistäytessämme muissa paikoissa, että minä olin aivan uuvuksissa ja kävin hyvin iloiseksi, kun Yarmouth vihdoin ilmestyi. Se näytti jotenkin soiselta ja vettyneeltä, kun katselin sitä suurta, unteliasta autiota, joka oli joen toisella puolella; enkä minä voinut olla kummastelematta, kuinka, jos mailma todella oli niin ympyriäinen, kuin maatieteeni sanoi, mikään osa siitä sattui olemaan niin litteä. Mutta minä ajattelin, että Yarmouth ehkä sijaitsi jommankumman navan kohdalla; joka selitti asian.

Kun tulimme hiukan likemmäksi ja näimme koko läheisen seudun venyvän suorana, matalana viivana ilman rannalla, arvelin Peggotyille, että joku mäki taikka senkaltainen olisi kenties parantanut sitä; niinkuin myöskin, että maa olisi ollut kauniimpi, jos se olisi ollut vähän enemmän erillänsä merestä eikä kaupunki ja luode olisi ollut niin sekaisin, kuin paahdettu leipä vedessä. Mutta Peggotty sanoi lujemmilla sanoilla, kuin tavallisesti, että meidän tulee tyytyä asioihin semmoisina, kuin ne ovat, ja että hän puolestansa oli ylpeä, kun sai nimittää itseänsä Yarmouth'in savu-silliksi.

Kun saavuimme kadulle (joka oli outoa kyllä minulle) ja tunsimme hajun kalasta, pi'estä, täppeistä ja tervasta, ja näimme nerimiesten käyskentelevän ja vaunujen ratisevan edestakaisin katukivillä, tunsin, että olin päättänyt väärin näin vireästä paikasta, ja sanoinkin sen Peggotyille, joka suurella mielihyvällä kuunteli ihastukseni ilmoituksia ja kertoi minulle, että oli hyvin tunnettu asia (arvatakseni niille, joitten oli onni olla savu-sillejä syntyänsä), että Yarmouth oli ylipäänsä kauniin paikka koko

mailmassa.

"Tuossa on Am'ini!" kirkaisi Peggotty, "tuntemattomaksi kasvaneena!"

Tämä odotti meitä todella ravintolan edessä ja kysyi minulta vanhan tuttavan tavalla, kuinka minä jaksoin. Minä en mielestäni ensiksi tuntenut häntä yhtä hyvin, kuin hän tunsikin minut, sillä hän ei ollut kertaakaan käynyt meillä sen yön jälkeen, jona minä synnyin, ja hänellä tietysti oli siinä kohden etu minun rinnallani. Mutta ystävyyskäs karttui suuresti, kun hän otti minut selkäänsä, kantaaksensa minua kotiin. Hän oli nyt kookas, väkevä, kuuden jalan pituinen mies; hän oli leveä samassa suhteessa ja pyöreä-harteinen; mutta hänellä oli hymyilevät lapsenkasvot ja kiharat, valkoiset hiukset, joka tuotti hänelle aivan lampaankaltaisen muodon. Hän oli puettu kanvassi-takkiin ja niin kankeihin housuihin, että ne olisivat seisoneet varsin hyvin itse päällä ilman mitään sääriäkin. Eikä olisi sopinut oikeastaan sanoa, että hänellä oli hattu päässä, vaan että hän, niinkuin vanha rakennus, ylinnä oli peitetty jollakin pientapaisella.

Ham kuljetti nyt minua selässään ynnä yhtä vähäistä arkkuamme kainalossaan ja Peggotty kantoi toista arkkuamme; me käännyimme katu-solia alaspäin, jotka olivat ripoitettut täyteen lastuja ja vähäisiä hiekkaläjiä, ja sivusimme kaasulaitoksia, köysitehtaita, vene- ja laivaveistämöitä, alusten repimys-, tilkitys- ja taklaustarhoja, seppien pajoja sekä pitkän jonon samanlaisia paikkoja, siksi kuin jouduimme sille untelialle autiokedolle, jonka olin jo etäältä nähnyt. Silloin Ham

sanoi:

"Tuolla huoneemme on, Mas'r Davy!"

Minä katselin kaikille ilman suunnille niin pitkälle, kuin silmäni kannatti erämaan yli, merelle päin ja jokea kohden, mutta minä en eroittanut mitään huonetta. Korkeana ja kuivana virui vähän matkan päässä maalla joku proomi taikka muullainen haaksi-kulu, josta savutorvena rautainen putki pisti ylös ja suitsi varsin ystävällisesti; mutta ei mitään muuta asunnon tapaista ollut minun näkyvissäni.

"Ei suinkaan se tuo ole?" kysyin minä. "Tuo laivalta näyttävä kapine?"

"Se se on, Mas'r Davy", vastasi Ham.

Jos se olisi ollut Aladdinin palatsi, Rok-linnun muna tai mitä hyvänsä, en olisi luullakseni ollut enemmän mieltynyt siihen romantilliseen ajatukseen, että saisin asua siinä. Hauska ovi oli laitettu kylkeen. Se oli katettu ja siinä oli vähäisiä akkunoita; mutta sen ihmeellinen lumousvoima tuli siitä, että se oli todellinen vene, joka epäilemättä oli satoja kertoja ollut vesillä ja sitä ei koskaan oltu aiottu asuttavaksi manterella. Se se oli, joka ihastutti minua. Jos sitä olisi joskus aiottu asuttavaksi, olisin ehkä katsonut sitä pieneksi, epämukavaksi taikka kolkoksi; mutta koska se ei ollut aiottu mihinkään semmoiseen tarkoitukseen, muuttui se täydelliseksi palatsiksi.

Se oli hyvin puhdas sisältäpäin ja niin sievä, kuin mahdollista. Siinä oli pöytä ja Schwarzwaldin kello ja piironki ja piirongin päällä tee-tarjotin; tee-tarjottimelle oli maalattu nainen, joka,

parasolli kädessä, käveli sotamieheksi puetun pojan kanssa, joka vieritti vannetta. Yksi raamattu esti tarjotinta putoamasta alas; ja jos tarjotin olisi pudonnut, olisi se särkenyt joukon kuppeja ja vateja ynnä tee-kannun, jotka olivat asetetut kirjan ympäri. Seinissä oli muutamia huonosti väritettyjä, lasilla ja raamilla varustettuja kuvia raamatun tapauksista; enkä minä ole koskaan jälestäpäin kulkukauppiaitten käsissä nähnyt semmoisia, ilman että olen samalla uudestaan nähnyt Peggoty veljen huoneen koko sisustan. Punapukuinen Abraham, joka oli sinivaatteista Isaakia uhraamallansa, sekä keltaisiin puettu Daniel, viheriäin leijonien luolaan heitettynä, olivat etevimmät niistä. Vähäisen kamini-reunuksen ylipuolella oli Sunderlandissa rakennetun loggertin, Sarah Jane'n, kuva. Oikea vähäinen puinen peräkeula oli liitetty siihen; ja tämä taideteos, jossa maalarin ja salvumiehen käsi-alat yhdistyivät, oli mielestäni mitä parhaita aarteita mailma ikinä voi esiin tuoda. Katto-orssiin oli lyöty muutamia koukkuja, joitten tarkoitusta minä en silloin arvannut. Lopuksi löytyi siellä joitakuuta arkkuja ja lippaita ja muita sellaisia kaluja, joita pidettiin istuimina ja lisäsivät tuolien lukua.

Kaikki nämät minä näin – lapsen tavalla ja käsitykseni mukaan – ensi silmänräpäyksellä, kuin olin astunut kynnyksen yli. Tuosta Peggotty avasi vähäisen oven ja näytti minulle makuuhuoneeni. Se oli mitä täydellisin ja otollisin makuuhuone, mikä koskaan nähtiin – aluksen peräpuolella. Siinä oli vähäinen akkuna entisen peräsimen kohdalla; vähäinen peili, joka oli juuri tarpeeksi korkea minulle, naulattuna seinään ja reunustettuna

simpsukankuorilla; vähäinen vuode ja sen verran tilaa, että siihen pääsi; ja sinisessä mukissa pöydällä kimppu meriruohoja. Seinät olivat kalkitut maidonkarvaiseksi, ja silmiäni oikein karvasteli, kun katselin heleätä tilkapeittoa. Yksi asia, jonka minä erittäin huomasin tässä hupaisessa huoneessa, oli kalanhaju, joka oli niin äikeä, että, kun otin ulos nenäliinani, pyyhkiäkseni nenääni, minä tunsin, kuinka se haisi, juuri niinkuin hummeri olisi ollut kääritty siihen. Kun salaisesti ilmoitin tämän havaintoni Peggotyille, kertoi hän minulle, että hänen veljensä piti hummereita, rappoja ja äyriäisiä kaupaksi; ja minä näin jälestäpäin, että joukko näitä eläviä, kummallisesti yhteen paltaantuneina ja aina nipistäen kaikkia, mihin ikinänsä tarttuivat, enimmiten tavattiin vähäisessä vajassa, jossa kivi-astioita ja kattiloita säilytettiin.

Hyvin kohtelias nainen valkoisella esiliinalla, jonka jo noin neljänneksen päästä Ham'in selästä olin nähnyt niiaavan oven suussa, toivotti meitä tervetulleeksi. Samaten erittäin kaunis (ainakin minun silmissäni) pieni tyttö, jolla oli kaulassa sinisiä helmiä ja joka ei antanut minun suuta, kun tarjosin, vaan juoksi pois piiloon. Kun olimme syöneet runsaat päivällisemme, keitettyjä kammeliaita, sulattua voita ja potaatteja (vähäinen lihakappale oli asetettu minun eteeni), astui ennen pitkää kovin karvakas mies, jolla oli sangen hyvänsävyiset kasvot, sisään. Koska hän nimitti Peggottya "tytöksi" ja paiskasi aika muiskun hänen poskellensa, päätin minä Peggotyyn yleensä siveästä käytöksestä, että tämä oli hänen veljensä; ja niin hän olikin – sillä hän esiteltiin kohta minulle Mr. Peggotyn, talon isännäksi.

"Hauska nähdä teitä, Sir", sanoi Mr. Peggotty. "Te saatte nähdä, että olemme yksinkertaiset, Sir, mutta alttiit".

Minä kiitin häntä ja vastasin, että minä varmaan menestyisin näin hupaisessa paikassa.

"Kuinka teidän äitinne jaksaa, Sir," kysyi Mr. Peggotty. "Hyvissä voimissa, kun lähditte hänen tykönsä?"

Minä ilmoitin Mr. Peggotylle, että hän oli niin hyvissä voimissa, kuin minun sopi toivoa, ja että hän lähetti paljon terveisiä, – joka oli kohtelias keksintö minun puoleltani.

"Minä olen hyvin kiitollinen hänelle", vastasi Mr. Peggotty. "No, Sir, jos voitte tulla toimeen täällä pari viikkoa hänen" – tässä hän nyykäytti sisarellensa – "Hamin ja pikku Em'lyn kanssa, katsomme seuraanne kunniaksi".

Kun Mr. Peggotty oli tällä vieraanvaraisella tavalla tervehtinyt talon puolesta, meni hän ulos pesemään itseänsä kuumalla vedellä täytetystä kattilasta, muistuttaen, ettei "kylmä koskaan saisi *hänen* likaansa lähtemään". Hän palasi pian suuresti parantuneena ulkomuodoltaan, mutta niin punottavana, etten voinut kuin ajatella, että hänen kasvonsa olivat hummerien, rappojen ja äyriäisten kaltaiset siinä, että ne menivät kuumaan veteen aivan mustina, mutta tulivat aivan punaisina ylös.

Kun teen jälkeen ovi oli pantu kiinni ja kaikki hyvin suljettu (yöt olivat nyt kylmät ja sumuiset), näytti se minusta suloisimmalta asunnolta, minkä ihmisen mielikuviutus voi luoda. Kun kuuli, kuinka tuuli nousi ulkona merellä, kun tiesi, että sumu hiipi yksinäisen, laakean maan yli, ja kun

katseli valkeata ja ajatteli, ettei ollut mitään muuta huonetta likellä, kuin tämä, ja että tämä oli vene, tuntui tämä kaikki eriskummaiselta. Pikku Em'ly oli voittanut ujoutensa ja istui minun vieressäni matalimmalla ja vähäisimmällä arkulla, joka oli juuri kylläksi suuri meille molemmille ja sääntilleen sopi kaminin nurkkaan. Mrs. Peggotty valkoisella esiliinallansa istui kutoen valkean toisella puolella. Peggotty neulomuksineen, Saint Paul'ineen ja vahakynttilän palasineen olivat yhtä kodittuneina täällä, kuin jolleivät he olisi koskaan nähneet mitään muuta kattoa. Ham, joka oli antanut minulle ensimmäisen luentoni "kaikissa neljässä",¹² koetti muistuttaa mieleensä yhtä ennustusjärjestelmää, johon hän käytti likaisia kortteja, jättäen kalaisia merkkejä peukalostansa kaikkiin, joita hän käänsi. Mr. Peggotty poltti piippuansa. Minä tunsin, että oli sopiva aika keskusteluun ja ystävälliseen kanssapuheeseen.

"Mr. Peggotty!" sanon minä.

"Sir", vastaa hän.

"Nimitittekö poikanne Ham'iksi sen vuoksi, että asuitte jonkunlaisessa arkissa?"

Mr. Peggotty näytti katsovan sitä syvämieliseksi ajatukseksi, mutta vastasi:

"Ei, Sir. Minä en ole antanut hänelle mitään nimeä".

"Kuka siis antoi hänelle tämän nimen?" lausuin minä, asettaen kysymystä numero kahta katkismuksestani Mr. Peggotylle.

"No, Sir, hänen isänsä antoi sen hänelle", vastasi Mr.

---

¹² Englantilainen korttipeli.

Peggotty.

"Minä luulin teitä hänen isäkseen!"

"Veljeni Joe oli *hänen* isänsä", lausui Mr. Peggotty.

"Kuollut, Mr. Peggotty?" arvelin minä soveliaan vaitiolon jälkeen.

"Hukkunut", vastasi Mr. Peggotty.

Minua kummastutti kovasti, ettei Mr. Peggotty ollut Ham'in isä, ja minä rupesin miettimään, olinko erehtynyt hänen ja muitten läsnä olevien sukulaisuuden suhteen. Minä olin niin utelias tietämään, että päätin kuulustella sitä Mr. Peggotyta.

"Pikku Em'ly", minä lausuin, katsellen tyttöä. "Hän on teidän tyttärenne, eikö niin, Mr. Peggotty?"

"Ei, Sir. Lankomieheni Tom oli *hänen* isänsä".

Minä en voinut pidättää itseäni. – "Kuollut, Mr. Peggotty?" arvelin minä toisen soveliaan vaitiolon jälkeen.

"Hukkunut", vastasi Mr. Peggotty.

Minä tunsin, kuinka vaikeata oli palata aineeseni, mutta minä en ollut vielä päässyt sen pohjaan ja minun täytyi päästä pohjaan tavalla taikka toisella.

"Eikö teillä ole *mitään* lapsia, Mr. Peggotty?"

"Ei, Master", vastasi hän lyhyellä naurulla. "Minä olen naimaton".

"Naimaton!" toistin minä kummastuneena. "No, kuka tuo on, Mr. Peggotty?" osoittaen sormellani sitä henkilöä valkoisella esiliinalla, joka kutoi.

"Se on Mrs. Gummidge", vastasi Mr. Peggotty. "Gummidge,

Mr. Peggotty?"

Mutta tällä hetkellä Peggotty – minä tarkoitan omaa erityistä Peggottyani – antoi niin selviä merkkejä minulle, etten kysyisi enempää, jotta minun täytyi vaan istua ja katsella koko tätä äänetöntä seuraa, kunnes maatapanon aika tuli. Sitten hän ilmoitti minulle kahden kesken omassa pienessä kojussani, että Ham ja Em'ly olivat hänen veljensä ja lankonsa orvoksi jääneet lapset, jotka isäntä oli eri aikoina ottanut hoimiinsa, kun olivat lapsuudessaan aivan turvattomina; ja että Mrs. Gummidge oli leski, jonka mies vainaja oli yhdessä Mr. Peggotyn kanssa omistanut jonkun aluksen, mutta kuollut perin köyhänä. Mr. Peggotty oli itse vaan köyhä mies, mutta hyvä, kuin kulta, ja uskollinen, kuin teräs – nämät olivat Peggotyn vertaukset. Ainoa asia, jutteli hän minulle, josta Mr. Peggotty koskaan kiivastui taikka kirosi, oli tämä hänen jalomielisyytensä; ja jos joku heistä joskus viittasi siihen, löi hän oikean kätensä ankarasti pöytään (hän oli kerta tämmöisessä tilaisuudessa halkaissut pöydän) ja vannoi kauhean valan, että hän tahtoisi tulla "lestyksi", jollei hän ijäksi päivää menisi matkoihinsa, jos sitä milloinkaan enää mainittiin. Kysyttyäni huomasin, ettei kukaan vähintäkään ymmärtänyt, mitä tämä julma "lestyn" sana merkitsi; mutta että he kaikki arvelivat sitä mitä juhlallisimmaksi sadatukseksi.

Isäntäni hyväluontoisuus vaikutti syvästi minuun, ja varsin oivallisella mieli-alalla, joka enentyi siitä, että minua nukutti, kuuntelin, kuinka vaimoväki meni maata toiseen vähäiseen kojuun, samanlaiseen, kuin minun, mutta veneen vastaisessa

päässä, ja kuinka isäntä ja Ham itsellensä kiinnittivät kaksi riippumattoa niihin kattokoukkuihin, joita olin nähnyt. Kun uni vähitellen valloitti minut, kuulin, kuinka tuuli vonkui ulkona merellä ja lähestyi niin tuimana lakean poikki, että minä horroksissani pelkäsin, että tuo suuri syvyys nousisi tulville yön kuluessa. Mutta lohdutukselleni ajattelin, että haahdessa minä kuitenkin olin, ja ettei semmoinen mies, kuin Mr. Peggotty, ollut mikään huono laivalainen, jos jotakin tapahtui.

Ei mitään pahempaa, kuin aamu, kuitenkaan tullut. Melkein yhtä pian, kuin se paisti peilini simpsukankuoriselle reunukselle, olin minä poissa vuoteestani ja ulkona pikku Em'lyn kanssa poimimassa kiviä rannalla.

"Sinä olet arvattavasti kokonainen merimies?" sanoin minä Em'lylle. Minä en, luullakseni, uskonut mitään semmoista, mutta tunsin, että oli kohteliasta sanoa jotakin; ja loistava, lähellä meitä oleva purje kuvasteli tällä haavaa niin pienoisen kauniina hänen kirkkaassa silmässängsä, että minun pisti päähäni sanoa tämä.

"Ei", vastasi Em'ly, pudistaen päätänsä, "minä pelkään merta".

"Pelkää!" sanoin minä sopivalla rohkeuden muodolla ja uljaasti katsellen vankkaa valtamerta. *Minä* en pelkää!"

"Voi! mutta se on julma", lausui Em'ly. "Minä olen nähnyt sen kovin kauheana muutamille meidän miehille. Minä olen nähnyt sen kiskovan veneen, joka oli yhtä suuri, kuin meidän huoneemme, kokonaan kappaleiksi".

"Minä toivon, ettei se ollut sama vene, jossa – "

"Jossa isäni hukkui?" sanoi Em'ly. "Ei. Ei se, sitä venettä minä en ole koskaan nähnyt".

"Eikö häntäkään?" kysyin minä häneltä.

Pikku Em'ly pudisti päätänsä. "Ei niin, että muistaisin!"

Tässä oli jotakin yhtäläistä! Minä rupesin kohta selittämään, kuinka minä en koskaan ollut nähnyt omaa isääni; ja kuinka äitini ja minä olimme aina asuneet itseksemme mitä onnellisimmassa tilassa voi ajatella, ja vieläkin asuimme ja aioimme aina asua; ja kuinka isäni hauta oli kirkkomaalla lähellä kartanoamme yhden puun varjossa, jonka oksien alla olin monena hauskana aamuna kävellyt ja kuullut lintujen laulavan. Mutta Em'lyn ja minun orpoudellani näytti olevan jonkunlainen erilaisuus. Häneltä oli äiti kuollut ennen, kuin isä; eikä kukaan tietänyt, missä hänen isänsä hauta oli, paitsi että se oli jossain meren syvyydessä.

"Paitsi sitä", lausui Em'ly, näkinkenkiä ja piikiviä etsiessään, "oli sinun isäsi gentlemani, ja sinun äitisi lady; mutta minun isäni oli kalastaja, ja minun äitini oli kalastajan tyttö, ja enoni Dan on kalastaja".

"Dan on Mr. Peggotty, eikö niin?" kysyin minä.

"Eno Dan – tuolla", vastasi Em'ly, noikaten venekoppelia päin.

"Niin. Minä tarkoitin häntä. Hän on varmaan kovin hyvä?"

"Hyvä?" lausui Em'ly. "Jos minusta joskus tulisi lady, antaisin hänelle taivaansinisen takin timanttinapoilla, nankinihousut, punaisen samettiliivin, kolmikulmaisen hatun, ison kultakellon, hopeisen piipun ja arkullisen rahaa."

Minä sanoin, etten epäillyt yhtään, että Mr. Peggotty ansaitsi hyvin nämät aarteet. Minun täytyy kuitenkin tunnustaa, että minun oli vaikea ajatella häntä aivan levolliseksi siinä puvussa, jota hänen kiitollinen pikku sisarensa tytär ehdoitteli hänelle, ja että minua erittäin arvelutti, oliko kolmikulmainen hattu viisaasti valittu; mutta minä en ilmoittanut näitä tunteita.

Pikku Em'ly oli pysähtynyt ja katseli ylös taivasta kohden, kun hän luetteli näitä vaatekappaleita, ikäänkuin ne olisivat olleet joku ihana näky. Me aloimme taas astua eteenpäin, poimien näkinkenkiä ja piikiviä.

"Sinä tahtoisit päästä ladyksi?" sanoin minä.

Emily katseli minua, nauroi ja nyökkäytti "kyllä".

"Tahtoisin hyvin mielelläni. Me olisimme kaikki vallasväkeä silloin. Minä ja eno ja Ham ja Mrs. Gummidge. Silloin me emme huolisi mistään, kun raju-ilmat käyvät: minä tarkoitan meidän itse puolestamme, mutta kyllä kalastaja raukkojen puolesta, ja me auttaisimme heitä rahalla, kun he joutuvat vahinkoon".

Tämä näytti minusta sangen tyydyttävältä ja sen vuoksi varsin todennäköiseltä kuvaukselta. Sitä miettiessäni lausuin mielihyvääni siitä, ja pikku Em'ly rohjentui niin, että hän kainosti sanoi:

"Etkö sinä nyt luule pelkääväsi merta?"

Tämä oli aivan kylläksi reipastuttamaan minua jälleen, mutta minä en ollenkaan epäile, että, jos olisin nähnyt tavallisen aallon vyöriä meitä vastaan, minä olisin juossut pakoon, kauhulla muistaen hänen hukkuneita sukulaisiaan. Kuitenkin sanoin minä

"en" ja lisäsin: "et sinäkään näytä pelkäävän, vaikka sanot niin;" – sillä hän käveli kovin likellä sen vanhan sillan elikkä puu-padon syrjää, jota myöden olimme astuneet, ja minä pelkäsin, että hän putoisi.

"Sillä tapaa minä en pelkää", lausui pikku Em'ly. "Mutta minä herään, kun tuulee, ja vapisen, kun muistan eno Dan'ia ja Ham'ia, ja minusta on, kuin kuulisin, kuinka he huutavat apua. Tämä on syy, miksi niin mielelläni tahtoisin olla lady. Mutta minä en pelkää tällä tapaa. Ei einettäkään. Katsoppas!"

Hän hypähti pois minun vierestäni ja juoksi pitkin yhtä lovista hirttä, joka pisti ulos siitä paikasta, jossa seisoimme ja ilman mitään käsipuuta riippui korkealla syvän veden yli. Tämä tapaus on niin painunut muistooni, että, jos olisin piirtäjä, minä varmaan voisoin piirtää sen tähän aivan semmoisena, kuin se oli sinä päivänä, ynnä pikku Em'lyn, kun hän juoksi perikatoansa kohden (siltä minusta näytti) ja katsoi semmoisella tavalla, jota en ole koskaan unhottanut, kauas merelle päin.

Keveä, rohkea, liehuva pieni olento kääntyi ja palasi eheänä luokseni, ja pian minä nauroin pelkoani ja sitä huutoa, jonka olin päästänyt; turhaan kaikissa tapauksissa, sillä lähellä ei ollut ketään, joka olisi kuullut. Mutta aikoja on ollut jälestäpäin miehuuden iässäni, aikoja on usein ollut, jolloin olen ajatellut: lieneekö salattujen asiain mahdollisuudessa mahdollista, että lapsen äkillisessä kiihkeydessä ja hänen hurjassa katseessaan kauas merelle oli joku sääliväinen viehätys vaaraan, joku kiusaus siihen, joka oli sallittu hänen kuolleen isänsä puolesta, että

hänen elämänsä päättyisi sinä päivänä. On ollut semmoinen aika jälestäpäin, jolloin olen miettinyt, olisiko minun, jos hänen tuleva elämänsä olisi kerrallaan ilmestynyt minulle, vieläpä niin ilmestynyt, että lapsi olisi ymmärtänyt sen, sekä hänen henkensä olisi riippunut yhdestä käteni liikunnosta, olisiko minun pitänyt kurottaa sitä, häntä pelastaakseni. On ollut semmoinen aika jälestäpäin – minä en sano, että sitä kesti kauan, mutta se on ollut – jolloin olen kysynyt itseltäni, olisiko pikku Em'lyn ollut parempi, että vesi olisi sinä aamuna sulkeunut hänen ylitsensä minun silmieni edessä, ja jolloin olen vastannut: kyllä se olisi ollut.

Tämä lienee liian aikaista. Minä olen ehkä liian varhain pannut sen paperille. Mutta seisokoon se siinä.

Me kuljimme pitkän matkan ja otimme mukaamme semmoiset esineet, joita katsoimme merkillisiksi. Me panimme muutamat rannalle ajautuneet meritähdet huolellisesti takaisin veteen – minä tuskin nytkään tunnen tätä eläin-sukua niin paljon, että varmaan tietäisin, oliko heidän syy kiittää meitä siitä vai ei – ja sitten pyrimme kotiin Mr. Peggotyyn asuntoon. Me seisahduimme hummeri-vajan suojaan, vaihtaaksemme viatonta suudelmaa, ja menimme, hohtaen terveydestä ja ilosta, sisään suurukselle.

"Juuri kuin kaksi nuorta mustavarpusta", sanoi Mr. Peggotty. Minä tiesin, että tämä meidän paikkakunnan murteella oli yhtä kuin kaksi nuorta rastasta; ja katsoin lausetta kohteliaaksi.

Tietysti minä olin rakastunut pikku Em'lyyn. Minä olen

varma, että rakastin tätä pientä tyttöä aivan yhtä hartaasti, aivan yhtä hellästi, mutta suuremmalla puhtaudella ja vähemmällä itsekkäisyydellä, kuin mikä on laita myöhemmän iän parhaassa rakkaudessa, olkoon tämä kuinka ylevä ja jalostuttava tahansa. Minä olen varma, että mielikuvitukseni loi tämän sinisilmäisen pikku olennon ympäri jotakin, joka teki hänet etherilliseksi ja muutti hänet oikeaksi enkeliksi. Jos hän jonakin kirkaspäiväisenä aamuna olisi levittänyt pienen siipiparin ja lentänyt pois minun silmieni edestä, en olisi luullakseni katsonut sitä miksikään muuksi, kuin mitä minulla oli syytä odottaa.

Meidän oli tapa tunnittain kävellä herttaisessa ystävytydessä tuolla kolkolla, vanhalla Yarmouth'in lakealla. Päivät karkelivat meidän ohitsemme, niinkuin ei Aika itse vielä olisi kasvanut täyteen ikään, vaan myöskin oli lapsi ja yhä vaan leikitteli. Minä ilmoitin Em'lylle, että minä jumaloitsin häntä ja että, jollei hän myöntäisi, että hän jumaloitsi minua, minun oli täytymys tappaa itseni miekalla. Hän sanoi myöskin jumaloitsevansa minua, eikä minulla ollut mitään syytä epäillä sitä.

Mitä siihen tulee, että olisimme ajatelleet eri säätyämme taikka nuoruuttamme taikka muuta haittaa tiellämme, ei pikku Em'lyllä eikä minulla ollut mitään semmoisia huolia, koska meillä ei ollut mitään tulevaisuutta. Me pidimme yhtä vähän väliä sillä, että kävimme vanhemmaksi, kuin että kävimme nuoremaksi. Me olimme Mrs. Gummidge'n ja Peggoty'n ihastuksena. Heidän oli tapa kuiskutella iltaisin, kun me istuimme rakkaasti vieretysten vähäisellä arkullamme: "hyvä

Jumala, kuinka se on kaunista!" Mr. Peggotty hymyili meille piippunsa takaa, ja Ham irvisteli iloisesti koko illan eikä tehnyt mitään muuta. Me huvitimme heitä, luullakseni, melkein samalla tavalla, kuin joku sievä leikkikalua taikka plakkari-kuva Colosseumista olisi huvittanut.

Minä havaitsin pian, ettei Mrs. Gummidge aina huolinut olla niin miellyttävä, kuin olisi sopinut odottaa häneltä niihin ehtoihin katsoen, joilla hän asui Mr. Peggotyn luona. Mrs. Gummidge'llä oli äreänpuolinen luonto ja hän vaikeroi välisti enemmän, kuin oli suotuisaa muille jäsenille tässä vähäisessä huonekunnassa. Minun tuli häntä tosin kovin sääli; mutta oli semmoisia hetkiä, jolloin olisi ollut hupaisempi, ajattelin minä, jos Mrs. Gummidge'llä olisi ollut joku mukava oma huone, johon hänen olisi sopinut mennä ja jossa hän olisi pysynyt siksi kuin hän taas joutui hyvälle päälle.

Mr. Peggotty kävi toisinaan eräässä ravintolassa, jonka nimi oli "Hyvä Aikomus". Minä huomasin tämän siitä, että hän oli ulkona toisena taikka kolmantena iltana tulomme jälkeen ja että Mrs. Gummidge kahdeksan ja yhdeksän välillä katsoi Schwarzwaldin kelloa ja sanoi, että hän oli siellä ja että, mikä oli vielä enempi, hän oli jo aamulla tietänyt, että hän menisi sinne.

Mrs. Gummidge oli ollut huonolla tuulella koko päivän ja oli aamupuolella purskahtanut itkuun, kun pesä savutti. "Minä olen yksinäinen, hyljätty olento", olivat Mrs. Gummidge'n sanat, kun tämä ikävä seikka tapahtui, "ja kaikki käy minua vastaan".

"No, kyllä se pian lakkaa", lausui Peggotty – minä tarkoitan

taas meidän Peggottya – "ja paitsi sitä, näettekö, ei se ole pahempi teille, kuin meille muillekaan".

"Minä tunnen sen syvemmin", sanoi Mrs. Gummidge.

Oli varsin kylmä päivä, ja kävi viukka tuuli. Mrs. Gummidge'n erityinen nurkka kaminin vieressä näytti minusta olevan lämpimin ja tivein koko huoneessa, niinkuin hänen tuolinsakin varmaan oli mukavin, mutta ei mikään kelvannut hänelle sinä päivänä. Hän valitti ehtimiseen viluansa ja väitti, että se synnytti kylmiä väreitä hänen selässään. Lopulta hän vuodatti kyyneliä tästä syystä ja arveli taas, että hän oli "yksinäinen, hyljätty olento" ja että "kaikki kävi häntä vastaan".

"On tosiaan hyvin kylmä", lausui Peggotty. "Sen tuntee jokainen".

"Minä tunnen sen syvemmin, kuin muut ihmiset", sanoi Mrs. Gummidge.

Samaten päivällisillä, jolloin Mrs. Gummidge'lle aina pantiin ruoka eteen kohta minun jälkeeni, sillä minulle annettiin etusija, koska olin arvokas vieras. Kalat olivat pienet ja ruotoiset, ja potaatit hiukan pohjaan palaneet. Me myönsimme kaikki, että tämä tuntui vähän ikävältä; mutta Mrs. Gummidge sanoi, että hän tunsu sen syvemmin, kuin me, vuodatti taas kyyneliä ja kertoi entisen ilmoituksensa suurella katkeruudella.

Kun siis Mr. Peggotty tuli kotiin kello yhdeksän vaiheilla, istui onneton Mrs. Gummidge sangen surkeassa tilassa kutoen nurkassansa. Peggotty oli työskennellyt iloisesti. Ham oli paikannut parin isoja vesisaappaita; ja minä olin, pikku Em'ly

vieressäni, lukenut heille. Mrs. Gummidge ei ollut virkkanut mitään muuta, kuin kerran vaan heikosti huoahtanut, eikä ollut nostanut ylös silmiänsä teen jälkeen.

"No, toverit", lausui Mr. Peggotty, istuen alas, "kuinka jaksatte?"

Me sanoimme kaikki jotakin taikka katsahdimme ylös, tervehtiäksemme häntä, paitsi Mrs. Gummidge, joka vaan ravisti päätänsä, silmät kutimessa.

"Mikä vaivaa?" sanoi Mr. Peggotty, lyöden yhteen käsiänsä.

"Reipastukaat, vanha äiti!"

Ei näyttänyt siltä kuin Mrs. Gummidge olisi voinut reipastua. Hän veti esiin vanhan, mustan, silkkisen nenäliinan ja pyyhki silmiänsä; mutta hän ei pistänyt sitä plakkariinsa, vaan piti sitä sen sijaan esillä ja pyyhki silmiänsä taas ja piti sitä yhä esillä käytettäväksi.

"Mikä vaivaa, eukkoseni?" kysyi Mr. Peggotty.

"Ei mikään", vastasi Mrs. Gummidge. "Te tullette 'Hyvästä Aikomuksesta',

Dan'!"

"No niin, minä pistäysin pikimmältä 'Hyvässä Aikomuksessa' tänä iltana", lausui Mr. Peggotty.

"Minua pahoittaa, että ajoin teidät sinne", sanoi Mrs. Gummidge.

"Ajoitte! minua ei tarvitse ajaa", vastasi Mr. Peggotty, ääneen nauraen. "Minä olen liian taipusa itsestänikin menemään".

"Hyvin taipusa", lausui Mrs. Gummidge, pudistaen päätänsä

ja pyyhkien silmiänsä. "Niin, niin, hyvin taipusa. Minua pahoittaa, että te minun tähteni olette niin taipusa".

"Teidänpö tähtenne? Ei se ole teidän tähtenne!" lausui Mr. Peggotty.

"Älkäät ensinkään uskoko semmoista".

"Kyllä, kyllä se on", itki Mrs. Gummidge. "Minä tiedän, mikä minä olen. Minä tiedän, että minä olen yksinäinen, hyljätty olento, ja ettei ainoastaan kaikki käy minua vastaan, vaan että minä käyn kaikkia vastaan. Kyllä, kyllä. Minä tunnen sen syvemmin, kuin muut ihmiset, ja minä näytän sitä enemmän. Se on minun onnettomuuteni".

Minä en voinut olla ajattelematta, kun istuin ja kuuntelin kaikkia näitä, että onnettomuus ulottui muutamiin muihinkin tämän perheen jäseniin, kuin Mrs. Gummidge'en. Mutta Mr. Peggotty ei tehnyt mitään semmoista muistutusta, vaan vastasi uudistetulla kehoituksella, että Mrs. Gummidge virkistysi.

"Minä en ole semmoinen, kuin soisin itseni olevan", sanoi Mrs. Gummidge. "Kaukana siitä. Minä tiedän, mikä minä olen. Minun suruni ovat tehneet minut vastakälkkäiseksi. Minä tunnen suruni, ja ne tekevät minut vastakälkkäiseksi. Minä tahtoisin, etten tuntisi niitä, mutta minä tunnen. Minä tahtoisin, että olisin karaistu niitä vastaan, mutta minä en ole. Minä teen tämän huoneen ikäväksi. Se ei kummastuta minua. Minä olen rasittanut sisartanne koko päivän ja Master Davya".

Tässä minä yhtäkkiä hellyin ja huusin suurella mielenliikutuksella: "ei, ettepä ole, Mrs. Gummidge!"

"Se ei ole likimainkaan oikein, että teen niin", lausui Mrs. Gummidge. "Se ei ole sovelias palkinto. Olisi parempi, että minä menisin vaivaishuoneeseen ja kuolisin siellä. Minä olen yksinäinen, hyljätty olento, ja olisi paljon parempi, etten tekisi itseäni vastakälkkäiseksi täällä. Jos asiain täytyy käydä minua vastaan ja minun täytyy itse käydä asioita vastaan, niin antakaat minun käydä niitä vastaan omassa pitäjässäni. Dan'l, parempi olisi, että menisin vaivaishuoneeseen ja kuolisin siellä, niin pääsisitte minusta!"

Näin sanottuaan vetäytyi Mrs. Gummidge pois ja lähti levolle. Kun hän oli mennyt, katsoi Mr. Peggotty, joka ei ollut ilmoittanut mitään muuta tunnetta, kuin syvintä sääliä, meidän puoleemme ja, nyykäyttäen päätänsä, samalla kuin tämä tunne yhä vilkkaasti kuvautui hänen kasvoissaan, lausui kuiskaten:

"Hän on ajatellut tuota vanhaa!"

Minä en kokonaan ymmärtänyt, mitä vanhaa Mrs. Gummidge'n luultiin ajattelevan, ennenkuin Peggotty, saattaessaan minua levolle, selitti, että se oli Mr. Gummidge vainaja; ja että hänen veljensä aina semmoisissa tiloissa piti sitä varmana asiana sekä että se aina liikkutti häntä. Vähä aika sen jälkeen, kuin hän oli mennyt riippumattoonsa sinä iltana, kuulin minä hänen itse toistavan Ham'ille: "Ämmä parka! Hän on ajatellut tuota vanhaa!" Ja milloin hyvänsä Mrs. Gummidge sillä aikaa, kuin me vielä olimme siellä, joutui tällaiseen mielentilaan (joka tapahtui muutamia kertoja) lausui hän aina samaa asian lievittämiseksi, ja aina mitä hellimmällä säälillä.

Näin molemmat viikot kuluivat. Niissä ei ollut mitään muita vaihteita, kuin luoteen vuorot, jotka muuttivat Mr. Peggotyn meno- ja tulo-ajat ja muuttivat myöskin Hamin askareet. Kun Ham ei ollut työssä, käveli hän toisinaan meidän kanssamme, näyttääksensä meille veneitä ja laivoja, ja sousi meitä pari kolme kertaa merellä. Minä en tiedä, miksi yksi joukko muistoja erityisemmin liittyy johonkuhun paikkaan, kuin toiseen, vaikka luulen, että niin käy useimpien ihmisten, semminkin mitä koskee heidän lapsuutensa muistoihin. Minä en koskaan kuule enkä lue Yarmouth'in nimeä, ilman että muistan erästä sunnuntai-aamua rannalla, kun kelloja soitettiin kirkkoon, pikku Em'ly nojasi olkapäähäni, Ham laiskasti heitteli kiviä veteen ja aurinko kaukana merellä juuri hajotti paksua sumua ja asetti eteemme varjontapaiset laivat.

Viimein tuli kotiinlähdön päivä. Minä kestin kyllä eron Mr. Peggotysta ja Mrs. Gummidge'stä, mutta minun tuskani, kun piti jättää pikku Em'ly, oli kauhea. Me astuimme käsitysten siihen ravintolaan, johon ajomiehen oli tapa pysähtyä, ja matkalla lupasin kirjoittaa hänelle. (Minä suoritin tämän lupauksen jalestäpäin kirjaimilla, jotka olivat isommat, kuin ne, joilla huoneita tavallisesti ilmoitetaan hyyrättäväksi). Me olimme suuresti sortuneet, kun erosimme; ja jos sydämeni koskaan eläessäni on tuntunut tyhjältä, tuntui se sinä päivänä.

Koko ajan, kuin olin ollut vieraissa, olin ollut kiittämätön jälleen kotiani vastaan. Minä olin ajatellut sitä varsin vähän taikka ei ollenkaan. Mutta minä ennätin tuskin kääntyä sitä

kohden, ennenkuin soimaava nuori omatuntoni näytti lujalla sormella osoittavan sinnepäin; ja mitä enemmän mieleni alkoi synkistyä, sitä enemmän minä tunsin, että se oli minun pesäni, ja että äitini oli minun lohduttajani ja ystäväni.

Nämät tunteet kasvoivat minussa, kun kuljimme eteenpäin, niin että mitä likemmäksi tulimme ja mitä tuttavammaksi ne esineet kävivät, joitten ohitse matkasimme, sitä kiihkeämpi minä olin pääsemään sinne ja juoksemaan äitini syliin. Mutta Peggotty ei ottanut osaa intooni, vaan koetti pidättää sitä (vaikka hyvin lempeästi) ja näytti hämmentyneeltä ja alakuloiselta.

Blunderstone Rookeryn oli kuitenkin, hänestä huolimatta, tuleminen, kun ajomiehen hevonen suvaitsi – ja se tulikin. Kuinka hyvin minä muistan sen! Oli kylmä, harmaa iltapäivä. Taivas oli pilvessä ja hankki sadetta.

Ovi aukeni, ja puoleksi nauraen, puoleksi itkien iloisessa levottomuudessani etsin minä äitiäni. Se ei ollut hän, vaan vieras palvelia.

"No, Peggotty!" sanoin minä surullisesti, "eikö hän olekaan tullut kotiin?"

"Kyllä, kyllä, Master Davy", lausui Peggotty. "Hän on tullut kotiin.

Odottakaat hiukka, Master Davy, ja minä – minä kerron teille jotakin".

Levottomuudessaan ja luonnollisessa kömpelyydessään teki Peggotty vaunuista astuessaan mitä kummallisimman köynnöksen itsestänsä, mutta minä olin liian alakuloinen ja

hämilläni sitä hänelle sanomaan. Kun hän oli päässyt alas, tarttui hän käteeni, saatti minut ihmeekseni kyökkiin ja sulki oven.

"Peggotty!" sanoin minä aivan peloissani. "Mitä tämä on?"

"Ei mitään, rakas Master Davy!" vastasi hän, koettaen näyttää iloiselta.

"Jotakin on tapahtunut, siitä olen varma. Missä äiti on?"

"Missä äiti on, Master Davy?" toisti Peggotty.

"Niin. Miks'ei hän ole tullut ulos portille, ja miksi olemme tulleet tänne? Voi, Peggotty!" Silmäni olivat kyyneliä täynnä ja minusta tuntui siltä, kuin olisin ollut kaatumaisillani maahan.

"Siunatkoon poika parkaa!" huudahti Peggotty, tarttuen minuun. "Mitä tämä on? Puhu, sydänpöyry!"

"Ei suinkaan hän ole kuollut! Oi, hän ei ole kuollut, Peggotty".

Peggotty huusi "ei" hämmästyttävän lujalla äänellä ja kävi sitten istumaan ja alkoi läähöttää ja sanoi, että minä olin oikein säikäyttänyt häntä.

Minä syleilin häntä, rauhoittaakseni häntä, ja asetuin sitten hänen eteensä ja katselin häntä, tuskalloisesti tutkien.

"Minä olisin kertonut teille ennen", lausui Peggotty, "mutta minulla ei ollut mitään tilaisuutta siihen. Minun olisi pitänyt tehdä se, mutta minä en saanut sitä tehdyksi azaktisti" – azaktisti oli aina exaktisti (tarkoilleen) sanan sijainen Peggotyyn sanojen varastossa.

"Jatka, Peggotty", sanoin minä enemmän pelästyneenä, kuin ennen.

"Master Davy", lausui Peggotty, värisevällä kädellä päästäen

auki hattunsa nauhoja ja puhuen niinkuin hengästyksissä. "Mitä siitä pidätte? Te olette saaneet isän!"

Minä vapisin ja vaalenin. Joku asia, joka oli – minä en tiedä mikä eikä millä lailla – yhteydessä kirkkotarhan haudan ja kuolleitten ylösnousemisen kanssa, näytti sattuvan minuun, niinkuin turmiollinen tuuli.

"Toisen isän", sanoi Peggotty.

"Toisen?" kerroin minä.

Peggotty avasi suutansa, niinkuin hän juuri olisi nielaissut jotakin oikein kovaa, ja ojentaen kättänsä sanoi:

"Tulkaat näkemään häntä".

"Minä en tahdo nähdä häntä."

"Ja äitiänne", sanoi Peggotty.

Minä herkesin vastustamasta, ja me menimme suoraan parhaasen vierashuoneeseen, johon hän jätti minut. Toisella puolella valkeata istui äitini; toisella Mr. Murdstone. Äitini laski pois ompeluksensa ja nousi äkisti, mutta jonkunlaisella pelolla minun mielestäni.

"No, Clarani", lausui Mr. Murdstone. "Muista! hillitse itseäsi, hillitse aina itseäsi! Davy poika, kuinka sinä voit?"

Minä annoin hänen kättä. Hetken epäiltyäni menin äitini luo ja suutelin häntä: hän suuteli minua, taputti minua hellästi olkapäälle ja istui alas jälleen työnsä ääreen. Minä en saanut katsotuksi äitiäni, minä en saanut katsotuksi *häneen*, minä tiesin aivan hyvin, että *hän* katseli meitä molempia; ja minä käännyn akkunaa päin ja katselin muutamia pensaita, jotka painoivat alas

paitansa kylmässä ilmassa.

Heti kuin minun sopi pujahtaa pois, pujahdin toiseen kerrokseen. Minun rakas makuuhuoneeni oli muutettu, ja minun täytyi maata kaukana siitä. Minä palasin alikerrokseen, löytääkseni jotakin, joka oli entisellänsä, niin muuttuneelta kaikki näytti; ja astuin pihalle. Minä kiirehdin varsin pian pois takaisin, sillä tyhjässä koirankopissa asui nyt iso koira – kolea-ääninen ja musta, niinkuin *häinkin* – ja se oli kovin vihainen, kun näki minut, ja rupesi ajamaan minua takaa.

NELJÄS LUKU

Minä joudun epäsuosioon

Jos se huone, johon vuoteeni oli siirretty, olisi elävä ja tunteva olento, joka kelpaisi todistajaksi, vetoisin siihen tänään – kuka siinä nyt makaa, olisi hauska tietää! – että se kertoisi minun puolestani, kuinka raskaalla sydämellä minä siihen astuin. Minä menin ylös sinne, kuunnellen, kuinka koira pihalla haukkui minua koko matkan, kuin kiipesin portaita ylös; ja katsellen yhtä alakuloisesti ja oudosti huonetta, kuin huone katseli minua, istuin alas, pienet käteni ristissä, ja ajattelin.

Minä ajattelin mitä kummallisimpia asioita. Huoneen muotoa, katon halkeamia, seinän tapetteja, akkunanlasin säreitä, jotka synnyttivät ryhmyjä ja kuoppia näkö-alassa, pesu-rakennusta, joka huojui kolmella jalallansa ja näytti tyytymättömältä, muistuttaen minua Mrs. Gummidge'stä, kun hän ajatteli tuota vanhaa. Minä itkin koko ajan, mutta, paitsi että tiesin, että minua vilutti ja suretti, olen varma, etten yhtään ajatellut, miksi minä itkin. Viimeiseltä rupesin yksinäisyydessäni miettimään, että olin kauheasti rakastunut pikku Em'lyyn ja että olin temmattu pois hänen luotansa tänne, jossa ei kukaan näyttänyt kaipaavan minua eikä huolivan minusta puoleksikaan niin paljon, kuin hän. Tämä teki tilani niin peräti surkeaksi, että käärin itseni yhteen peittoni kulmaan ja itkin itseni nukuksiin.

Joku herätti minut, sanoen: "tässä hän on!" ja paljasti kuuman pääni. Äitini ja Peggotty olivat tulleet katsomaan minua, ja jompikumpi heistä oli herättänyt minut.

"Davy", lausui äitini. "Mikä sinun on?"

Minusta tuntui hyvin kummalliselta, että hän kysyi semmoista minulta, ja minä vastasin: "ei mikään". Minä käännyn kasvoilleni, muistan, kätkeäkseen värisevää huultani, joka vastasi hänelle suuremmalla totuudella.

"Davy", sanoi äitini. "Davy, lapseni!"

Ei mikään hänen sanansa olisi voinut silloin koskea minuun niin paljon, kuin se, että hän nimitti minua lapseksensa. Minä salasin kyyneleeni sänkyvaatteisin ja lykkäsin hänet luotani kädelläni, kun hän aikoi nostaa minua ylös.

"Tämä on sinun tekosi, Peggotty, sinä julma ihminen!" lausui äitini. "Minä en epäile sitä ollenkaan. Tekisi mieleni tietää, kuinka voit omalletunnollesi vastata siitä, että yllytät oman poikani minua vastaan taikka jotakuta muuta vastaan, joka on rakas minulle? Mitä sinä tällä tarkoitat, Peggotty?"

Peggotty raukka nosti ylös kätensä ja silmänsä, ja muodostaen vähän toisin sitä rukousta, jota minun oli tapa lukee, päivällisten jälkeen, vastasi: "Jumala antakoon teille anteeksi, Mrs. Copperfield, ja suokoon, ettei teidän koskaan tarvitse olla murheissaan siitä, mitä olette tänä hetkenä sanoneet!"

"Tämä on kylläksi tekemään minua hulluksi", huudahti äitini. "Lempiviikkoinani lisäksi, kuin pahin vihollinenkin, luulisi, leppyä eikä kadehdi minulta hiukkaa mielenlepoa ja

onnellisuutta. Davy, sinä häijy poika! Peggotty, sinä villi-eläin! Voi minua!" huusi äitini, kääntyen tiuskivalla, itsepäisellä tavallaan toisesta meistä toiseen, "mikä vaivaloinen mailma tämä on silloinkin, kuin ihmisellä on suurin oikeus toivoa sitä niin miellyttäväksi, kuin mahdollista!"

Minä tunsin, että joku käsi, joka ei ollut äitini eikä Peggotyn, koski minuun, ja minä suljahdin seisaalleni vuoteeni viereen. Se oli Mr. Murdstone'n käsi; hän piti sitä käsivarrellani ja lausui:

"Mitä tämä on? Rakas Clarani, oletko unhottanut? – Lujuutta, ystäväni!"

"Minä olen kovin pahoillani, Edvard", sanoi äitini. "Minä aioin olla oikein hyvä, mutta minä olen niin onneton".

"Todella!" hän vastasi. "Sitä ei ole hauska kuulla niin pian, Clara".

"Minä sanon, että on kovin ikävää, että mieltäni pahoitetaan nyt", vastasi äitini nureissansa; "se on – varsin ikävää – eikö se ole?"

Hän veti äitini luoksensa, kuiskasi jotakin hänen korvaansa ja suuteli häntä. Kun näin äitini nojaavan päätänsä hänen olkaansa vastaan ja kiertävän käsivartensa hänen kaulansa ympäri, tiesin yhtä hyvin, että hän voi muodostaa äitini taipuvaista luontoa, miksi hän vaan tahtoi, kuin tiedän nyt, että hän muodosti.

"Mene nyt alas, kultaseni", lausui Mr. Murdstone. "David ja minä tulemme sinne yhdessä. Ystäväni", jatkoi hän kääntäen synkistyviä kasvojansa Peggotyn puoleen, sitten kuin hän oli seurannut äitiäni ulos ja laskenut hänet pois, päätänsä

nyykyttäen ja hymyillen; "tiedättekö emäntänne nimeä?"

"Hän on ollut emäntäni kauan aikaa, Sir", vastasi Peggotty. "Minun pitäisi tietää se".

"Se on totta", vastasi hän. "Mutta luullakseni kuulin, kun tulin portaita ylös, teidän puhuttelevan häntä semmoisella nimellä, joka ei ole hänen. Hän on ottanut minun nimeni, niinkuin tiedätte. Muistatteko sen?"

Katsottuaan pari kertaa levottomasti minun puoleeni, niiasi Peggotty itsensä ulos huoneesta ilman mitään vastaamatta; hän näki, arvaan minä, että häntä toivottiin pois ja ettei hänellä ollut mitään syytä jäädä. Kun olimme molemmat kahden kesken, sulki Mr. Murdstone oven, istui tuolille, seisotti minua edessään ja katsoi vakaasti minua silmiin. Minä tunsin, että omat silmäni olivat yhtä vakaasti kiintyneet häneen. Kun muistan, kuinka olimme asettuneet näin vastakkain kasvoista kasvoihin, on niinkuin taas kuulisin sydämeni tykkivän nopeasti ja lujasti.

"David", lausui hän, tehden huuliansa ohuiksi sillä, että hän painoi niitä yhteen, "jos minulla on tekemistä uppiniskaisen hevosen tai koiran kanssa, mitä sinä luulet, että minä teen?"

"Minä en tiedä".

"Minä pieksen sitä".

Minä olin vastannut jonkunlaisella hengästyneellä kuiskauksella, mutta minä tunsin äänettömyydessäni, että hengitykseni kävi vielä lyhyemmäksi.

"Minä panen sen kivusta potkimaan. Minä sanon itselleni: 'minä kukistan tuon vintiön'; ja vaikka viimeinen veripisara

menisi hänestä, tekisin sen. Mitä sinulla on kasvoissasi?"

"Likaa", vastasin minä.

Hän tiesi yhtä hyvin, kuin minä, että kasvoissani oli kyynelten jälkiä. Mutta vaikka hän olisi kysynyt pari kymmentä kertaa, joka kerta parilla kymmenellä lyömällä, luulen, että lapsensydämeni olisi haljennut, ennenkuin olisin myöntänyt sen hänelle.

"Niin pieneksi on sinulla paljon järkeä", lausui hän jonkunlaisella totisella hymyllä, joka oli hänelle omituinen, "ja sinä ymmärsit minut aivan hyvin, näen minä. Pese kasvosi, Sir, ja tule alas minun kanssani".

Hän osoitti sormellaan sitä pesu-rakennusta, jota olin katsonut Mrs. Gummidge'n näköiseksi, ja viittasi minua kohta tottelemaan. Minä luulin varmaan silloin, ja luulen vielä varmemmin nyt, että hän aivan arvelematta olisi paiskannut minut maahan, jos olisin vitkaillut.

"Rakas Clarani", sanoi hän, kun minä olin noudattanut hänen käskyänsä ja hän kuljetti minua vierashuoneeseen, käsi yhä minun käsivarrellani; "sinua ei tehdä enää onnettomaksi, toivon minä. Me parannamme pian lapselliset oikukumme".

Jumala auttakoon minua, minä olisin ehkä parantunut koko elin-ajakseni, minä olisin ehkä ijäksi muuttunut toisenlaiseksi olennoiksi, jos olisin silloin saanut kuulla yhden hyvän sanan. Jos olisi yhdellä ainoalla sanalla rohkaistu minua ja selitetty minulle, jos olisi säällitty lapsellista taitamattomuuttani, jos olisi toivotettu minua tervetulleeksi kotiin ja vakuutettu minulle, että tämä *oli*

koti, olisin ehkä siitä lähtien käynyt sydämestäni kuuliaiseksi Mr. Murdstone'lle enkä ulkokullatuksi silmänpalveliaksi, olisin ehkä kunnioittanut enkä vihannut häntä. Minusta näytti siltä, kuin äitiäni olisi surettanut, kun hän näki minun seisovan huoneessa niin pelästyneenä ja outona, ja kun nyt hiivin yhden tuolin luo, seurasi hän luullakseni minua silmillänsä, jotka olivat vielä enemmän surulliset – sen tähden kenties, että hän kaipasi jotakin vapautta lapsellisissa askelissani – mutta tuota sanaa ei lausuttu ja aika sen lausumiseen oli mennyt.

Me söimme itseksemme, me kolme yhdessä. Mr. Murdstone näytti suuresti ihastelevan äitiäni – minä pelkään, etten mieltynyt häneen enemmän sen vuoksi – ja äitini oli hyvin ihastunut häneen. Heidän puheestaan minä päätin, että jonkun hänen vanhemman sisarensa oli määrä tulla asumaan heidän luoksensa, ja että häntä varrottiin sinä iltana. Minä en ole varma, kuulinko minä silloin, vai jälestäpäin, että, vaikk'ei hän itse kohdaltaan ryhtynyt mihinkään toimeen, hänellä oli joku osa taikka vuotuinen tulo eräästä Londonin viinikauppa-huoneesta, jonka kanssa hänen perheensä oli ollut yhteydessä hänen iso-isänsä isän ajoista ja jossa hänen sisarellansa oli samanlainen osa; mutta minä mainitsen sitä tässä paikassa, oli niin taikka näin.

Kun päivällisten jälkeen istuimme valkean edessä, ja minä mietiskelin pakoa Peggotyn luo, vaikk'ei minulla ollut rohkeutta pujahtaa pois, vaan pelkäsin, että se loukkaisi talon isäntää, ajoivat yhdet vaunut puutarhan portille, ja Mr. Murdstone meni ulos ottamaan vastaan tulokasta. Äitini seurasi häntä. Minä astuin

arasti äitini jälkeen, kun hän hämärässä kääntyi vierashuoneen ovella ja, syleillen minua, niinkuin hänen oli tapa tehdä, kuiskasi minulle, että minä rakastaisin ja tottelisin toista isääni. Niinkuin se olisi ollut väärin, teki hän tämän kiireesti ja salaisesti, mutta hellästi; ja ojentaen kättänsä taaksensa piti minun kättäni siinä, siksi kuin tulimme likelle sitä paikkaa, jossa Mr. Murdstone seisoi puutarhassa, jolloin hän hellitti minun kädestäni ja pisti oman kätensä Mi. Murdstone'n kainaloon.

Se oli Miss Murdstone, joka oli saapunut, ja kolkonnäköinen lady hän oli; mustapintainen, kuin velikin, johon hän kasvojen ja äänen puolesta suuresti tuli. Hänen kovin tuuheat kulmakarvansa melkein yhtyivät ylipuolella hänen isoa nenäänsä, ikäänkuin hän olisi pitänyt niitä poskiparran sijasta, koska, väärin kyllä, hänen sukupuolensa ei ollut oikeutettu semmoista kasvattamaan. Hän toi muassaan kaksi taipumattoman kovaa, mustaa arkkua, joitten kansiin hänen nimensä alkukirjaimet olivat lyödyt messinkinauloilla. Kun hän maksoi ajajan, otti hän rahansa kovasta teräskukkarosta, ja tätä kukkaroa piti hän vankikopin kaltaisessa väskyssä, joka raskaista kahleista riippui hänen käsivarrellaan ja meni kiinni, kuin pihti. Minä en ollut vielä koskaan siihen aikaan nähnyt semmoista metalli-ladya, kuin Miss Murdstone kaikin päin oli.

Hän   saatettiin   vierashuoneeseen   useilla tervehdyksenosoituksilla ja hän tunnusti siellä juhlallisesti äitini uudeksi ja likeiseksi sukulaiseksi. Tuosta hän katseli minua ja sanoi:

"Onko tuo teidän poikanne, käly?"

Äitini omisti minut.

"Yleensä puhuen", lausui Miss Murdstone, "minä en rakasta poikia.

Kuinka sinä jaksat, poika?"

Tässä kehoittavassa tilassa vastasin, että jaksoin sangen hyvin ja että toivoin hänen jaksavan samoin; mutta semmoisella huolimattomalla kohteliaisuudella, että Miss Murdstone laski minut luotansa kahdella sanalla:

"Tapoja vailla!"

Jyrkästi tämän lausuttuaan, pyysi hän, että häntä suosiollisesti näytettäisiin huoneesensa, joka siitä ajasta saakka muuttui minulle kammon ja pelon paikaksi, jossa noita molempia mustia arkkuja ei koskaan nähty avattuina eikä tietävästi koskaan jätetty lukitsematta ja jossa (sillä minä tirkistelin siihen kerta taikka pari, kun hän oli ulkona) koko joukko vähäisiä teräsvitjoja ja hakasia, joilla Miss Murdstone koristi itseänsä, kun hän oli täydessä puvussa, tavallisesti riippui peilillä hirvittävässä rivissä.

Sitä myöden kuin minä käsitin, oli hän tullut ijäksi päivää, eikä hänellä ollut mitään aikomusta koskaan lähteä takaisin. Hän alkoi seuraavana aamuna "auttaa" äitiäni ja viippasi koko päivän varahuoneessa, asettaen kaluja oikealle paikallensa ja mullistaen kokonaan vanhaa järjestystä. Melkein ensimmäinen merkillinen omituisuus, jonka huomasin Miss Murdstone'ssa, oli, että häntä alinomaa vaivasi se luulo, että piiat olivat kätkeneet

miespuolen johonkin paikkaan taloon. Tämän luulon vallassa sukelsi hän mitä kummallisimpiin aikoihin hiilikellariin ja avasi tuskin koskaan minkään pimeän kaapin ovea ilman sitä kiinni jälleen paiskaamatta, vakuutettuna, että hän nyt oli saanut hänet käsiinsä,

Vaikk'ei Miss Murdstone'n olennessa ollut mitään erittäin ilmaista, oli hän täydellinen leivonen, mitä ylösnousemiseen tuli. Hän oli ylhäällä (niinkuin minä vielä tänä hetkenä luulen, etsiäksensä tuota miespuolta), ennenkuin kukaan talossa oli liikkeellä. Peggotty sanoi luulevansa, että Miss Murdstone myöskin nukkui, toinen silmä auki; mutta minä en voinut yhtyä tähän mielipiteeseen; sillä minä koetin sitä itse, kun olin kuullut tätä arvelua lausuttavan, mutta huomasin, ettei se käynyt laatuun.

Ihan ensimmäisenä aamuna tulonsa jälkeen oli Miss Murdstone ylhäällä ja soitti kelloansa kukon laulaessa. Kun äitini tuli alas suurukselle ja aikoi laittaa teetä, tokaisi Miss Murdstone häntä huulillaan poskelle – tämä oli mitä suudelman tapaista hän sai aikaan – ja lausui:

"Nyt, Clara ystäväni, olen tullut tänne, niinkuin tiedätte, päästääkseni teitä niin monesta vaivasta, kuin mahdollista. Te olette liian kaunis ja ajattelematon" – äitini punehtui, mutta nauroi eikä näyttänyt paheksivan tätä nimitystä – "rasittamaan itseänne semmoisilla velvollisuuksilla, joita minun sopii suorittaa. Jos tahdotte tehdä hyvin ja antaa minulle avaimenne, toimitan minä vastedes kaikki tuommoiset asiat".

Siitä lähtien piti Miss Murdstone avaimet päiväkaudet omassa

vähäisessä vankikopissaan ja öisin pieluksensa alla, eikä äidilläni ollut sen enemmän tekemistä niitten kanssa, kuin minullakaan.

Eipä äitini kuitenkaan aivan vastustelematta sallinut, että hänen valtansa vietiin häneltä. Kun Miss Murdstone oli eräänä iltana selittänyt muutamia talouden tuumiansa veljelleen, joihin tämä ilmoitti suostuvansa, rupesi äitini yhtäkkiä itkemään ja sanoi, että hänen mielestään heidän olisi sopinut neuvotella hänen kanssansa.

"Clara!" lausui Mr. Murdstone vakaasti. "Clara! minä kummastelen sinua".

"Niin, sinun on, Edvard, hyvin helppo sanoa, että sinä kummastelet!" huudahti äitini, "ja sinun on hyvin helppo puhua lujuudesta, mutta sinä et itse pitäisi siitä".

Lujuus, suvaittakoon minun sanoa, oli se pää-avu, johon molemmat, Mr. ja Miss Murdstone, turvasivat. Olkoon, että siihen aikaan olisin selittänyt ajatustani tästä sanasta millä lailla hyvänsä, jos minua olisi siihen vaadittu, minä ymmärsin kuitenkin omalla tavallani, että se oli vaan toinen nimi tyranniudelle ja jonkunlaiselle synkeälle, röyhkeälle, pirulliselle mielenlaadulle, joka asui heissä molemmissa. Heidän uskontunnustuksensa, niinkuin minä nyt lausuisin sitä, oli tämä. Mr. Murdstone oli luja; ei kukaan muu hänen mailmassaan saanut olla niin luja, kuin Mr. Murdstone; ei kukaan muu hänen mailmassaan saanut olla luja ollenkaan, sillä kaikkien muitten täytyi taipua hänen lujutensa alle. Miss Murdstone oli yksi poikkeus. Hän sai olla luja, mutta ainoastaan sukulaisuuden

vuoksi ja vähemmässä ja alamaisessa määrässä. Äitini oli toinen poikkeus. Hän sai olla luja, ja hänen täytyi olla; mutta ainoastaan sillä tavalla, että hän kärsi heidän lujuuhtansa ja lujasti uskoi, ettei löytynyt mitään muuta lujuutta maan päällä.

"Sangen ikävää on", lausui äitini, "että *minun* omassa huoneessani – "

"*Sinun* omassa huoneessasi?" toisti Mr. Murdstone. "Clara!"

"*Meidän* omassa huoneessamme, tarkoitan minä", sopersi äitini, ilmeisesti pelästyneenä – "minä toivon, että sinä tiedät, mitä tarkoitan, Edvard – se on sangen ikävää, että *sinun* omassa huoneessasi minulla ei ole sanaakaan sanomista talouden asioissa. Minä olen varma, että hallitsin varsin hyvin, ennenkuin menimme naimisiin. Löytyy todistuksia", sanoi äitini nyyhkyttäen; "kysy Peggotylta, enkö minä tullut oikein hyvästi toimeen, kun ei kukaan sekaantunut asioihini!"

"Edvard", lausui Miss Murdstone, "laita, että tästä tulee loppu. Minä lähden huomenna".

"Jane Murdstone", sanoi hänen veljensä, "ole vaiti! Kuinka uskallat näyttää, ettet tunne luontoani paremmin, kuin sanasi ilmoittavat?"

"Minä olen varma", jatkoi äiti parkani kokonaan allakäden ja monilla kyynelillä, "etten tahdo, että kukaan lähtee. Minä kävisin varsin kurjaksi ja onnettomaksi, jos joku lähtisi. Minä en pyydä suuria. Minä en ole kohtuuton. Minä soisin vaan, että minulta joskus kysytään neuvoa. Minä olen kovasti kiitollinen jokaiselle, joka auttaa minua, minä soisin vaan, että minulta joskus muodon

vuoksi kysytään neuvoa. Minä luulin, että se kerta huvitti sinua että olin hiukan kokematon ja tyttömäinen, Edvard – niin sinä todella sanoit – mutta sinä näytät nyt vihaavan minua siitä, sinä olet niin ankara".

"Edvard", lausui Miss Murdstone jälleen, "laita, että tästä tulee loppu. Minä lähden huomenna".

"Jane Murdstone", räyskäsi Mr. Murdstone. "Oletko vaiti? Kuinka uskallat?"

Miss Murdstone laski nenäliinansa irti vankikopista ja piti sitä silmiensä edessä.

"Clara", jatkoi hänen veljensä, katsellen äitiäni, "sinä kummastutat minua! Sinä hämmästyät minua! Niin, minua tyydytti se ajatus, että naisin kokemattoman ja kujeettoman henkilön ja saisin muodostaa hänen luonnettansa sekä vuodattaa siihen jonkun määrän sitä lujuutta ja jämyyttä, jota se kaipasi. Mutta kun Jane Murdstone tekee hyvin ja rupee avukseni tässä yrityksessä sekä suostuu minun tähteni emännöitsiän virkaan, vaan palkakseen saa kiittämättömyyttä – "

"Voi, herkee, herkee, Edvard", huudahti äitini, "älä syytä minua kiittämättömyydestä. Minä tiedän varmaan, etten ole kiittämätön. Ei kukaan olo sanonut sitä ennen minusta, Minulla on monta vikaa, mutta ei sitä. Voi, älä, rakkaani!"

"Kun Jane Murdstone palkakseen saa kiittämättömyyttä", jatkoi Mr. Murdstone, odotettuaan siksi kuin äitini vaikenä, "on tämä minun tunteeni jähtynyt ja muuttunut".

"Älä, lemmittyni, sano niin!" rukoili äitini, vaikeroiden. "Oi,

älä, Edvard! Minä en kestä sitä. Mimmainen lienenkään, hellä kumminkin olen. Minä tiedän, että olen hellä. Minä en sanoisi sitä, jollen olisi varma siitä. Kysy Peggotyilta. Minä olen varma, että hän kertoo sinulle, että olen hellä".

"Ei minkäänlainen pelkkä heikkous, olipa se kuinka suuri tahansa,

Clara", lausui Mr. Murdstone vastaukseksi, "vaikuta vähintäkään minuun.

Sinä hengästyit."

"Olkaamme, minä pyydän, ystävät", sanoi äitini; "minun on mahdoton kestää kylmäkiskoisuutta ja lemlettömyyttä. Minä olen hyvin murheissani. Minulla on niin paljon vikoja, ja sinä, Edvard, joka olet niin horjumaton, teet varsin hyvin siinä, että koetat oikaista minua. Jane, minä myönnyn kaikkiin. Minun sydämeni pakahtuisi, jos tuumisitte lähtöä – " äitini oli liian liikutettu, voidaksensa jatkaa.

"Jane Murdstone", sanoi Mr. Murdstone sisarellensa, "kovat sanat meidän keskenämme ovat, toivon minä, harvinaisia. Se ei ole minun syyni, että näin outo seikka on tapahtunut tänä iltana. Toinen vietteli minut siihen. Eikä se ole sinunkaan syysi. Toinen vietteli sinut siihen. Koettakaamme molemmat unhottaa se. Ja kosk'ei tämä", lisäsi hän näitten jalomielisten sanojen jälkeen, "ole sovelias näytelmä pojalle – David, mene maata!"

Minä tuskin löysin ovea niiltä kyyneliltä, jotka täyttivät silmäni. Minä olin niin murheissani äitini surusta; mutta minä hapuilin kuitenkin ulos ja menin ylös huoneeseni pimeässä;

minä en edes kyennyt sanomaan hyvää yötä Peggottyille taikka pyytämään kynttilää häneltä. Kun minä noin tunnin perästä heräsin siitä, että Peggotty tuli katsomaan minua, kertoi hän, että äitini oli aivan sortuneena käynyt levolle, ja että Mr. ja Miss Murdstone paraikaa istuivat kahden kesken.

Kun seuraavana aamuna tavallista varemmin menin alas, pysähdyin vierashuoneen ovelle, koska kuulin äitini äänen. Hän pyysi totisesti ja nöyrästi anteeksi Miss Murdstonelta, johon tämä lady suostui, ja täydellinen sovinto tapahtui. Minä en milloinkaan huomannut, että äitini olisi jälestäpäin lausunut ajatustaan mistään asiasta, ennenkuin hän ensiksi kysyi Miss Murdstone'a taikka jollakin luotettavalla keinolla hankki itselleen varman tiedon, mikä Miss Murdstone'n ajatus oli; enkä minä milloinkaan nähnyt Miss Murdstone'n, kun hän oli pahalla tuulella (hän ei ollut luja tässä kohden), siirtävän kättänsä väskyänsä päin, niinkuin hän olisi aikonut vetää ulos avaimet ja jättää ne takaisin äidilleni, ilman että havaitsin, että äitini hirveästi pelästy. Se tumma veri, joka liikkui Murdstone'in suonissa, tummensi Murdstone'in uskonnon, joka oli tyly ja vihainen. Minä olen jälestäpäin ajatellut, että tämä omituisuus oli välttämätön seuraus Mr. Murdstone'n lujuudesta, joka ei sallinut kenenkään päästä vapaaksi kaikkein ankarimmasta rangaistuksesta, mitä hän jollakin syyllä saatti määrätä. Oli miten oli, minä muistan hyvin ne kauhean juhlalliset kasvot, joilla meidän oli tapa mennä kirkkoon, sekä paikan muuttuneen muodon. Taas tulee kamala sunnuntaipäivä ja

minä astun ensimmäisenä vanhaan penkkiin, niinkuin vartioittu vanki, joka viedään pakkotyöhön. Taas seuraa Miss Murdstone mustassa sametti-hameessa, joka näyttää siltä, kuin se olisi tehty paarivaatteesta, likeltä minua; sitten äitini; sitten hänen puolisonsa. Peggotty ei ole enää muassa, niinkuin ennen. Taas minä kuuntelen, kuinka Miss Murdstone mumisee vastaukset papille ja julmalla ilolla panee erittäin korkoa kaikkiin hirveihin sanoihin. Taas minä näen hänen mustien silmiensä pyörivän ympäri kirkkoa, kun hän sanoo "viheliäisiä syntisiä ihmisiä", ikäänkuin hän nimittelisi koko seurakuntaa. Taas minä joskus vilaukselta näen äitini, kun hän arasti liikuttaa huuliansa näitten kahden välissä, jotka kumpikin jyräävät hänen korvassaan, niinkuin matala ukkosen ääni. Taas minä äkkinäisellä pelolla kummastelen, onko todennäköistä, että hyvä, vanha pappimme on väärässä, mutta Mr. ja Miss Murdstone oikeassa, ja että kaikki taivaan enkelit ovat rankaisevia enkeleitä. Taas, jos järkähytän yhtä sormeani tai höllitän yhtä lihasta kasvoissani, Miss Murdstone sysää minua rukouskirjallansa, että kylkeäni pakoittaa.

Niin, ja taas, kun astumme kotiin, minä huomaan, kuinka muutamat naapurit katsovat äitiäni ja minua ja kuiskaavat keskenänsä. Taas, kun nuot kolme käyvät käsitysten ja minä kuljen takana yksinäni, otan vaaria muutamista noista katseista ja kummastelen, ovatko äitini askeleet todella niin köykäiset, kuin mitä ennen näin, ja eikö hänen hilpeä kauneutensa todella ole melkein vaivattu kuoliaaksi. Taas minä kummastelen, muistaako

kukaan naapureista, niinkuin minä, kuinka meidän oli tapa kävellä kotiin yhdessä, äitini ja minun; ja minä kummastelen tylsästi sitä koko pitkän, surullisen päivän.

Välisti oli ollut puhetta, että minä pantaisiin kouluun. Mr. ja Miss Murdstone olivat ensiksi tuoneet esiin asian, ja äitini oli tietysti suostunut siihen. Eipä kuitenkaan vielä oltu tästä mitään päätetty. Ja sillä välin luin läksyni kotona.

Unhotanko minä koskaan näitä oppitunteja! Nimeltä äitini valvoi niitä, mutta itse asiassa Mr. Murdstone ja hänen sisarensa, jotka aina olivat läsnä ja käyttivät niitä sopivana tilaisuutena, harjoittaaksensa äitiäni tuossa väärin niin kutsutussa lujuuudessa, joka myrkytti meidän molempien elämämme. Minä luulen, että minä pidettiin kotona tätä tarkoitusta varten. Minä olin ollut kerkeä kyllä oppimaan ja taipusa tarpeeksi, kun äitini ja minä elimme itseksemme. Minä muistan himmeästi, kuinka opin aapiston hänen polvellansa. Vielä tänä päivänäkin, kun katselen aapiskirjan lihavia, mustia kirjaimia, näyttävät niitten muodon hämmennyttävä uuteus ja O'n ja Q'n ja S'n hupainen hyväluontoisuus ilmestyvän jälleen minun eteeni, niinkuin ne ilmestyivät silloin. Mutta ne eivät synnytä mitään inhoa tai vastenmielisyyttä. Päinvastoin tuntuu siltä, kuin olisin astunut jotakin kukkaispolkua myöden krokotiilikirjaan asti, ja kuin äitini lempeä ääni ja käytös olisivat ilahuttaneet minua koko matkan. Mutta niitä juhlallisia oppitunteja, jotka seurasivat edellisiä, niitä minä muistan rauhani kuolemaniskuksi ja jokapäiväiseksi raskaaksi, kurjaksi orjan työksi. Ne olivat kovin

pitkät, kovin lukuisat, kovin ankarat – muutamat niistä ihan käsittämättömät minulle – ja tavallisesti ne hämmensivät minua yhtä paljon, kuin luullakseni äiti parkaani itseä.

Sallikaat minun muistuttaa mieleeni, kummoiset ne tavallisesti olivat ja palauttaa takaisin yksi aamupuoli.

Minä tulen aamiaisen jälkeen jokapäiväiseen vierashuoneeseen. Minulla on muassani kirjani, harjoitusvihko ja krihvelitaulu. Äitini odottaa valmiina kirjoituspulpettinsa ääressä; mutta ei puoleksikaan niin valmiina, kuin Mr. Murdstone nojatuolissaan akkunan vieressä (vaikka hän on lukevinaan yhtä kirjaa) taikka kuin Miss Murdstone, joka istuu likellä äitiäni ja pujottelee teräshelmiä nauhaan. Jo yksistänsä näitten molempien näky vaikuttaa niin minuun, että rupeen tuntemaan, kuinka sanat, joita suurimmalla vaivalla olen saanut päähäni, pujahtavat kaikki tiehensä ja menevät minä en tiedä mihin. Olisi sivumennen hauska tietää, mihin ne menevät.

Minä ojennan ensimmäisen kirjan äidilleni. Kenties se on joku kieli-oppi, kenties joku historia taikka maatiede. Minä luon viimeisen hukkuvan silmäyksen kirjan sivuihin, ennenkuin annan sen hänen käteensä, ja alan ääneen kilpajuoksijan kiiruulla, niin kauan kuin läksy vielä on muistissani. Minä hyppään yhden sanan yli. Mr. Murdstone katsahtaa ylös. Minä hyppään toisen sanan yli. Miss Murdstone katsahtaa ylös. Minä punastun, kompastelen puolen tusinan sanojen yli ja pysähdyn. Minä luulen, että äitini tahtois näyttää minulle kirjaa, jos hän tohtisi, mutta hän ei tohdi, vaan sanoo lempeästi: "Oi Davy, Davy!"

"No, Clara", sanoo Mr. Murdstone, "ole luja poikaa vastaan. Älä sano: 'oi Davy, Davy!' Se on lapsellista. Hän osaa läksynsä taikka hän ei osaa sitä".

"Hän *ei* osaa sitä", keskeyttää Miss Murdstone kammottavasti.

"Minä todella pelkään, ettei hän osaa", lausuu äitini.

"Teidän tulee siis, Clara", vastaa Miss Murdstone, "antaa hänelle kirja takaisin ja panna hänet vielä lukemaan sitä".

"Niin kyllä", sanoo äiti, "sitä minä aionkin tehdä, rakas Jan'eni. No,

Davy, koeta kerta vielä äläkä ole tylsä".

Minä noudatan käskyn ensimmäistä osaa ja koetan kerran vielä, mutta minä en ole yhtä onnellinen, mitä toiseen tulee, sillä minä olen kovin tylsä. Minä kompastun ennen, kuin pääsen vanhaan paikkaan, semmoisessa kohdassa, jossa äsken osasin aivan hyvin, ja pysähdyn ajattelemaan. Mutta minun on mahdoton ajatella läksyäni. Minä ajattelen, montako kyynärää karikkaa on Miss Murdstone'n lakissa, taikka Mr. Murdstone'n yö-nutun hintaa, taikka jotakin muuta yhtä naurettavaa kysymystä, joka ei koske minuun ensinkään ja johon ei minulla itselläkään ole mitään halua kajota. Mr. Murdstone tekee maltittoman liikunnon, jota olen kauan aikaa odottanut. Miss Murdstone tekee samoin. Äitini katsoo nöyrästi heihin, sulkee kirjan ja panee sen syrjään, niinkuin jälkityöksi, johon minun täytyy ryhtyä, kun muista tehtävistäni olen päässyt.

Näitä jälkitöitä on pian kokonainen kasa, joka kasvaa, niinkuin vierivä lumipallo. Mitä paksummaksi se käy, sitä

tylsemmäksi *minä* käyn. Minun tilani on niin toivoton, ja minä tunnen, että ryven semmoisessa tyhjääntäpöisyyden suossa, etten yritäkään enää päästä siitä pois, vaan antaun kokonaan kohtalooni. Ne epätoivon katseet, joita äitini ja minä luomme toisiimme, kun rupean takeltelemaan, ovat todella surkeat. Mutta paras kohtaaminen näillä kurjilla oppitunneilla tulee silloin, kuin äitini (siinä luulossa, ettei kukaan huomaa häntä) koettaa ohjata minua oikealle tielle huuliansa liikuttamalla. Samalla silmänräpäyksellä sanoo Miss Murdstone, joka on koko ajan maannut väijyksissä juuri tätä varten, varoittavalla äänellä: "Clara!"

Äitini säpsähtää, punehtuu ja hymyilee hiukan. Mr. Murdstone nousee ylös tuoliltansa, ottaa kirjan, paiskaa sen vasten silmiäni taikka lyö minua korvalla sillä ja taluttaa minut olkapäästäni ulos huoneesta.

Mutta sittenkin, kuin läksyt ovat suoritettut, on kaikkein pahin temppu jällellä hirvittävän lasku-esimerkin muodossa. Tämä on keksitty minua varten, ja Mr. Murdstone esittelee sitä suullisesti minulle, näin alkaen: "jos menen juustokauppiaan puotiin ja ostan viisi tuhatta kaksinkertaista Gloucester-juustoa puolella viidettä pennyllä kappaleelta puhtaassa rahassa" – tässä näen Miss Murdstone'n salaa sydämestään iloitsevan. Minä mietin näitä juustoja, mihinkään päätökseen pääsemättä taikka mitään selkoa saamatta, siksi kuin päivällis-aika tulee; tällä välin olen tehnyt täydellisen mulatin itsestäni sillä, että olen tahkonut liian kiihkeästi ihoni hikireikiin, ja saan nyt leipävipaleen avukseni juustojen suorittamisessa, ja minua

katsotaan epäsuosioon joutuneeksi loppupuoleksi iltaa.

Minusta näyttää, näin kaukaa katsoen, kuin onneton lukemiseni tavallisesti olisi tapahtunut tällä tapaa. Minä olisin selvinnyt sangen hyvästi, jos olisin saanut olla ilman Murdstone'itta; mutta Murdstonit vaikuttivat minuun, niinkuin pari käärmettä, pikkuista lintu raukkaa lumotessaan. En silloinkaan, kuin suoritin aamupuolen tyydyttävästi, saavuttanut paljon muuta, kuin päivällisen; sillä Miss Murdstone ei voinut koskaan nähdä minua työtönnä, ja jos minä varomattomasti jollakin lailla osoitin, että olin joutava, huomautti hän veljeänsä siitä, sanoen: "rakas Clarani, ei mikään vedä työille vertoja – pankaat poikanne tekemään jotakin;" josta seurasi, että minä kytkettiin heti johonkin uuteen työhön. Mitä huvituksiin muitten saman-ikäisten lasten kanssa tulee, oli minulla sangen vähä niitä; sillä Murdstone'in synkän jumaluus-opin mukaan olivat kaikki lapset joukko kyykäärmeen sikiöitä (vaikka kerta lapsi asetettiin Opetuslasten keskelle), jotka myrkyttivät toinen toistansa.

Luonnollinen seuraus tästä kohtelusta, jota luullakseni kesti noin kuusi kuukautta taikka enemmän, oli, että minä kävin äreäksi, unteloksi ja kankeapäiseksi. Suuresti vaikutti tähän, että huomasin, kuinka päivästä päivään yhä enemmän koettivat eroittaa ja vieroittaa minua äidistäni. Minä luulen, että olisin tylsynyt kokonaan, jollei yksi asia olisi ollut.

Se oli tämä. Isäni oli jättänyt jälkeensä vähäisen kokoelman kirjoja toiseen kerrokseen, pieneen huoneeseen, johon minä pääsin (sillä se oli oman huoneeni vieressä) ja jota ei kukaan muu

talossamme koskaan häirinnyt. Tästä siunatusta pikku huoneesta tulivat Roderick Random, Peregrine Pickle, Humphrey Clinker, Tom Jones, Wakefield'in Pappi, Don Quixote, Gil Blas ja Robinson Crusoe esiin, kunniakas joukko, seurustelemaan minun kanssani. Ne pitivät mielikuvitustani vireillä ja saattivat minua toivomaan jotakin parempaa ulkopuolella tätä paikkaa ja aikaa – ne ja Tuhat-yksi Yötä ja Sadut haltia-hengistä – eivätkä tehneet minulle mitään vahinkoa; sillä mitä pahaa hyvänsä niissä muutamissa oli, se ei vaikuttanut minuun; *minä* en tietänyt siitä mitään. Minua kummastuttaa nyt, kuinka minä kesken sitä, kuin mietiskelin ja tuumailin vaikeampia aineita, ehdin lukemaan näitä kirjoja, niinkuin tein. Minua ihmeyttää, kun ajattelen, kuinka koskaan pystyin lohduttamaan itseäni vähäisissä huolissani (jotka olivat suuret huolet minulle) sillä, että ajattelin itseäni niissä ilmaantuviksi mieli-sankareikseni – niinkuin todesti tein – ja kaikkia huonoja Mr. ja Miss Murdstoneiksi – niinkuin myöskin tein. Minä olen ollut Tom Jones'ina (lapsen Tom Jones, viaton olento) kokonaisen viikon yhtä päätä. Minä olen kuukauden aikaa ollut olevinani Roderick Random'ina, siitä olen varma. Halukkaasti nielaisin muutamia vihkoja Matkakertomuksia – minä olen unhottanut nyt, mitä kertomuksia – jotka olivat noilla hyllyillä; ja minä muistan, kuinka minä monta monituista päivää kävin ympäri omaa piirikuntaani asunnossamme, varustettuna vanhan lestan rintamarstilla – täydellisesti kuvaten Kuninkaallisen Brittiläisen Laivaston Kapteinia Jotakuta, jonka villit olivat saartamallaan

ja joka oli päättänyt myydä henkensä kalliiseen hintaan. Kapteinin arvo ei alentunut koskaan siitä, että hänen korviansa kuumennettiin latinan kieli-opilla. Minun alentui; mutta kapteini pysyi kapteinina ja sankarina, huolimatta mistään kieli-opeista mailmassa, oli kieli elävä tai kuollut.

Tämä oli ainoa ja alinomainen lohdutukseni. Kun ajattelen tätä, nousee joka kerta eteeni eräs kesä-ilta, jolloin pojat leikitsivät kirkkomaalla ja minä istuin vuoteellani ja luin hengen perästä. Jokaisella ladolla ympäristössä, jokaisella kivellä kirkossa ja jokaisella kaistaleella hautausmaassa oli joku oma muistonsa, joka oli yhteydessä näitten kirjojen kanssa, ja jokainen niistä edusti jotakin paikkaa, joka oli tehty kuuluisaksi niissä. Minä olen nähnyt Tom Pipes'in kiipeevän kirkontornia ylös; minä olen katsellut, kuinka Strap, laukku selässään, seisahtui veräjän viereen lepäämään; ja minä *tiedän*, että kommodori Trunnion piti klubiansa Mr. Pickle'n kanssa sisähuoneessa kylämme vähäisessä olutkapakassa.

Lukia ymmärtää nyt yhtä hyvin, kuin minä, mitä minä olin, kun tulin siihen paikkaan nuoruuteni kertomuksessa, johon nyt palajan.

Eräänä aamuna, kun astuin vierashuoneesen kirjoineni, havaitsin, että äitini näytti tuskan-alaiselta ja Miss Murdstone lujalta, sekä että Mr. Murdstone kiersi jotakin ruokokepin – hoikan ja notkean ruokokepin – päähän. Hän herkesi työstänsä, kun minä tulin sisään, koetteli keppiä kädellään ja huiskutti sitä ilmassa.

"Minä sanon sinulle, Clara," lausui Mr. Murdstone, "että minä itse usein sain selkääni".

"Sai kyllä; tietysti", arveli Miss Murdstone.

"Kaiketi, rakas Jane'ni", vastasi äitini leppeästi. "Mutta – mutta luuletteko, että se teki Edvardin hyvää?"

"Luuletko, että se teki Edvardin pahaa, Clara?" kysyi Mr. Murdstone totisesti.

"Siinä juuri temppu on!" sanoi hänen sisarensa.

Tähän äitini vastasi: "kaiketi, rakas Jane'ni", eikä puhunut sen enempää.

Minua aavisti, että tämä keskustelu koski minuun, ja minä tavoitin Mr.

Murdstone'n silmää, kun se kohtasi minua.

"No, David", lausui hän – ja minä huomasin tuon karson katseen jälleen, kun hän lausui tätä – "sinun tulee olla paljon tarkempi tänään, kuin tavallisesti". Hän koetteli keppiä uudestaan ja huiskutti sitä niinkuin ennen, ja päätettyään näitä valmistuksia laski sen viereensä kuvailevalla katseella ja tarttui kirjaansa.

Tämä elähytti jo kohta alusta oiva lailla käsitystäni. Minä tunsin, kuinka läksyni sanat soluivat pois, ei toinen toisensa perästä, eikä rivi rivin perästä, vaan sivuttain. Minä koetin pitää kiinni niistä, mutta ne näyttivät, jos niin saan sanoa, panneen luistimet jalkaansa ja liukuvan pois luotani semmoisella nopeudella, jota ei saanut hillityksi.

Me aloitimme huonosti ja jatkoimme vielä huonommin.

Minä olin tullut sisään siinä luulossa, että kunnostaisin itseäni, sillä minä olin mielestäni erittäin hyvin valmistanut lukuni; mutta tämä näkyi kokonaan olevan erhetystä. Kirja kirjan perästä pantiin jälkitöitten kasaan, ja Miss Murdstone katseli meitä lujasti koko ajan. Ja kun vihdoin pääsimme noihin viiteen tuhanteen juustoon (sinä päivänä oli Mr. Murdstone muistaakseni tehnyt niistä ruokokeppejä), purskahti äitini itkuun.

"Clara!" sanoi Miss Murdstone varoittavalla äänellensä.

"Minä en voi oikein hyvin, rakas Jane'ni", lausui äitini.

Minä näin, kuinka Mr. Murdstone juhlallisesti iski silmäänsä sisarelleen, kun hän nousi, tarttui keppiin ja sanoi: "Niin, Jane, meidän sopii tuskin toivoa, että Clara täydellisellä lujudella kestäisi sitä tuskaa ja vaivaa, jonka Davy tänään on tuottanut hänelle. Se olisi stoalaista. Clara on saanut enemmän voimia ja suuresti edistynyt, mutta meidän sopii tuskin odottaa niin paljon häneltä. David, sinä ja minä menemme toiseen kerrokseen, poika."

Kun hän talutti minua ulos ovesta, juoksi äitini meitä vastaan. Miss Murdstone sanoi: "Clara, oletko sinä aivan hullu?" ja asettui hänen eteensä. Minä näin äitini tukkivan korvansa ja kuulin hänen itkevän.

Mr. Murdstone käyttäytti minua verkalleen ja vakaasti huoneeseni – minä olen varma, että häntä huvitti harjoittaa oikeutta tämmöisellä säännöllisellä muodolla – ja kun tulimme sinne, väänsi hän yhtäkkiä pääni käsivartensa alle.

"Mr. Murdstone! Sir!" huusin minä hänelle. "Älkää! Älkää!

lyökö minua! Minä olen koettanut oppia, Sir, mutta minä en voi oppia niin kauan kuin te ja Miss Murdstone olette läsnä. Minä en todella voi!"

"Etkö tosiaan voi, David?" lausui hän. "Koettakaamme".

Hän piti päätäni niinkuin ruuvipihdissä, mutta minä luikahdin jollakin lailla irti ja pysäytin häntä silmänräpäykseksi, pyytäen, ettei hän löisi minua. Minä pysäytin häntä vaan silmänräpäykseksi, sillä hän löi minua ankarasti kohta jälestäpäin, mutta samalla haavaa minä haappasin sen käden, jolla hän oli tarttunut minuun, suuhuni hampaitteni väliin ja purin sen puhki. Hampaitani viiltää vielä, kun ajattelen sitä.

Hän löi minua nyt, niinkuin hän olisi tahtonut lyödä minut kuoliaaksi. Koko sen melun ohessa, jonka me nostimme, kuulin heidän juoksevan portaita ylös ja huutavan – minä kuulin äitini huutavan – ja Peggotyn. Mr. Murdstone oli nyt poissa; ovi kiinni ulkopuolelta; ja minä makasin lattialla kuumeen hehkussa, pahasti revittyinä, hellyksissä ja raivoten heikolla tavallani.

Kuinka hyvin minä muistan, mikä luonnoton hiljaisuus näytti vallitsevan koko talossa, kun jälleen tynnyin! Kuinka hyvin minä muistan, kuinka tuntoni kalvoi minua, kun tuskani ja kiivauteni alkoivat asettua!

Minä istuin kauan aikaa kuunnellen, mutta ei mistään kuulunut mitään ääntä. Minä kömmin ylös lattialta ja katselin kasvojani peiliin. Ne olivat niin turvoksissa, punaiset ja rumat, että melkein peloittivat minua. Palvot ruumiissani olivat kipeät ja kankeat ja saivat minut uudestaan itkemään, kun liikahdin; mutta

ne eivät olleet mitään siihen rikollisuuteen verraten, jota minä tunsin. Se painoi todella raskaammin rintaani, kuin jos olisin ollut mitä julmin pahantekijä.

Oli alkanut hämärtää, ja minä olin sulkenut akkunan (minä olin enimmäksi osaksi maannut, pää akkunanlaudalla, vuorotellen itkien, uinaillen ja töllistellen ulos), kun avainta väännettiin, ja Miss Murdstone tuli sisään, tuoden muassaan vähän leipää, lihaa ja maitoa. Nämät hän laski pöydälle sanaakaan sanomatta, tarkasteli minua sillä aikaa hirvittävällä lujuudella, lähti sitten pois ja lukitsi oven perästään.

Pimeän tultua istuin vielä kauan aikaa ja kummastelin, eikö kukaan muu tulisi luokseni. Koska tämä ei ollut luultavaa siltä illalta, riisin päältäni ja menin levolle. Nyt rupesin kauheasti miettimään, mitä minun tehtäisiin. Olinko tehnyt rikoksen? Panisivatko kiinni minut ja lähettäisivät minut vankihuoneeseen? Uhkasiko minua ollenkaan vaara tulla hirtetyksi?

Minä en koskaan unhota, kuinka seuraavana aamuna heräsin; kuinka ensiksi olin iloinen ja virkeä, mutta sitten sorruin väsähtyneen muistoni hirmuisen taakan alla. Miss Murdstone ilmestyi jälleen, ennenkuin olin nousnut vuoteestani; sanoi minulle lyhyesti, että minun oli lupa kävellä puutarhassa puolen tunnin aikaa, mutta ei kauemmin; ja poistui, jättäen oven auki, että minun olisi tilaisuus käyttää tätä lupaa.

Minä käytinkin sitä nyt ja sittemmin joka aamu, kuin olin vankeudessa, jota kesti viisi päivää. Jos olisin saanut tavata äitiäni kahden kesken, olisin langennut polvilleni hänen eteensä

ja pyytänyt häneltä anteeksi; mutta minä en tavannut koko aikana ketään muuta, kuin Miss Murdstone'n – paitsi iltarukouksissa vierashuoneessa, johon Miss Murdstone saatti minut, sitten kuin kaikki muut olivat sijoittuneet paikallensa; jossa minä seisoin, niinkuin nuori lainhylky, aivan itsekseni likellä ovea, ja josta vanginvartiani juhlallisesti vei minut pois, ennenkuin kukaan muu oli nousnut polvisiltaan. Minä huomasin vaan, että äitini oli niin etäällä minusta, kuin suinkin mahdollista, ja piti kasvojansa toisaallepäin, etten koskaan nähnyt niitä; sekä että Mr. Murdstone'n käsi oli isossa palttinakääreessä.

Kuinka pitkät nämät viisi päivää olivat, sitä en voi kuvata kenellekään. Ne täyttivät vuosien sijan minun muistossani. Se tapa, jolla minä kuuntelin kaikkia tapauksia talossa, jotka tunkivat korvaani: kellojen soittamista, ovien avaamista ja sulkemista, äänen huminaa, askelia portailla; jokaista naurua, vihellystä taikka laulua ulkona, joka tuntui minusta kauheammalta, kuin mikään muu yksinäisyydessäni ja epäsuosiossani – tuntien epämääräinen juoksu, erittäin iltaisin, kun välisti heräsin siinä luulossa, että oli aamu, mutta huomasin, ettei perhe ollut vielä pannut maata ja että koko pitkä yö oli edessäni – ne pahat unet ja painajaiset, jotka kiusasivat minua – aamun, keskipäivän ja illan palaaminen, illan, jolloin pojat leikitsivät kirkkomaalla ja minä katselin heitä keskeltä lattiaa, koska minua hävetti näyttää itseäni akkunassa, etteivät huomaisi, että olin vanki – tuo kummallinen tunto, kun en koskaan kuullut itseni puhuvan – ilon lyhyet lomahetket, jotka

tulivat syömisen ja juomisen kanssa, niinkuin menivätkin – iltasateen alkaminen, sen vilpas haju, sen nopea kiihtyminen minun ja kirkon välillä, siksi kuin se ja yrittävä yö tuntuivat upottavan minua pimeään ja pelkoon ja omantunnon vaivaan – kaikki nämät näyttävät minusta kestäneen vuosia eikä päiviä, niin elävästi ja voimakkaasti ovat ne painuneet mieleeni.

Viimeisenä vankeuteni iltana heräsin siitä, että kuulin omaa nimeäni hiljaisesti lausuttavan. Minä nousin äkkiä istualle vuoteessani ja ojentaen käsivarsiani pimeässä sanoin:

"Sinäkö se olet, Peggotty?"

Vastausta ei tullut heti, mutta pian sen jälkeen kuulin nimeni jälleen, vaikka niin salamyhkäisellä ja kammottavalla äänellä, että olisin varmaan mennyt pyörryksiin, jollei olisi joutunut mieleeni, että se luultavasti oli tullut avaimenreiän kautta.

Minä kävin hapuillen oven luo, panin huuleni avaimenreialle ja kuiskasin:

"Sinäkö se olet, rakas Peggotty?"

"Niin, oma kallis Davyni", hän vastasi. "Ole hiljaa kuin hiiri, muutoin kissa kuulee meidät".

Minä ymmärsin, että hän tällä tarkoitti Miss Murdstone'a ja käsitin asian tärkeyden, koska tämän huone oli aivan likellä.

"Kuinka äiti voi, rakas Peggotty? Onko hän kovin suuttunut minulle?"

Minä erotin, kuinka Peggotty itki hiljaisesti omalla puolellansa avaimenreikää, niinkuin minä toisella puolella, ennenkuin hän vastasi. "Ei, ei suuresti."

"Mitä he aikovat tehdä minun, rakas Peggotty? Tiedätkö sinä?"

"Kouluun. Lähelle Londonia", oli Peggotyn vastaus. Minun täytyi pyytää häntä toistamaan sitä, sillä hän puhui ensi kerralla aivan alas kurkkuuni siitä syystä, että olin unhottanut ottaa pois suuni avaimenreiältä ja panna korvani sijaan; ja vaikka hänen sanansa kovasti kutkuttivat minua, en minä kuullut niitä.

"Milloin, Peggotty?"

"Huomenna".

"Senkö vuoksi Miss Murdstone otti vaatteeni piirongistani?" jonka hän oli tehnyt, vaikk'en ole muistanut mainita sitä.

"Niin", sanoi Peggotty. "Arkku."

"Enkö saa nähdä äitiä?"

"Kyllä", vastasi Peggotty. "Aamulla".

Nyt sovitti Peggotty suunsa ihan likelle avaimenreikää ja lausui seuraavat sanat sen kautta niin suurella sydämellisyydellä, kuin milloinkaan on ilmestynyt missään haastelossa avaimenreiän kautta, sitä rohkeiden väittää: puuskahtaen ulos jokaista pientä lausetta omituisella vavahduksella.

"Rakas Davy. Vaikk'en ole azaktisti ollut niin ystävällinen teille. Nykyisin, kuin ennen. Ei se ole sen tähden, etten rakasta teitä. Yhtä paljon ja enemmän, kultaseni. Se on sentähden, että luulin sitä paremmaksi teille. Ja jollekulle muulle lisäksi. Davy, sydänpäpyni, kuuletteko? Voitteko kuulla?"

"Kuu-u-u-len, Peggotty!" nyyhkytin minä.

"Oma poikani!" lausui Peggotty äänettömällä säälillä. "Mitä

aion sanoa, on. Että te ette saa koskaan unhottaa minua. Sillä minä en koskaan unhota teitä. Minä pidän yhtä paljon huolta äidistänne, Davy. Kuin ikinä pidin teistä. Enkä minä jätä häntä. Se päivä tulee, kuin hän ilolla laskee pää parkansa. Typerän, häijyn, vanhan Peggottynsa käsivarrelle jälleen. Ja minä kirjoitan teille, rakkaani. Vaikk'en ole mikään oppinut. Ja minä – minä". Peggotty alkoi suudella avaimenreikää, kun hän ei voinut suudella minua.

"Kiitoksia, rakas Peggotty!" sanoin minä. "Voi, kiitoksia! Kiitoksia! Lupaatko minulle yhden asian, Peggotty? Kirjoitatko ja kerrot Mr. Peggotylle ja pikku Em'lylle ja Mrs. Gummidge'lle ja Ham'ille, etten ole niin paha, kuin he ehkä luulevat, ja että minä lähetän heille terveisiä – erittäin pikku Em'lylle? Oletko hyvä ja teet niin, Peggotty?"

Tuo hyvä olento lupasi, ja me suutelimme molemmat suurimmalla hellyydellä avaimenreikää – minä taputin sitä kädelläni, muistan minä, niinkuin se olisi ollut hänen rehelliset kasvonsa – ja me erosimme. Siitä illasta saakka kasvoi minun rinnassani semmoinen tunne Peggottya kohtaan, jota en voi oikein selittää. Hän ei astunut äitini sijaan; ei kukaan voinut sitä tehdä; mutta hän täytti sydämessäni tyhjän paikan, johon ei kukaan muu sitten päässyt, ja minun tunteeni olivat hänen suhteensa toisenlaiset, kuin milloinkaan minkään muun ihmisen suhteen. Tosin tässä rakkaudessa oli jotakin naurettavaa; enkä minä kuitenkaan voi ajatella, mitä olisin tehnyt, jos hän olisi kuollut, taikka kuinka olisin jaksanut suoriutua siitä

murhekohtauksesta, joksi se olisi kääntynyt minulle.

Aamulla Miss Murdstone ilmestyi, niinkuin tavallisesti, ja kertoi minulle, että minä lähetettäisiin kouluun; joka ei ollut aivan semmoinen uutinen minulle, kuin hän luuli. Hän käski minun myöskin, kun olin pukeutut päälleni, tulla alas vierashuoneesen aamiaista syömään. Täällä tapasin äitini kovin vaaleana ja silmät punaisina. Minä juoksin hänen syliinsä ja pyysin häneltä anteeksi kärsivän sieluni pohjasta.

"Voi, Davy!" hän sanoi. "Kun loukkasit sitä, jota minä rakastan! Koeta olla parempi, ole nyt parempi! Minä annan sinulle anteeksi, mutta minä olen niin murheissani, kun sinulla on niin paha sisu".

He olivat saaneet hänet uskomaan, että minä olin pahankurinen poika, ja hän suri sitä enemmän, kuin lähtöäni. Se koski minuun kipeästi. Minä koetin syödä jäähyväis-aamiaistani, mutta kyynelät vierivät voileivälleni ja tippuivat teheni. Minä huomasin, että äitini välisti katsahti minuun, tähysteli sitten valpasta Miss Murdstone'a, loi silmänsä maahan taikka katsahti sivullepäin.

"Master Copperfield'in arkku on tuossa!" lausui Miss Murdstone, kun rattaitten ääni kuului portilta.

Minä katselin ympärilleni, nähdäkseni Peggottya, mutta se ei ollut hän; ei hän eikä Mr. Murdstone ilmestynyt. Minun entinen tuttavani, ajomies, oli ovella; arkku kannettiin ulos ja nostettiin hänen kärryihinsä.

"Clara!" lausui Miss Murdstone varoittavalla äänellensä.

"Minä olen valmis, rakas Jane'ni", vastasi äitini. "Jumalan haltuun, Davy. Sinä lähdet omaa hyvääsi varten. Jumalan haltuun, lapseni. Sinä pääset kotiin luvan ajaksi ja tulet paremmaksi pojaksi".

"Clara!" toisti Miss Murdstone.

"Kohta, rakas Jane'ni", vastasi äitini, joka piti kiinni minusta. "Minä annan sinulle anteeksi, kallis poikani. Jumala siunatkoon sinua!"

"Clara!" kertoi Miss Murdstone.

Miss Murdstone oli kyllä ystävällinen taluttamaan minua ulos kärryjen luo ja sanoi matkalla, että hän toivoi, että minä katuisin, ennenkuin minulle tuli paha loppu; ja sitten minä nousin kärryihin, joita laiska hevonen lähti vetämään.

VIIDES LUKU

Minä lähetetään pois kotoa

Me olimme ehkä kulkeneet puolen penikulmaa ja nenäliinani oli aivan märkä, kun ajomies yhtäkkiä seisahutti hevosensa.

Minä katsahdin ulos, syytä tiedustellakseni, ja näin ihmeekseni Peggotyyn syöksevän esiin pensas-aidan takaa ja kiipeeän ylös kärryihimme. Hän sivui minut käsiinsä ja likisti minua nyöriliiviänsä vastaan niin kovasti, että nenäni pusertui vallan kipeäksi, vaikk'en ajatellut sitä ennen kuin jälestäpäin, jolloin huomasin sen kovin araksi. Peggotty ei lausunut yhtä luotuista sanaa. Hellittäen toista käsivarttansa, pisti hän sen alas plakkariinsa kyynäspäähän saakka ja veti esiin muutamia paperipusseja makukakkuja, joita hän sulloi taskuihini, ja kukkaron, jonka hän laski minun käteeni, mutta hän ei puhunut sanaakaan. Toistamiseen ja vielä kerran likistettyään minua molemmilla käsivarsillaan, astui hän alas kärryistä ja juoksi pois; ja minun luuloni on, ja on aina ollut, ilman yhtäkään nappia hameessaan. Minä poimin yhden niistä monesta, jotka pyörivät ympäri, ja säilytin sitä muistokaluna pitkät ajat.

Ajomies katseli minua, ikäänkuin kysyäkseen, tulisiko hän takaisin. Minä pudistin päätäni ja sanoin, etten uskonut sitä. "Panepa nyt lähdöksi", lausui ajomies laiskalle hevosellensa, joka panikin lähdöksi.

Koska nyt olin itkenyt niin paljon, kuin suinkin jaksoin, rupesin ajattelemaan, ettei enemmästä itkusta ollut mihinkään, semminkin kuin ei Roderick Random eikä tuo Kuninkaallisen Brittiläisen Laivaston Kapteini ollut muistaakseni koskaan vaikeissa tiloissa itkenyt. Kun ajomies näki minun päättäneen näin, ehdoitti hän, että nenäliinani levitettäisiin hevosen selälle kuivamaan. Minä kiitin häntä ja suostuin; ja erittäin vähäiseltä se näytti näillä oloilla.

Minulla oli nyt tilaisuus tutkia kukkaroa. Se oli kankea, nahkainen, lukolla varustettu. Siinä oli kolme kiiltävää shillingiä, joita Peggotty silminnähtävästi oli tahkonut liidulla, että minulla olisi sitä suurempi ilo niistä. Mutta sen kaikkein kalliin sisältö oli kaksi puolikruunua, käärityt paperipalaseen, johon oli kirjoitettu äitini käsi-alalla: "Davylle. Sydämellisen tervehdykseni kanssa". Tämä liikutti minua niin, että pyysin ajomiestä tekemään hyvin ja antamaan minulle nenäliinani takaisin; mutta hän sanoi, että hänen mielestään minun oli parempi, jos olin ilman sitä; ja minä luulin, että todella niin oli; ja niin minä pyyhin silmiäni hiallani ja hillitsin itseni.

Jopa todenteolla lisäksi; vaikka edellisten mielenliikutusten perästä joku myrskyinen nyyhkytys silloin tällöin vielä valloitti minut. Kun olimme ajaneet kappaleen aikaa, kysyin ajomieheltä, kuljettaisiko hän minua koko matkan.

"Koko matkan mihin?" kysyi ajomies.

"Sinne", minä sanoin.

"Mihin sinne?" vastasi ajomies.

"Likelle Londonia?" lausuin minä.

"Ohoh, tämä hevonen", sanoi ajomies, nykäisten ohjaksia, että katsoisin sitä, "olisi enemmän kuollut, kuin sianliha, ennenkuin se ehtisi puolitiehen asti".

"Matkaattekko siis vaan Yarmouth'iin?" kysyin minä.

"Niille maille", sanoi ajomies. "Ja siellä minä vien teidät postivaunuihin, ja postivaunut vievät teidät – minne tahansa".

Koska tässä oli sangen paljon ajomiehen puheeksi (hänen nimensä oli Mr. Barkis) – sillä hän oli, niinkuin jossakin edellisessä luvussa huomautin, hidasluontoinen eikä ollenkaan puhelias – tarjosin hänelle kohteliaisuuden osoitteeksi makukakun, jonka hän nielaisi kerrallaan aivan niinkuin elefantti ja joka ei vaikuttanut enemmän hänen isoihin kasvoihinsa, kuin se olisi vaikuttanut elefantinkaan.

"Häinkö on leiponut ne?" sanoi Mr. Barkis, nuokkuvalla tavallansa yhä nojautuen eteenpäin vaunujen jalkalailtaan, käsivarret kummallakin polvella.

"Peggottya kai tarkoittatte, Sir?"

"Ah!" sanoi Mr. Barkis. "Häntä".

"Kyllä. Hän leipoo kaikki leivoksemme ja keittää kaikki ruokamme".

"Tekeekö hän niin?" lausui Mr. Barkis.

Hän pani suunsa, niinkuin hän olisi aikonut viheltää, mutta hän ei viheltänyt. Hän istui ja katseli hevosen korvia, niinkuin hän olisi nähnyt jotakin uutta niissä; ja niin hän istui melkoisen ajan. Sitten hän sanoi:

"Ei mitään herkosilmää, luulen ma?"

"Herkkusia sanoitte, Mr. Barkis?"

Sillä minä luulin, että hänen teki mieli syödä enemmän ja että hän oli tarkoittanut sitä.

"Herkosilmää", sanoi Mr. Barkis. "Herkosilmää; ei ketään, joka kävelee hänen kanssaan!"

"Peggotyn kanssa?"

"Ah!" lausui hän.

"Hänen".

"Oi, ei. Hänellä ei ole koskaan ollut mitään herkosilmää".

"Vai ei ole!" sanoi Mr. Barkis.

Taas hän pani suunsa, niinkuin hän olisi aikonut viheltää, mutta taas hän ei viheltänyt, vaan istui ja katseli hevosen korvia.

"Hän leipoo siis", jatkoi Mr. Barkis, kauan aikaa mietittyään, "kaikki omenapasteijat ja keittää kaikki ruoat, vai kuinka?"

Minä vastasin, että niin oli laita.

"Hyvä. Minä sanon teille jotain", lausui Mr. Barkis. "Ehkä te kirjoitatte hänelle?"

"Minä kirjoitan varmaan hänelle", vastasin minä.

"Ah!" sanoi hän, hitaasti kääntäen silmiänsä minua kohden. "Hyvä! Jos kirjoitatte hänelle, ehkä muistaisitte sanoa, että Barkis'ia haluttaa; muistatteko?"

"Että Barkis'ia haluttaa", toistin minä viattomasti. "Sekö koko sanoma on?"

"Nii-i-in", hän sanoi ajatellen. "Nii-i-in. Barkis'ia haluttaa".

"Mutta olettehan huomenna taas Blunderstone'ssa, Mr.

Barkis", lausuin minä, vavisten vähän, kun ajattelin, että silloin olisin kaukana sieltä, "ja sopisi teidän paljon paremmin suorittaa sanomanne itse".

Mutta kun hän hylkäsi tämän ehdoituksen päättänsä ravistamalla ja kerran vielä vahvasti edellistä pyyntöänsä ja sanoi suurimmalla yksitotisuudella: "Barkis'ia haluttaa. Se on sanoma", otin minä mielelläni toimittaakseni sitä perille. Sillä välin kuin samana iltana odotin vaunuja Yarmouth'in hotellissa, tilasin paperi-arkin ja tolpon ja kirjoitin Peggotyille kirjeen, joka kuului näin: "Rakas Peggotty'ni. Olen eheänä tullut tänne. Barkis'ia haluttaa. Terveisiä äidille. Sinun harras ystäväsi. P. S. Hän sanoo erittäin suovansa, että sinä tietäisit, että – *Barkis'ia haluttaa*".

Kun olin ottanut haltuuni tämän tulevaisuuden toimen, vaipui Mr. Barkis jälleen täydelliseen äänettömyyteen; ja minä, joka tunsin itseni aivan väsyneeksi kaikista äskeisistä tapauksista, heittäysin pitkäksi säkille kärryihin ja menin nukuksiin. Minä nukuin sitkeästi siksi kuin tulimme Yarmouth'iin, joka, ravintolan pihalta katsoen, johon ajoimme, oli niin uusi ja outo minulle, että heti heitin salaisen toivoni saada tavata jotakuta Mr. Peggoty'n perheestä, kenties pikku Em'lyä itseäkin.

Vaunut olivat pihalla, hohtaen joka paikasta, mutta vielä ilman mitään hevosia edessä ja näyttäen siltä, kuin eivät ensinkään olisi Londoniin hankkineetkaan. Minä ajattelin tätä ja kummastelin, kuinka viimein arkkuni kävisi, jonka Mr. Barkis oli nostanut maahan vehmaron viereen (hän oli ajanut pihaa

ylöspäin kärkyjänsä kääntääkseen), ja myöskin kuinka viimein minun itse kävisi, kun joku rouva katsahti ulos eräästä kaari-akkunasta, johon oli ripustettu muutamia lintuja ja lihakönttiä, ja sanoi:

"Sekö se vähäinen gentlemani Blunderstone'sta on?"

"Se, Ma'am", sanoin minä.

"Mikä nimi?" kysyi rouva.

"Copperfield, Ma'am", vastasin minä.

"Se ei kelpaa", lausui rouva. "Täällä ei ole kenenkään senimisen päivällisiä maksettu".

"Onko se Murdstone, Ma'am?" kysyin minä.

"Jos olette Master Murdstone", sanoi lady, "miksi ilmoitatte toista nimeä ensiksi?"

Minä selitin ladylle, kuinka asian laita oli. Hän soitti nyt kelloa ja huusi: "William! näytä tietä kahvihuoneeseen!" jolloin yksi kyyppäri tuli juosten kyökistä pihan toiselta puolelta johdattamaan minua ja näytti suuresti hämmästyneeltä, kun hän huomasi, että hänen tuli viedä vaan minut sinne.

Se oli iso, pitkä huone, muutamia suuria karttoja seinällä. Minä en tiedä, olisiko minua oudostuttanut enemmän, jos kartat olisivat olleet todellisia vieraita maita ja minä olisin heitetty keskelle niitä. Minä menettelin mielestäni kovin rohkeasti, kun istahdin, lakki kädessä, tuolin kulmalle oven suuhun; ja kun kyyppäri levitti liinan ja asetti kryyti-kopaston pöydälle nimen-omaan minua varten, luulen varmaan, että punehduin korvia myöden ujoudesta.

Hän toi minulle muutamia kotletteja ja kasvaksia ja otti kannet pois niin kalisevalla tavalla, että pelkäsin jollakin lailla loukanneeni häntä. Mutta hän lievitti suuresti huoltani, kun hän nosti minulle tuolin pöydän ääreen ja sanoi hyvin ystävällisesti: "no, kolmikyynäräinen! tehkää hyvin ja astukaat esiin!"

Minä kiitin häntä ja asetuin pöytään, mutta huomasin, että minun oli erittäin vaikea käyttää veistäni ja kahveliani jonkunlaisella taidontapaisuudella taikka välttää lihannesteen ripoittamista päälleni sillä aikaa, kuin kyyppäri seiso i vastapäätä minua ja kiinteästi katseli minua ja saatti minut kauheasti punehtumaan joka kerta, kuin silmäni kääntyivät häneen. Katseltuaan minua siksi kuin kävin toiseen kotlettiin käsiksi, lausui hän:

"Tässä on lasillinen olutta teitä varten. Tahdotteko sitä nyt?"

Minä kiitin häntä ja vastasin: "tahtoisin;" jolloin hän kaasi sitä kannusta isoon lasiin ja piti sitä ylöspäin päivää vastaan, että se näyttäisi kauniimmalta.

"Silmäni kautta!" hän sanoi. "Onpa siinä koko joukko, eikö ole?"

"On kyllä", vastasin minä hymyllä. Sillä minusta oli oikein hauskaa, kun hän oli niin leikillinen. Hän oli vilkkusilmäinen, näppylä-naamainen mies; hänen hiuksensa kasvoivat pystyyn kautta koko pään, ja kun hän seiso i, toinen käsi kupeessa, ja piti lasia päivää vastaan toisella, näytti hän hyvin hupaiselta.

"Täällä kävi eilen eräs gentlemani", hän lausui – "kookas gentlemani, nimeltä Topsawyer – ehkä tunnnette hänet!"

"En", sanoin minä, "minä en usko – "

"Housut ja säärystimet, leveä-lierinen hattu, harmaa takki, täplikäs kaulahuivi", jatkoi kyypäri.

"En", sanoin minä ujosti. "Minun ei ole kunnia – "

"Hän astui sisään tänne", kertoi kyypäri, katsellen valoa lasin lävitse, "tilasi lasillisen tätä olutta – tahtoi sitä kaiken mokomin – minä kielsin häntä – joi sen ja kaatui kuoliaaksi lattialle. Se oli liian vanhaa hänelle. Sitä ei pitäisi ensinkään laskea tynnyristä; siinä koko asia".

Minua kauhistutti suuresti, kun kuulin tämän surullisen tapauksen, ja minä arvelin, että minun oli parempi juoda vettä.

"No, tiedätekö mitä", lausui kyypäri, yhä katsellen valoa lasin lävitse ja toinen silmä ummessa, "meidän väkemme ei suvaitse, että tilataan jotakin ja jätetään nauttimatta. Se loukkaa heitä. Mutta *minä* juon sen, jos tahdotte. Minä olen tottunut siihen, ja tottumuksesta riippuu kaikki. Minä en usko, että se haittaa minua, jos heitän pääni taaksepäin ja siemaisen sen nopeasti. Siemaisenko?"

Minä vastasin, että olisin kovasti kiitollinen hänelle, jos hän joisi sen, kun hän vaan saisi sen tehdyksi ilman mitään vaaraa, mutta ei muutoin. Kun hän heitti päänsä taaksepäin ja nopeasti nielaisi oluen, oli minulla hirveä pelko, sen tunnustan, että saisin nähdä hänen joutuvan samaan kohtaloon, kun Mr. Topsawyer vainaja, ja kaatuvan hengettömäksi matolle. Mutta se ei tehnytkaan hänen pahaa. Päinvastoin hän minun silmissäni virkistyi siitä.

"Mitä olemme tänne saaneet?" kysyi hän, pistäen kahvelia ruokaani. "Ei suinkaan kotletteja?"

"Kotletteja", lausuin minä.

"Siunatkoon sieluani!" huudahti hän, "minä en tietänyt, että se ole kotletteja. No, yksi kotletti on juuri paras keino poistaa oluen pahoja vaikutuksia! Eikö se ole onni?"

Niin hän toisella kädellään otti kotlettiin kiinni luusta ja toisella potaattiin ja söi ne erinomaiseksi ilokseni oikein makeaan suuhun. Sitten hän otti toisen kotletin ja toisen potaatin; ja tuosta lisäksi vielä kotletin ja potaatin. Kun olimme suorittaneet nämät, toi hän esiin puddingin ja asetettuaan sen eteeni, näytti miettivän ja käyvän hajamieliseksi vähäksi aikaa.

"Kummoinen pasteija on?" kysyi hän, ikäänkuin hereille kavahtaen.

"Ei se ole kuin puddingi", vastasin minä.

"Puddingi!" huudahti hän. "No, siunatkoon minua, niin se onkin! Kuinka!" katsellen sitä likemmältä. "Te ette suinkaan sano, että se on munapuddingi?"

"Kyllä, sitä se juuri on".

"No, munapuddingi", lausui hän, tarttuen ruokalusikkaan, "on minun mielipuddingini! Eikö se ole onni? Tulkaat pois, pikku mies, ja koettakaamme, kumpi saa enemmän".

Kyöppäri varmaan sai enemmän. Hän kehoitti minua monta kertaa ponnistamaan ja voittamaan, mutta mitä minun teelusikastani hänen ruokalusikkansa rinnalla, minun kiiruustani hänen kiiruunsa rinnalla, minun ruokahalustani

hänen ruokahalunsa rinnalla. Minä jäin kauas järeille jo ensi suupalalla eikä minulla ollut mitään toivoa voittoa häntä. Minä en ole luullakseni koskaan nähnyt ketään, joka olisi syönyt puddingia niin halukkaasti, kuin hän; ja kun kaikki oli pistetty poskeen, nauroi hän, niinkuin hän vielä olisi tuntenut maun siitä suussaan.

Silloin minä, havaitessani, että hän oli niin peräti ystävällinen ja seurallinen, pyysin häneltä pännää, lätkkiä ja paperia, kirjoittaakseni Peggotylle. Hän ei ainoastaan tuonut niitä kohta, vaan oli hyvä kyllä olkani takaa kurkistelemaan kirjeeseni sillä aikaa, kuin kirjoitin sitä. Kun olin päättänyt sen, kysyi hän minulta, mihin minä olin menossa kouluun.

Minä sanoin: "Likelle Londonia". Siinä oli kaikki, mitä minä tiesin.

"Voi, silmäni kautta!" hän huudahti, näyttäen varsin alakuloiselta, "minä olen pahoillani siitä".

"Miksi?" kysyin minä häneltä.

"Oi, Jumala!" hän lausui, pudistaen päätänsä, "se on se koulu, jossa katkaisivat erään pojan kylkiluut – kaksi kylkiluuta – pieni poika se oli. Minä arvaan, että hän oli – malttakaat, minä katson – kuinka vanha te olette?"

Minä sanoin hänelle, että kävin yhdeksättä.

"Se on juuri hänen ikänsä", hän arveli. "Hän oli kahdeksan vuoden ja kuuden kuukauden vanha, kun katkaisivat hänen ensimmäisen kylkiluunsa; kahdeksan vuoden ja kahdeksan kuukauden vanha, kun katkaisivat toisen ja tekivät lopun

hänestä".

Minä en voinut salata itseltäni eikä kyyppäriltä, että tämä oli ikävä asia, ja kysyin, kuinka se oli tapahtunut. Hänen vastauksensa ei tehnyt mieltäni iloisemmaksi, sillä se sisälsi kaksi kauheata sanaa: "pieksemisen kautta".

Postitorven ääni pihalla keskeytti meidät soveliaasti. Minä nousin ja kysyin epäillen, samalla ylpeänä ja ujona siitä, että minulla oli kukkaro (jonka otin esiin taskustani), tuliko minun maksaa mitään.

"Arkki kirjepaperia", hän vastasi. "Oletteko koskaan ostanut kirjepaperin arkkia?"

Minä en ollut, muistaakseni, koskaan tehnyt sitä.

"Se on kallista", lausui hän, "tullin tähden. Kolme pennyä. Tällä tapaa meitä tässä maassa veroitetaan. Ei olisi sitten mitään muuta maksettavaa, kuin juomarahat. Älkää huoliko lakista. Sen vahingon *minä* otan omakseni".

"Paljonko te – paljonko minä – paljonko minun tulee – mikä olisi kohtuullinen maksu kyyppäriille, jos suvaitsette?" sopersin minä, punehtuen.

"Jollei minulla olisi perhettä ja perheeni olisi rupulissa", sanoi kyyppäri, "en ottaisi kuutta pennyä. Jollei minulla olisi vanha isä ja rakas sisar elätettävänä – tässä näytti kyyppäri kovasti liikutetulta – en ottaisi äyriäkään. Jos minulla olisi hyvä paikka ja minua kohdeltaisiin hyvin täällä, pyytäisin teitä ottamaan vastaan minulta jotakin pikku kapinetta enkä ottaisi itse mitään. Mutta minä elän ruoan tähteillä – ja makaan hiilillä" – tässä kyyppäri

purskahti kyyneliin.

Hänen onnettomuutensa koski minuun syvästi ja minä ymmärsin, että vähempi maksu, kuin yhdeksän pennyä, olisi pelkkää raakuutta ja sydämen kovuutta. Sentähden annoin hänelle yhden noista kolmesta kiiltävästä shillingistäni, jonka hän vastaan otti suurella nöyryydellä ja kunnioituksella ja kohta jälestäpäin pyörähytti ilmaan peukalollansa, koettaaksensa sen kelvollisuutta.

Kun minua autettiin ylös vaunujen taa, hämmennyin vähän, kun huomasin, että luultiin minun ilman muitten avutta syöneen koko päivällisen. Minä havaitsin sen siitä, että kuulin kaari-akkunan lady'n sanovan konduktörille: "pitäkää hyvin vaaria tuosta lapsesta, Georg, muutoin hän halkee!" sekä siitä, että talon naispalveliat tulivat ulos katsomaan ja hihittelemään minua, niinkuin jotakin vähäistä ihme-eläintä. Minun onneton ystäväni kyyppäri, joka oli kokonaan tointunut, ei näyttänyt pitävän tätä minään, vaan yhtyi yleiseen kummastelemiseen, asiaa tuoksensakaan panematta. Jos ensinkään epäilin häntä, oli, luullakseni, tämä asia puoleksi syynä epäluulooni; mutta minä olen taipusa uskomaan, että minä lapsen yksinkertaisella ja luonnollisella luottamuksella vanhempiin ihmisiin (jota ominaisuutta en soisi yhdenkään lapsen liian aikaisin vaihtavan mailmalliseen viisauteen) en ylipäänsä silloinkaan oikein epäillyt häntä.

Minusta oli jotenkin ikävä, minun täytyy tunnustaa se, kun aivan syyttömästi jouduin ajajan ja konduktörin pilapuheitten

alaiseksi, esimerkiksi, että vaunut kulkivat niin raskaasti takapuolelta sen vuoksi, että minä istuin siellä, ja että olisi sopinut paremmin, että olisin matkustanut vankkureilla. Juttu ruokahalustani levisi myös ulkopuolisten matkustajien joukkoon, jotka laskivat leikkiä siitä samaten ja kysyivät minulta, maksettaisiinko minusta koulussa niinkuin kahdesta tai kolmesta veljeksestä, ja oliko eri sopimus tehty minun tähteni, vai pääsinkö tavallisilla ehdoilla; ynnä muita hupaisia asioita. Mutta kaikkein pahin seikka oli se, että tunsin, etten kehtaisi syödä mitään, kun tilaisuus tarjoutuisi, ja että jokseenkin laihojen päivällisteni perästä saisin nähdä nälkää koko illan – sillä minä olin hädissäni unhottanut kakkuni hotelliin. Pelkoni toteutuikin. Kun pysähdyimme illallista syömään, ei minulla ollut rohkeutta syödä mitään, vaikka olisin hyvin mielelläni tahtonut, vaan minä istuin alas valkean ääreen ja sanoin, etten huolinut mistään. Tämä ei kuitenkaan päästänyt minua uusista pilapuheista; sillä eräs käheä-ääninen, karkea-kasvoinen gentlemani, joka oli melkein koko matkan syönyt eväslaukustaan, paitsi kun hän oli juonut eräästä pullosta, sanoi, että minä olin niinkuin boa constrictor, joka hotaisee niin paljon yhdellä kertaa, että hän kestää sitten pitkät ajat; jonka jälkeen gentlemani punastutti itseänsä keitetyllä häränpaistilla.

Me olimme lähteneet Yarmouth'ista kello kolme aamulla ja meidän oli määrä tulla Londoniin noin kello kahdeksan seuraavana aamuna. Oli kesäinen ilma, ja ilta varsin ihana. Kun kuljimme jonkun kylän lävitse, kuvailin mielessäni, miltä

rakennukset sisäpuolelta näyttivät ja mitä asukkaat puuhasivat, ja kun pojat tulivat juosten meidän perässämme, hyppäsivät ylös vaunujen takapuolelle ja heiluivat siinä kappaleen matkaa, kummastelin, olivatko heidän isänsä elossa ja olivatko he onnelliset kotona. Minulla oli siis paljon ajattelemista; paitsi sitä minä lakkaamatta mietiskelin, mimmoiseen paikkaan olin menossa – kauhea tutkimisen aine. Välisti minä, muistaakseni, rupesin ajattelemaan kotiani ja Peggottya; ja koetin sekavalla, himmeällä tavalla muistaa, mimmoiselta oloni oli minusta tuntunut ja mimmoinen poika minä olin ollut, ennenkuin purin Mr. Murdstone'a: joita kysymyksiä en voinut millään lailla tyydyttävästi selittää; minusta näytti siltä, kuin olisin purrut häntä kaukaisessa entisyydessä.

Yö ei ollut yhtä hupainen, kuin ilta, sillä ilma kävi kylmäksi; ja koska olivat asettaneet minut kahden gentlemanin (karkeakasvoisen ja yhden toisen) väliin, etten putoisi vaunuista, olin vähällä tukehtua, kun he menivät nukuksiin ja täydellisesti saarsivat minut. He rutistivat minua toisinaan niin kovasti, että minun täytyi huutaa: "Voi! antakaat anteeksi!" josta he eivät pitäneet ollenkaan, koska se herätti heidät. Vastapäätä minua istui, iso turkki-vaippa yllänsä, vanhanpuolinen lady, joka pimeässä näytti enemmän heinäsuovalta, kuin ladyltä, niin vahvasti oli hän säntännyt vaatteita päällensä. Tällä ladyllä oli kori muassaan eikä hän ollut pitkään aikaan tietänyt, mihin panna sitä, siksi kuin hän huomasi, että se lyhyitten säärteni vuoksi mahtuisi minun alleni. Se kiusasi ja vaivasi minua niin,

että olin aivan pääsemättömissä; mutta jos minä vähintäkin liikahtin ja saatin lasin, joka oli korissa, kilisemään jotakin muuta vastaan (niinkuin se tietysti teki), nyhjäsi hän minua mitä julmimmalla tavalla jalallansa ja sanoi: "no, pysykää alallanne. *Teidän* säärenne ovat nuoret kyllä, luulisin ma".

Viimein aurinko nousi, ja silloin näyttivät kumppanini nukkuvan levollisemmin. Ne vaivat, joissa he olivat tuskailleet koko yön ja jotka olivat puhjenneet kuuluviin mitä hirveimmissä huohotuksissa ja kuorsauksissa, ovat mahdottomat käsittää. Kun aurinko ehti korkeammalle, kävi heidän unensa vienommaksi, ja niin he vähitellen toinen toisensa perästä heräsivät. Minä muistan, kuinka suuresti se kummastutti minua, että jokainen silloin oli olevinansa, niinkuin hän ei olisi nukkunut ollenkaan, ja suuttui silmättömäksi, kun hän torjui puolestaan syytökset. Tätä kummastustani kestää vielä tänään, koska olen alinomaa huomannut, että kaikista inhimillisistä heikkouksista postivaunuissa nukkuminen on se, jota luontomme (minä en voi ymmärtää mistä syystä) kaikkein vähimmin taipuu tunnustamaan.

Mikä merkillinen kaupunki London oli minusta, kun näin sen etäältä, ja kuinka minä uskoin, että kaikkien mielisankareitteni kummalliset seikat ehtimiseen toimitettiin ja jälleen toimitettiin siellä, ja kuinka minua hämärästi aavisti, että se oli enemmän täynnä ihmeitä ja kehnoutta, kuin kaikki mailman kaupungit yhteensä, sitä minun ei tarvitse pysähtyä tässä kertomaan. Me lähestyimme sitä vähitellen ja tulimme oikeaan aikaan siihen

ravintolaan Whitechapel'in piirissä, johon meidän oli määrä mennä. Minä en muista, oliko se Sininen Härkä vai Sininen Karju; mutta minä tiedän, että se oli jotakin sinistä ja että sen kuva oli maalattu vaunujen takapuolelle.

Konduktöri katsahti minuun, kun hän astui alas, ja sanoi ilmoituskonttorin ovella:

"Onko täällä ketään noutamassa erästä poikaa, joka on pantu kirjaan Murdstone'n nimellä, Sooffolk'in Bloonderstone'sta, ja joka jää tänne, siksi kuin häntä tullaan ottamaan?"

Ei kukaan vastannut.

"Koettakaat Copperfieldin nimellä, jos suvaitsette, Sir", sanoin minä, katsoen surullisesti maahan.

"Onko täällä ketään noutamassa erästä poikaa, joka on pantu kirjaan

Murdstone'n nimellä, Sooffolk'in Bloonderstone'sta, mutta joka omistaa

Copperfieldin nimen ja jää tänne, siksi kuin häntä tullaan ottamaan?"

lausui konduktöri, "noh, onko täällä ketään?"

Ei. Ei ollut ketään. Minä katselin tuskastuneena ympärilleni; mutta kysymys ei tehnyt mitään vaikutusta keneenkään likellä seisovaan, jos en lukuun ota yhtä säärystimiin puettua silmäpuoli miestä, joka arveli, että olisi paras panna messinkirengas kaulaani ja kytkeä minut talliin.

Portaat tuotiin, ja minä astuin alas sen lady'n jälkeen, joka oli heinäsuovan näköinen, sillä minä en tohtinut liikahtaa,

ennenkuin hänen korinsa oli siirretty pois. Vaunut olivat tällä välin tyhjentyneet matkustajista, kapineet olivat pian korjatut, hevoset olivat jo ennen päästetyt aseista, ja nyt muutamat tallirengit käänsivät vaunut ja lykkäsivät niitä takaperin hiukan pois tieltä. Eikä kuitenkaan ketään vielä ilmestynyt tiedustelemaan tomuista poikaa Suffolk'in Blunderstone'sta.

Tuntien itseäni enemmän itsenäiseksi, kuin Robinson Crusoe, jolla ei ollut ketään, joka katseli häntä ja näki, kuinka yksinäinen hän oli, astuin minä ilmoitus-konttoriin, menin vartiolla olevan konttoristin käskystä tiskin taa ja istuin alas vaa'alle, jolla kapineet punnittiin. Kun istuin tässä ja katselin tavaramyytyjä, pankkoja ja kirjoja, ja hengitin tallien hajua (joka aina siitä asti oli yhteydessä tämän aamun muistoni kanssa), alkoi koko jono mitä kauheimpia ajatuksia kulkea aivojeni kautta. Entä jollei kukaan noutaisi minua, kuinka kauan suostuisivat pitämään minua täällä? Pitäisivätkö niin kauan, että ennättäisin kuluttamaan seitsemän shillingiä? Tulisiko minun maata öisin yhdessä tuommoisessa puisessa laarissa muun tavaran kanssa ja pestä itseni aamulla pumpulla pihalla, vai ajettaisiinko minä pois joka ilta ja odotettaisiin takaisin jäämään siksi kuin, konttoria seuraavana aamuna avatessa, käytiin minua kuulustelemassa? Entä jollei ollutkaan mitään erhetystä asiassa, vaan Mr. Murdstone oli keksinyt tämän tuuman, saadaksensa eroa minusta, mitä minun tuli tehdä? Jos sallivat minun pysyä täällä siksi kuin olin kuluttanut seitsemän shillingiäni, en voinut toivoa saavani jäädä tänne, kun rupeisin nälkään nääntymään.

Tämä olisi ilmeisesti haitallista niille, jotka kävivät täällä, paitsi että se johdattaisi Sinisen Mikä-se-olikaan vaaraan saada maksaa hautajaiskustannukset. Jos lähtisin kohta astumaan ja koettaisin käydä takaisin kotiin, kuinka löytäisinkään tien, kuinka koskaan voisin toivoa jaksavani niin kauas, kuinka voisin olla varma kenenkään muun avusta, kuin Peggoty, siinä tapauksessa, että pääsinkin kotiin? Jos löytäisin lähimmät asian-omaiset virkakunnat ja tarjoisin itseni sotamieheksi tai merimieheksi, olin minä niin vähäinen olento, että he melkein varmaan hylkäisivät minut. Nämät ajatukset ja sadat muut semmoiset saattivat minut tulikuumaksi ja huimasivat minua pelolla ja kauhulla. Kuumeeni oli kovimmillaan, kun joku mies astui sisään ja kuiskasi konttoristille, joka heti keikahutti minut pois vaa'alta ja työnsi minut hänen puoleensa, niinkuin olisin ollut punnittu, ostettu, toisen käsiin jätetty ja maksettu.

Kun menin ulos konttorista, käsikkäin tämän uuden tuttavani kanssa, katselin häntä salaa. Hän oli laiha, vaalea, nuori mies. Hänen poskensa olivat painuneet sisään, ja leuka oli melkein yhtä musta, kuin Mr. Murdstone'n; mutta tähän yhdennäköisyys loppui, sillä hänen poskipartansa oli ajettu, eikä hänen hiuksensa olleet sileät, vaan ruosteenkarvaiset ja lakastuneet. Hän oli puettu mustaan vaatteukseen, joka myös oli jotenkin ruosteenkarvainen ja lakastunut ja hyvin lyhyt hioista ja lahkeista; hänellä oli valkoinen kaulahuivi, joka ei ollut erittäin puhdas. Minä en luullut, en nytkään luule, että tämä kaulahuivi oli ainoa liinavaate, joka hänellä oli yllänsä, mutta siinä oli kaikki, mitä hän näytti

taikka mistä mitään aavistusta sai.

"Sinäkö se uusi poika olet?" kysyi hän.

"Niin, Sir", vastasin minä.

Minä luulin itseäni siksi. Minä en tietänyt.

"Minä olen yksi Salem House'n opettajista", sanoi *hän*.

Minä kumarsin häntä ja tunsin itseni kovasti lannistuneeksi. Minua hävetti mainita niin jokapäiväistä asiaa, kuin arkkua, oppineelle miehelle ja Salem House'n opettajalle, jotta olimme astuneet jo vähän matkaa pihasta, ennenkuin rohkenin puhua siitä. Me käänsimme takaisin, kun minä nöyrästi arvelin, että arkku ehkä olisi minulle hyödyksi tuonnempana; ja hän ilmoitti konttoristille, että ajomies saisi käskyn noutaa sitä puolipäivän aikana.

"Jos suvaitsette, Sir", sanoin minä, kun olimme tulleet noin saman verran matkaa, kuin äsken, "onko sinne pitkäkin matka?"

"Se on alhaalla Blackheath'in seuduilla", vastasi hän.

"Onko *sinne* pitkä matka, Sir?" kysyin minä vähän peläten.

"On sinne hyvä huikaus", hän sanoi. "Me kuljemme postivaunuilla. Sinne on noin kuusi penikulmaa".¹³

Minä olin niin heikko ja uupunut, että oikein tuskastuin, kun ajattelin, että tuli vielä kestää kuusi penikulmaa. Minä rohkaisin mieltäni ja sanoin hänelle, etten ollut syönyt mitään koko yönä, ja että, jos hän sallisi minun ostaa jotakin syötäväksi, minä olisin sangen kiitollinen hänelle. Hän näytti kummastuvan tätä – minä

---

¹³ Kaikkialla tässä kirjassa tarkoitetaan Englannin penikulmia, joita menee lähes 7 Suomen penikulmaan.

näen tällä haavaa, kuinka hän seisahtuu ja katselee minua – ja, mietittyään muutamia silmänräpäyksiä, arveli, että hänen täytyi käydä erään vanhan vaimon luona, joka ei asunut etäällä, ja että minun olisi paras ostaa vähäisen leipää taikka mitä hyvänsä, joka vaan miellytti minua ja joka oli terveellistä, ja syödä aamiaiseni tämän vaimon huoneessa, jossa meidän oli tilaisuus myöskin saada maitoa.

Me katsoimme siis sisään jonkun leipurin akkunasta, ja sitten kuin minä olin tehnyt kokonaisen sarjan ehdoituksia ostaa kaikki, mikä oli vatsalle haitallista puodissa, ja hän oli hyljännyt ne toinen toisensa perästä, päätimme viimeiseltä ottaa soman, ruskean leipäkakkusen, joka maksoi minulle kolme pennyä. Tuosta ostimme kryptikauppiaan puodista yhden munan ja liuskan juovaista silavaa; ja kuitenkin sain mielestäni koko joukon pientä rahaa takaisin toisesta kiiltävästä shillingistäni, josta syystä ajattelin Londonia varsin huokeaksi paikaksi. Kokoon käärittyämme nämät elatus-aineet, astuimme eteenpäin keskellä kovaa hälinää ja tohua, joka sanomattomasti hämmensi väsynyttä päätäni, ja yhden sillan yli, joka epäilemättä oli London Bridge (minä todella luulen, että hän sanoi minulle niin, mutta minä olin puoleksi nukuksissa), kunnes tulimme tuon köyhän vaimon asunnon luo. Se oli osa muutamista vaivaishuoneista, joiksi huomasin ne ulkomuodosta ja portin yli olevan kiven kirjoituksesta, joka ilmoitti, että ne olivat hankitut viittäkolmatta köyhää naista varten.

Salem House'n opettaja avasi linkusta yhden useista

vähäisistä, mustista ovista, jotka olivat kaikki samannäköisiä ja joilla oli itsekullakin vähäinen, moniruutuinen akkuna toisella puolellaan ja toinen vähäinen, moniruutuinen akkuna ylipuolella. Me astuimme yhteen tämmöiseen vähäiseen huoneeseen, jossa köyhä, vanha vaimo par'aikaa lietsoi valkeata, saadaksensa pikkuista kastinpannua kiehumaan. Kun hän näki opettajan astuvan sisään, pysäytti hän palkeen polvillansa ja sanoi jotakin, joka kuului minusta niinkuin: "minun Charley'ni!" mutta kun hän näki minunkin tulevan sisään, nousi hän ylös ja, hieroen käsiänsä, puoleksi niiasi hämmentyneellä tavalla.

"Osaatteko keittää tämän nuoren gentlemanin aamullisen?" lausui Salem

House'n opettaja.

"Osaanko minä?" sanoi vanha vaimo. "Kyllä mar osaan!"

"Kuinka Mrs. Fibbitson jaksaa tänään?" kysyi opettaja, katsellen toista vanhaa vaimoa, joka istui isossa tuolissa valkean ääressä ja oli semmoinen vaatepankko, että kiitän onneani tähän hetkeen saakka, kun en tapaturmaa istunut hänen päällensä.

"Voi, hän on huono", sanoi ensimmäinen vanha vaimo. "Tämä on yksi hänen pahoista päivistään. Jos valkea jollakin lailla sammuisi, luulen varmaan, että hänkin sammuisi eikä koskaan viriäisi jälleen".

Kun he katsoivat häneen, katsoin minä myös häneen. Vaikka oli lämmin päivä, ei hän näyttänyt ajattelevan mitään muuta, kuin valkeata. Minusta oli, kuin hän olisi kadehtinut yksin kastinpannuakin, joka oli tulella, ja minulla on syytä luulla,

ettei hän hyväksynyt tämän pakoittamista munani keittämiseen ja silavani paistamiseen; sillä minä näin omilla alakuloisilla silmilläni hänen kerran pudistavan nyrkkiänsä minulle, kun näissä keittotoimissa oltiin eikä kukaan muu ottanut vaaria hänestä. Päivä virtaili sisään vähäisestä akkunasta, mutta hän istui, oma selkä ja ison tuolin selkä sitä päin, suojellen valkeata, niinkuin hän ahkerasti pitäisi *sit*ä lämpimänä eikä se häntä, ja vartioiden sitä aivan mustasukkaisella tavalla. Kun aamiaiseni hankkeet päättyivät ja valkea vapautettiin taakastansa, tuli hän niin erittäin iloiseksi, että hän päästi aika naurun – eikä se kauniilta kuulunut se nauru, se täytyy minun sanoa.

Minä istuin alas ruskean kakkuni, munani ja silavavipaleeni ääreen, joihin maitomalja vielä oli lisätty, ja söin mitä maukkaimman aterian. Sillä aikaa kuin minä vielä täyttä päätä nautin sitä, sanoi ensimmäinen vanha vaimo opettajalle:

"Toitteko huilunne muassanne?"

"Toin", hän vastasi.

"Puhaltakaappa sitä vähän", käski vanha vaimo hyväillen.

"Puhaltakaappa!"

Tuosta opettaja pisti kätensä takkinsa liepeitten alle, veti esiin huilunsa kolmessa kappaleessa, jotka hän väänsi kokoon, ja alkoi kohta soittaa. Monta vuotta mietittyäni on se minun ajatukseni, ettei koskaan mailmassa liene löytynyt ketään, joka olisi soittanut huonommin. Hän kiristi siitä mitä kauheimpia säveliä mitä koskaan olen kuullut aikaan saatettavan milläkään keinolla, olipa luonnollisella tai luonnottomalla. Minä en tiedä,

mitä nuottia ne olivat – jos nuotintapaista oli ensinkään hänen esityksessään, jota epäilen – mutta soiton vaikutus minuun oli ensiksi se, että rupesin ajattelemaan kaikkia surujani, siksi kuin tuskin jaksoin pidättää kyyneliäni; sitten se vei ruokalystini, ja viimein se raukaisi minua niin, etten voinut pitää silmiäni auki. Ne alkavat ummistua jälleen, ja minä rupean torkkumaan, kun muistoni siitä uudestaan herää. Kerta vielä vähäinen huone, sen avonainen ruokakaappi nurkassa, sen neliskulmaisilla selillä varustetut tuolit, sen kiertoportaat, jotka johdattavat ylikerroksen huoneeseen, ja sen kolme riikinkukon sulkaa, jotka ovat ripustetut kaminin reunukselle – minä muistan kummastelleeni, kun ensin tulin sisään, mitähän riikinkukko olisi ajatellut, jos hän olisi tietänyt, mihin hänen koristuksensa olivat tuomitut joutumaan – haihtuvat minun silmistäni, ja minä nuokun ja menen nukuksiin. Huilu ei kuulu enää, vaunujen pyörät ratisevat sen sijaan, ja minä olen matkallani. Vaunuja tärisyttää, minä kavahdan ylös, ja huilu on palannut, ja Salem House'n opettaja istuu, jalat ristissä, ja soittaa sitä surullisesti, sillä välin kuin vaimo iloisena katselee. Vaimo haihtuu vuorostansa, ja opettaja ja kaikki haihtuvat, eikä ole enää mitään huilua, ei mitään opettajaa, ei mitään Salem House'a, ei mitään David Copperfieldia, ei mitään muuta, kuin sitkeä uni.

Minä uneksin, niin luulin, että kerta, sillä aikaa kuin hän puhalsi tuota surkeata huilua, vanha vaimo, joka ihastuksissaan ja ihmeissään oli yhä enemmän lähestynyt häntä, kumartui hänen tuolinsa selän yli ja syleili häntä hellästi niskasta, joka

hetkeksi seisautti hänen soittonsa. Minä olin juuri unen ja valpeen vaiheilla, joko silloin taikka kohta sen jälkeen; sillä, kun hän alkoi uudestaan – se oli tosiasia, että hän oli keskeyttänyt soittoansa – näin minä ja kuulin saman vanhan vaimon kysyvän Mrs. Fibbitson'ilta, eikö se ollut suloinen (tarkoittaen huilua), johon Mrs. Fibbitson vastasi: "kyllä, kyllä!" ja nyykäytti päätänsä valkealle, jonka ansioksi, minä olen vakuutettu siitä, hän katsoi koko soittajaiset.

Kun olin mielestäni nukkunut melkoisen aikaa, väänsi Salem House'n opettaja huilunsa auki kolmeen kappaleeseen, pani ne kätköön entiseen paikkaansa ja vei minut pois. Me löysimme vaunut aivan likeltä ja nousimme niitten katolle; mutta minua unitti niin julmasti, että, kun pysähdyimme kadulla ottamaan ylös toisia matkustavaisia, pistivät he minut sisään, jossa ei ollut mitään matkustavaisia ja jossa minä nukuin sitkeästi, siksi kuin huomasin, että vaunut ajoivat hiljalleen jyrkkää kunnasta ylös keskellä viheriäisiä lehtiä. Ne seisahtuivat ennen pitkää ja olivat saapuneet määräpaikalle.

Lyhyt kävely saatti meidät – minä tarkoitan opettajaa ja itseäni – Salem House'en, joka oli aidattu korkealla tiilimuurilla ja näytti kovin ikävältä. Ylipuolella yhtä tämän muurin porttia oli lauta, jossa seiso: *Salem House*; ja portin ristikon lävitse katseli meitä, kun soitimme kelloa, näreät kasvot, jotka huomasin, kun portti avattiin, olevan kookkaan miehen, jolla oli paksu niska, puujalka, ulkonevat silmäkulmat ja tukka leikattuna lyhyeksi ympäri koko päätä.

"Uusi poika", sanoi opettaja.

Puujalka mies katseli minua kiireestä kantapäähän – sitä ei kestänyt kauan, sillä minussa ei ollut suurin pituutta – lukitsi portin perästämme ja otti avaimen suulta. Me astuimme ylös rakennuksen luo muutamien mustien, tukevien puitten ohitse, kun hän huusi johdattajaani:

"Halloo!"

Me katsoimme taaksepäin, ja hän seiso i sen vähäisen majan ovella, jossa hän asui, pari saappaita kädessään.

"Kuulkaappas!" lausui hän, "rajasuutari on käynyt täällä teidän poissa ollessanne, Mr. Mell, ja sanoo, ettei hän voi paikata niitä enää. Hän väittää, ettei ole palastakaan alkuperäisestä saappaasta jällellä, ja häntä kummastuttaa, että luulittekaan niitten kelpaavan paikattavaksi".

Näin puhuen heitti hän saappaat Mr. Mell'ia kohden, joka astui muutamia askelia takaperin, ottaaksensa niitä ylös, ja katseli niitä (sangen alakuloisesti, pelkään minä), kun lähdimme pois yhdessä. Minä huomasin silloin ensi kerran, että ne saappaat, jotka hänellä oli jalassaan, olivat kovasti kuluneet, ja että hänen sukkansa juuri puhkesivat ulos yhdestä pakasta, niinkuin kukkais-umpu.

Salem House oli neliskolkkainen, kylkiriveillä varustettu tiilirakennus, paljas ja tyhjä näöltään. Kaikkialla ympäri oli niin hiljaista, että minä arvelin Mr. Mell'ille, että pojat luultavasti olivat ulkona; mutta hän näytti kummastelevan minua, kun en tietänyt, että oli lupa-aika; että kaikki pojat olivat kukin

kotonansa; että Mr. Creakle, haltia, oli lähtenyt merenrannikolle Mrs. ja Miss Creakle'n kanssa, ja että minä olin lupa-aikana lähetetty kouluun rangaistukseksi rikoksestani, joita kaikkia hän selitti minulle, kun astuimme eteenpäin.

Minusta oli kouluhuone, johon hän vei minut, yksinäisin ja autioin paikka, minkä milloinkaan olin nähnyt. Minä näen sen nyt. Pitkä huone, jossa on kolme pitkää pulpettiriviä ja kuusi penkki-riviä, ja kaikki seinät täynnä lakin- ja krihvelitaulun-nauloja, jotka pistävät esiin, kuin harjakset, joka paikasta. Vanhojen kirjoituskaavojen ja harjoitusvihkojen palasia on kaikkialla likaisella lattialla. Muutamia samoista aineista tehtyjä silkkiäis-koteloita on sirotettu sinne tänne pulpeteille. Kaksi kurjaa, pientä, valkoista hiirtä, jotka ovat jääneet tänne omistajiltansa, juoksevat edestakaisin ummehtuneessa linnassa, joka on rakennettu pahvista ja metallilangasta, ja tirkistelevät punaisilla silmillänsä kaikkiin nurkkiin, löytääksensä jotakin syötävää.

Lintu asuu häkissä, joka on vaan hiukan isompi, kuin se itse, ja rapistelee surullisesti, kun se silloin tällöin hyppää puikollensa kahden tuuman korkealle pohjasta taikka laskeuu alas siitä; mutta se ei laula eikä viserrä. Eriskummainen, taudillinen haju on huoneessa, niinkuin homehtuneesta korderoista, maku-omenista, joita tarvitsee tuulettaa, ja mädänneistä kirjoista. Ei olisi voinut olla enemmän läkkiä pirskotettuna ympäri huonetta, vaikka se olisi ollut katotonna alusta pitäen ja vuoden eri aikoina siihen olisi satanut, lumittanut, raehthinut ja tuullut läkkiä

taivaasta.

Kun Mr. Mell oli jättänyt minut ja vei saappaansa, joita ei enää käynyt korjaaminen, toiseen kerrokseen, menin minä verkalleen huoneen yliseen päähän ja huomasin nämät kaikki, sinne hiippiessäni. Yht'äkkiä tapasin pahviplakatin, joka kauniisti kirjoitettuna makasi pulpetilla ja sisälsi nämät sanat: "*Varokaat häntä. Hän puree*".

Minä hyppäsin heti pulpetille siinä luulossa, että ainakin iso koira oli sen alla. Mutta vaikka hätääntyneenä katselin kaikille tahoille, en voinut eroittaa sitä. Minä kurkistelin vielä ympärilleni, kun Mr. Mell tuli takaisin ja kysyi minulta, mitä minä tuolla ylhäällä tein.

"Minä pyydän anteeksi, Sir", sanoin minä, "jos suvaitsette, minä etsin koira".

"Koiraa?" toistaa hän.

"Mitä koira?"

"Eikö se ole koira, Sir?"

"Mikä olisi koira?"

"Se, jota tulee varoa, Sir; joka puree".

"Ei, Copperfield", lausuu hän vakavasti, "ei se mikään koira ole. Se on poika. Minun on käsketty panna tämä plakati sinun selkääsi, Copperfield. Minusta on ikävä aloittaa tällä tapaa sinun suhteesi, mutta minun täytyy".

Sitten hän nosti minut alas ja satoi plakatin, joka oli sievästi leikattu tätä tarkoitusta varten, hartioilleni, niinkuin laukun; ja mihin hyvänsä minä jälestäpäin menin, oli minulla ilo kantaa sitä.

Mitä minä kärsin tämän plakatin kautta, ei kukaan voi ajatella. Oliko ihmisten mahdollista nähdä minua vai ei, aina minä luulin, että joku luki sitä. Se ei lohduttanut paljon, että minä kääntyessäni en nähnyt ketään; sillä missä hyvänsä selkäni oli, siinä arvelin aina jonkun olevan. Julma puujalka mies enensi tuskiani. Hänellä oli valta käskeä; ja jos hän vaan näki minun nojauvan jotakin puuta, seinää tai rakennusta vastaan, huusi hän kauhealla äänellä majansa ovelta: "halloo, te, Sir! Te, Copperfield! Näyttäkäätkä merkki selvästi taikka minä annan teidät ilmi!" Leikkitanterena oli paljas, somerolla peitetty piha, johon sopi nähdä rakennuksen ja ulkokuoneitten takasivulta; ja minä tiesin, että palkolliset lukivat sen, että teurastaja luki sen, että leipuri luki sen; että, sanalla sanoen, jokainen, joka etutaikka taka-puolelta lähestyi rakennusta aamuisin, jolloin minun oli käsky kävellä siellä, luki, että tuli varoa minua, sillä minä purin. Minä muistan, että rupesin oikein pelkäämään itseäni, niinkuin jonkunlaista rajupäistä poikaa, joka puri.

Tämän leikkitanteren äärellä oli vanha ovi, johon poikien oli tapa leikata nimensä. Se oli ihan täynnä semmoisia kirjoituksia. Peläten lupa-ajan loppua ja poikien takaisin tuloa, en voinut lukea kenenkään pojan nimeä kysymättä, millä äänellä ja millä voimalla *hän* lukisi: "Varokaat häntä. Hän puree". Löytyi yksi poika – eräs J. Steerforth – joka leikkasi nimensä hyvin syvään ja hyvin usein, ja joka, niin minä itsekseni kuvailin, lukisi sitä varsin lujalla äänellä ja sitten tukistaisi minua. Löytyi toinen poika, Tommy Traddles, joka, minä luulin, tekisi pilkkaa siitä

ja olisi kauheasti pelkäävinänsä minua. Löytyi kolmas, George Pemple, joka, arvelin minä, laulaisi sitä. Minä olen katsellut, pikkuinen arastava olento, tätä ovea, siksi kuin kaikkien nimien omistajat – heitä oli viisiviidettä silloin koulussa, kertoi Mr. Mell – näyttivät yhteisestä suostumuksesta sulkevan minut pois kumppaniudesta ja huutavan, kukin omalla tavallansa: "Varokaat häntä. Hän puree!"

Sama oli myöskin sijojen laita pulpettien vieressä ja penkeillä. Sama niin-ikään tyhjäksi jääneitten vuode-rivien laita, joita minä katselin, astuessani oman vuoteeni luo ja siinä ollessani. Minä muistan, kuinka minä monta monituista yötä näin unta, että olin äitini luona, joka oli semmoisena, kuin hänen ennen oli tapa olla, taikka lähdin vieraisille Mr. Peggotyn ty'ö, taikka ajoin postivaunujen katolla, taikka söin päivällistä onnettoman ystäväni, kyyppäriin, kanssa, mutta kuinka minä kaikissa näissä tiloissa saatin ihmiset kirkaisemaan ja ällistymään, kun he pahaksi onnekseni huomasivat, ettei minulla ollut mitään muuta päälläni, kuin pikkuinen yö-paitani ja tuo plakati.

Elämäni yksitoikkoisuudessa ja alinomaisessa pelossani, että koulu avattaisiin jälleen, vaivasi tämä minua sanomattomasti. Minun täytyi suorittaa pitkät läksyt joka päivä Mr. Mell'in edessä; mutta minä suoritin ne, koska ei täällä ollut mitään Mr. ja Miss Murdstone'a, ja minä pääsin kunnialla niistä. Ennen ja jälkeen niitä käyskelin – puujalka miehen silmien alla, niinkuin jo mainitsin. Kuinka elävästi minä muistan rakennuksen kosteuden, pihan viheriät, haljenneet liuska-

kivet, vanhan, vuotavan vesitynnyrin ja muutamien noitten jylhien puitten surkastuneet varret, jotka näyttivät tiukkuneen enemmän sateessa, kuin muut puut, ja huokuneen vähemmän päivänpaisteessa! Kello yhdeltä söimme päivällistä, Mr. Mell ja minä, pitkän, alastoman ruokasalin ylipäässä, joka oli täynnä honkapöytiä ja haisi rasvalta. Sitten teimme työtä teehen saakka, jota Mr. Mell joi sinisestä teekupista, mutta minä tinamukista. Kaiken päivää ja kello seitsemään tai kahdeksaan saakka illalla työskenteli Mr. Mell oman erityisen pulpettinsa luona kouluhuoneessa ahkerasti pännän, läkin, linjaalin, kirjojen ja kirjoituspaperin kanssa, suorittaen, niinkuin minä havaitsin, viime puolen vuoden rätinkejä. Kun hän oli pannut kapiineet paikallensa yöksi, veti hän esiin huilunsa ja puhalsi sitä, siksi kuin melkein luulin, että hän vähitellen puhaltaisi koko olentonsa ylipään isoon reikään ja valuisi pois läppien aukoista.

Minä näen oman vähäisen olentoni käsi poskella istuvan noissa himmeästi valaistuissa huoneissa, kuunnellen Mr. Mell'in surullista soitantoa ja harjoitellen huomispäivän läksyjä. Minä näen, kuinka, kirjat suljettuina, yhä kuuntelen Mr. Mell'in surullista soitantoa, vaan kesken sitä kotinikin ääniä ja tuulen vonkunaa Yarmouth'in lakeilla, ja tunnen itseni kovin haikeamieliseksi ja hyljätynksi. Minä näen, kuinka menen levolle näissä tyhjissä huoneissa ja istun vuoteeni laidalla, itkien lohdutuksen sanaa Peggotyn suusta. Minä näen, kuinka aamulla astun portaita alas ja pitkästä, kamalasta portaitten akkunasta katselen koulukelloa, joka riippuu yhden ulkokuoneen harjasta,

viirikukko yllä; ja kammon sitä aikaa, jolloin se soittaa J. Steerforth'ia ja muita työhön; joka ennustavassa pelossani on melkein yhtä hirvittävä kuin se aika, jolloin puujalka mies avaa ruosteisen portin ja laskee sisään kauhean Mr. Creakle'n. Minä en usko, että missäkään näissä asemissa olisin näyttänyt erittäin vaaralliselta, mutta kuitenkin kannoin yhä samaa varoitusta selässäni.

Mr. Mell ei puhunut koskaan paljon minulle, mutta ei myöskään ollut koskaan kova minulle. Minä luulen, että olimme toistemme hupilaisina, vaikka emme mitään haastelleet. Minä olen unhottanut mainita, että hän välisti puhui itsekseen, irvisteli, puristi nyrkkiänsä, kiristeli hampaitansa ja repi tukkaansa käsittämättömällä tavalla. Mutta hänellä oli nämät omituisuudet; aluksi ne peloittivat minua, mutta sitten minä pian totuin niihin.

KUUDES LUKU

Tuttavieni luku laajenee

Minä olin viettänyt tämmöistä elämää noin kuukauden aikaa, kun puujalka mies alkoi nilkuttaa ympäri, köysiluuta ja vesisanko kädessään, josta päätin, että valmistuksia tehtiin Mr. Creakle'n ja poikien vastaan-ottoa varten. Minä en erehtynyt; sillä ennen pitkää saapui köysiluuta kouluhuoneesen ja ajoi pois Mr. Mell'in ja minut, jotka oleskelimme missä vaan sopi ja koetimme tulla toimeen muutamat päivät tilaisuutta myöden; jona aikana lakkaamatta olimme kahden kolmen nuoren naisen tiellä, jotka olivat tuskin näyttäneet itseänsä ennen, ja liikuimme niin ehtimiseen keskellä pölyä, että minä aivastin melkein yhtä paljon, kuin jos Salem House olisi ollut iso nuuskarasia.

Eräänä päivänä ilmoitti Mr. Mell minulle, että Mr. Creakle'n oli määrä tulla kotiin sinä iltana. Illalla, teen jälkeen, kuulin minä, että hän oli saapunut. Ennen maatapanon aikaa puujalka mies nouti minua hänelle näytettäväksi.

Mr. Creakle'n osa rakennuksesta oli paljon mukavampi, kuin meidän, ja hänellä oli sievä, pikkuinen puutarha, joka näytti hupaiselta, kun tuli tuolta tomuiselta leikkitanterelta, joka oli semmoinen erämaan kappale, ettei mikään muu, kuin kameli taikka dromedari, olisi tuntenut itseänsä kodittuneeksi siellä. Minusta oli rohkeasti tehty, että vaan huomasin, kuinka

miellyttävältä käytävä näytti, kun astuin vavisten Mr. Creakle'n luo; ja minä olin niin peloissani, kun minua johdatettiin hänen eteensä, että tuskin näin Mrs. Creakle'ä taikka Miss Creakle'ä (jotka olivat molemmat läsnä vierashuoneessa) taikka mitään muuta, kuin Mr. Creakle'n, tukevan gentlemanin, jolla oli joukko rippukoruja isoissa kellonperissään ja joka istui nojatuolissa, pullo ja lasi edessään.

"Vai niin!" sanoi Mr. Creakle. "Tämäkö se nuori gentlemani on, jonka hampaat ovat tylsennettävät! Käännä hänet ympäri".

Puujalka mies käänsi minut ympäri plakatia näyttääksensä, ja annettuaan kyllin aikaa sen täydelliseen tutkimiseen käänsi minut takaisin jälleen, että kasvoni olivat Mr. Creakle'ä kohden, ja asettui itse Mr. Creakle'n viereen. Mr. Creakle'n kasvot olivat tulipunaiset, hänen silmänsä erittäin pienet ja syvällä päässä; hänellä oli paksut suonet otsassa, vähäinen nenä ja iso leuka. Hän oli paljas keskeltä päätä, mutta hänellä oli muutamia kosteannäköisiä haivaleita, jotka alkoivat käydä harmaiksi ja olivat harjatut ylöspäin kummaltakin silmäkulmalta, että molemmat puolet yhtyivät otsalla. Mutta mikä enimmin koski huomiotani, oli se, ettei hänellä ollut mitään ääntä, vaan hän puhui kuiskaamalla. Se ponnistus, jota tämä vaati häneltä, taikka se tieto, että hän puhui tällä heikolla tavalla, teki hänen vihaiset kasvonsa niin paljon vihaisemmiksi ja hänen paksut suonensa niin paljon paksummiksi, kun hän puhui, ettei minua kummastuta, kun katson taaksepäin, että tämä hänen omituisuutensa tuntui minusta merkillisimmäksi hänessä.

"No", lausui Mr. Creakle. "Mitä tästä pojasta ilmoitetaan?"

"Ei ole vielä mitään häntä vastaan", vastasi puujalka mies. "Ei ole ollut mitään tilaisuutta".

Minusta näytti siltä, kuin Mr. Creakle olisi pettynyt toiveissansa. Minusta näytti siltä, kuin Mrs. ja Miss Creakle (joihin nyt loin silmäni ensi kerran ja jotka olivat molemmat laihat ja hiljaiset) eivät olisi pettyneet toiveissaan.

"Tule tänne, Sir!" lausui Mr. Creakle, viitaten minua.

"Tule tänne!" sanoi puujalka mies, toistaen viittausta.

"Minun on kunnia tuntea isä-puolesi", kuiskasi Mr. Creakle, tarttuen korvaani; "ja kunnon mies hän onkin ja mies, jolla on luja luonne. Hän tuntee minut, ja minä tunnen hänet. Tunnetko *sinä* minua? Hei!" lausui Mr. Creakle, nipistäen minua korvasta julmalla leikinteolla.

"Ei vielä, Sir", vastasin minä, vetäytyen takaisin tuskasta.

"Eikö vielä? Hei!" kertoi Mr. Creakle. "Mutta saat pian tuntea. Hei!"

"Saat pian tuntea. Hei!" toisti puujalka mies. Minä huomasin jalestäpäin, että hän voimakkaalla äänellänsä tavallisesti tulkitsi Mr. Creakle'n sanoja pojille.

Minä olin kovasti peloissani ja sanoin, että toivoin sitä, jos hän suvaitsi. Minusta tuntui koko tämän ajan, kuin korvani olisi palanut; hän nipisti sitä niin kovasti.

"Minä kerron sinulle, mitä minä olen", kuiskasi Mr. Creakle, hellittäen viimein korvastani semmoisella jäähyväispuristuksella, joka ajoi vedet silmiini. "Minä olen Tatari".

"Tatari", sanoi puujalka mies.

"Kun minä sanon, että teen jonkun asian, teen minä sen", lausui Mr. Creakle; "ja kun sanon, että minä tahdon jonkun asian tehdyksi, tahdon minä sen tehdyksi".

"Tahdon jonkun asian tehdyksi, tahdon minä sen tehdyksi", toisti puujalka mies.

"Minä olen jyrkkä luonnoltani", lausui Mr. Creakle. "Se se on, mitä *minä* olen. Minä teen velvollisuuteni. Se se on, mitä *minä* teen. Jos lihani ja vereni – hän katseli tätä sanoessaan Mrs. Creakle'ä, – nousee minua vastaan, ei se ole minun lihani eikä vereni. Minä hylkään ne. Onko tuo mies", sanoi hän puujalka miehelle, "taas käynyt täällä?"

"Ei", kuului vastaus.

"Ei", lausui Mr. Creakle. "Hänellä on enemmän järkeä. Hän tuntee minut. Antakaat hänen pysyä poissa", sanoi Mr. Creakle, lyöden kättänsä pöytään ja katsellen Mrs. Creakle'ä, "sillä hän tuntee minut. Nyt sinä olet myöskin ruvennut tuntemaan minua, nuori ystäväni, ja saat mennä. Vie hänet pois".

Minä olin hyvin iloinen, kun minua käskettiin pois, sillä Mrs. ja Miss Creakle pyyhkivät molemmat silmiänsä, ja minun oli yhtä paha olla heidän puolestaan, kuin itsenikin puolesta. Mutta minulla oli pyyntö mielessäni, joka koski minua niin likeltä, etten voinut olla sitä esiin tuomatta, vaikka kummastelin omaa rohkeuttani:

"Jos suvaitsette, Sir – "

Mr. Creakle kuiskasi: "hah? Mitä tämä on?" ja loi silmänsä

minuun, niinkuin hän olisi tahtonut polttaa minut poroksi niillä.

"Jos suvaitsette, Sir", änkytin minä, "sallittaisiinko minun (minä olen kovasti suruissani siitä, Sir, mitä minä tein) ottaa pois tämä kirjoitus, ennenkuin pojat tulevat takaisin – "

Oliko se täyttä totta Mr. Creakle'n puolelta vai tahtoiko hän vaan peloittaa minua, en tiedä, mutta hän ryntäsi niin kiivaasti ylös tuoliltansa, että minä tuota pikaa peräydyin puujalka miehen saattoa odottamatta enkä pysähtynyt yhtään, ennenkuin pääsin omaan makuuhuoneeseeni, jossa minä, kun huomasin, ettei minua ajettu takaa, menin levolle, kun aika tuli, ja makasin vavisten pari kolme tuntia.

Seuraavana aamuna palasi myöskin Mr. Sharp. Mr. Sharp oli ensimmäinen opettaja ja korkeampi, kuin Mr. Mell. Mr. Mell aterioitsi poikien kanssa, mutta Mr. Sharp söi päivällisensä ja illallisensa Mr. Creakle'n pöydässä. Hän oli minusta hento, hienon-näköinen gentlemani, jolla oli jokseenkin iso nenä ja joka piti päätänsä kallella, niinkuin se olisi ollut vähän liika raskas hänelle. Hänen tukkansa oli hyvin kiiltävä ja kihara; mutta jo ensimmäinen poika, joka palasi, kertoi minulle, että se oli peruukki (jota toinen oli ennen käyttänyt, *hän* sanoi), ja että Mr. Sharp joka lauantai-ilta kävi sitä käherryttämässä.

Se ei ollut kukaan muu, kuin Tommy Traddles, joka antoi minulle tämän tiedon. Hän oli ensimmäinen poika, joka palasi. Hän esitteli itseänsä ilmoittamalla, että minä löytäisin hänen nimensä oven oikeanpuolisessa kulmassa ylimmän telkimen kohdalla; jolloin minä sanoin: "Traddles?" johon hän vastasi:

"sama mies", ja käski minun antaa täydellisen kertomuksen itsestäni ja perheestäni.

Se oli onni minulle, että Traddles ensiksi tuli takaisin. Minun plakatini huvitti häntä niin suuresti, että hän säästi minulta sekä paljastamisen että salaamisen vaivan, sillä hän esitteli minut jok'ikiselle pojalle, joka palasi, suurelle tai pienelle, heti tämän tullessa, tällä tapaa: "katso tänne. Tässä on jotakin lystillistä!" Onni oli sekin, että suurempi osa pojista palasi alakuloisina eivätkä pitäneet niin pahaa menoa minun kanssani, kuin olin odottanut. Tosin muutamat heistä tanssivat ympärilläni, niinkuin hurjat Indianit, eivätkä useimmat voineet vastustaa kiusausta, vaan teeskelivät, niinkuin minä olisin ollut koira, taputtelivat ja hyväilivät minua, ett'en purisi, ja sanoivat: "maahan, Sir!" ja nimittivät minua Towzer'iksi.¹⁴ Tämä tietysti hämmensi minua, kun oli niin monta outoa, ja maksoi minulle muutamia kyyneliä, mutta ylipäänsä kävi paljon paremmin, kuin olin edeltäpäin luullut.

Minua ei kuitenkaan katsottu varsinaisesti kouluun otetuksi, ennenkuin J. Steerforth oli saapunut. Tämän pojan eteen, jota pidettiin kovin oppineena ja joka oli hyvin kaunis ja ainakin puolen kymmenkuntaa vuotta minua vanhempi, vietiin minä, niinkuin tuomarin eteen. Jossakin vajassa leikkitanterella kyseli hän minulta tarkkaan kaikkia, mitä rangaistukseeni koski, ja suvaitsi lausua ajatuksensa siitä, sanoen, että se oli "julkinen häpeä"; josta minä jäin iki-kiitolliseksi hänelle.

---

¹⁴ Towzer = puria.

"Paljonko rahaa sait, Copperfield?" kysyi hän, kävellen vieressäni, kun hän oli suorittanut asiani näillä sanoilla.

Minä sanoin hänelle: seitsemän shillingiä.

"Sinun olisi parempi antaa ne minun talteeni", lausui hän. "Sinä saat ainakin antaa, jos tahdot. Sinun ei tarvitse, jollet tahdo".

Minä kiirehdin suostumaan hänen ystävälliseen ehdoitukseensa, avasin

Peggotyn kukkaron ja käänsin sen ylös alaisin hänen käteensä.

"Tahdotko käyttää niistä jotakin nyt?" kysyi hän minulta.

"Ei, kiitoksia", vastasin minä.

"Sinä saat, jos tahdot, sinä tiedät sen", lausui Steerforth. "Sano sananen vaan".

"Ei, kiitoksia, Sir", toistin minä.

"Sinun tekisi ehkä mieli panna pari shillingiä taikka niin menemään ja heti ostaa pullo marjaviiniä makuuhuoneeseen?" kysyi Steerforth. "Sinä kuulut minun makuukuntaani, näen minä".

Tämä tosin ei ollut joutunut mieleeni ennen, mutta minä sanoin: "kyllä, minä tahtoisin".

"Hyvä!" vastasi Steerforth. "Sinä kai mielelläsi panet toisen shillingin taikka niin mantelikakkuihin?"

Minä sanoin: "kyllä, sitäkin tahtoisin".

"Ja yhden shillingin taikka niin korppuihin, ja yhden hedelmiin, kuinka?" lausui Steerforth. "Kuuleppa, pikku Copperfield, sinä käyt reippaasti asiaan käsiksi!"

Minä hymyilin, koska hän hymyili, mutta olin myöskin vähän levoton sydämessäni.

"Hyvä!" lausui Steerforth. "Meidän täytyy saada niitä riittämään niin pitkälle, kuin mahdollista; siinä kaikki. Minä teen, mitä suinkin voin sinua varten. Minä saan mennä ulos, kun haluttaa, ja minä tuon salaa koko sääntin". Näin puhuttuaan pisti hän rahat taskuunsa ja käski ystävällisesti minun olla levollisena; hän lupasi toimittaa, että kaikki kävisi oikein.

Hän piti puheensa, kun vaan kaikki olisi ollut oikein, mutta minua salaisesti aavisti, että melkein kaikki oli väärin – sillä minä pelkäsin, että se oli äitini kahden puolikruunun haaskaamista – vaikka olin tallettanut sen paperipalasen, johon rahat olivat käärityt: joka oli kallis säästö. Kun menimme ylikerrokseen makaamaan, toi hän esiin koko seitsemän shillingin arvon ja levitti sen vuoteelleni kuutamassa, sanoen:

"Kas tuossa, pikku Copperfield; ja kuninkaallisen aterian oletkin saanut!"

Minun oli mahdoton ajatella, että itse, tällä elämän ijälläni, isännöitsisin tässä juhlassa, kun Steerforth oli läsnä; minun käteni värisi, kun vaan ajattelin sitä. Minä pyysin, että hän suvaitsisi olla esimiehenä; ja kun muut pojat, jotka olivat samassa huoneessa, kannattivat tätä esitystä, suostui hän siihen ja istui minun pää-alaiselleni, josta hän jaeskeli ruokia – aivan tasapuolisesti, se minun täytyy sanoa – ja anniskeli marjaviiniä vähäisellä jalattomalla lasilla, joka oli hänen omansa. Mitä minuun tulee, minä istuin hänen vasemmalla puolellaan, ja toiset

olivat sijoittuneet meidän ympärillemme lähimmäisille vuoteille ja lattialle.

Kuinka hyvin minä muistan, kuinka istuimme siellä, puhuen kuiskuttamalla, taikka oikeammin sanoen, kuinka he puhuivat ja minä kunnioituksella kuuntelin; kuinka kuunvalo virtasi kappaleen matkaa huoneesen, maalaten vaaleata akkunaa lattialle, mutta suurempi osa meistä istui pimeässä, paitsi kun Steerforth pisti tulitikun fosforiasiaan, kun hänen tarvitsi katsoa jotakin pöydältä, ja vuodatti sinisen, heti katoavan valon meidän ylitsemme! Omituinen, mystillinen tunne, jonka pimeys synnytti, pitojen salaisuus ja se kuiskaava ääni, jolla kaikki sanottiin, valloittaa minut jälleen ja minä kuuntelen kaikkia, mitä he kertovat minulle, epäselvällä juhlallisuuden ja kammon tunteella, joka tekee minut iloiseksi, koska he ovat kaikki niin likellä, ja peloittaa minua (vaikka olen nauravinani), kun Traddles sanoo näkevänsä aaveen nurkassa.

Minä kuulin jos jotakin koulusta ja kaikista siihen koskevista asioista. Minä kuulin, ettei Mr. Creakle ilman syyttä väittänyt olevansa Tatari; että hän oli mitä tylyimpiä ja ankarimpia opettajia; että hän huimi ympärillensä, oikealle ja vasemmalle, joka päivä elämässään, hyökäten poikien kimppuun, niinkuin ratsas-soturi, ja hakaten joukkoa armahtamatta; ettei hän itse osannut mitään muuta, kuin hakata, vaan oli taitamattomampi (J. Steerforth sanoi), kuin alimmainen poika koulussa; että hän oli useita vuosia takaperin pitänyt vähäistä humala-kauppaa Borough'issa, mutta ruvennut opettajan virkaan, kun

hän oli joutunut häviöön kaupallansa ja tuhlannut pois Mrs. Creakle'n rahat; ynnä koko joukon samanlaisia asioita, joita he kummastukseksi tiesivät.

Minä kuulin, että puujalka mies, jonka nimi oli Tungay, oli kovakiskoinen barhari, joka ennen oli ollut avullisna humala-kaupassa, mutta joutunut kouluttajan ammattiin Mr. Creakle'n kanssa, koska, niinkuin pojat arvelivat, hän oli taittanut jalkansa Mr. Creakle'n palveluksessa ja toimittanut paljon konnantöitä hänelle sekä tiesi hänen salaisuutensa. Minä kuulin, että Tungay katsoi koko laitosta, opettajia ja poikia, paitsi Mr. Creakle'ä, luonnollisiksi vihollisiksensa, ja että hänen ainoa ilonsa mailmassa oli, kun hän sai olla äreä ja häijy. Minä kuulin, että Mr. Creakle'llä oli ollut poika, joka ei ollut Tungay'n ystävä ja joka, aputoimittajana koulussa, oli kerta moittinut isäänsä jossakin tilaisuudessa, jolloin harjoitettiin liian kovaa kuria, ja joka lisäksi luultiin vastustaneen sitä tapaa, jolla hänen isänsä kohteli hänen äitiänsä. Minä kuulin, että Mr. Creakle oli tästä syystä ajanut hänet pois; ja että Mrs. ja Miss Creakle siitä saakka olivat olleet surullisina ja alakuloisina.

Mutta suurin ihme, jonka kuulin Mr. Creakle'stä, oli se, että koulussa oli yksi poika, johon hän ei tohtinut koskaan kajota, ja että tämä poika oli J. Steerforth. Steerforth itse vakuutti asiaa todeksi, kun sitä kerrottiin, ja sanoi, että hän tahtoisi nähdä Mr. Creakle'n yrittävän sitä. Kun joku säyseä poika (se en ollut minä) kysyi häneltä, mitä hän tekisi, jos hän näkisi Mr. Creakle'n yrittävän, pisti hän tulitikun fosfori-rasiaan, että se vuodattaisi

valoa hänen vastauksensa ylitse, ja sanoi, että hän löisi häntä otsaan ja kaataisi hänet maahan sillä seitsemän shillingin ja kuuden pennyn läkki-pullolla, joka aina oli kaminin-reunuksella. Me istuimme hetken aikaa pimeässä melkein hengittämättä.

Minä kuulin, että Mr. Sharp'illa ja Mr. Mell'illä luultiin kummallakin olevan huono palkka; ja että, kun oli sekä lämmintä että kylmää ruokaa Mr. Creakle'n päivällispöydällä, aina odotettiin, että Mr. Sharp sanoisi mieluisammin tahtovansa kylmää; jota J. Steerforth, joka oli ainoa poika, joka söi yhdessä perheen kanssa, myöskin vakuutti todeksi. Minä kuulin, ettei Mr. Sharp'in peruukki sopinut hänen päähänsä; ja ettei hänen tarvinnut heiskaroita – toinen sanoi teiskaroita – siitä, sillä hänen oma punainen tukkansa näkyi varsin selvästi sen alta.

Minä kuulin, että eräs poika, jonka isä oli hiilikauppias, kävi koulua hiilirätingin maksuksi ja nimitettiin sen vuoksi "vaihto-laskuksi", joka nimi oli lainattu aritmetikasta, koska se osoitti tätä sopimusta. Minä kuulin, että pöytä-olut oli ryöstö vanhemmilta, ja puddingi petos. Minä kuulin, että oli yleinen ajatus koulussa, että Miss Creakle oli rakastunut Steerforth'iin; ja minä olen varma, että kun istuin pimeässä ja ajattelin Steerforth'in miellyttävää ääntä, kauniita kasvoja, sukevaa käytöstä ja kiharaa tukkaa, minä katsoin sitä hyvin mahdolliseksi. Minä kuulin, ettei Mr. Mell ollut mikään paha mies, mutta ettei hänellä ollut kuutta pennyä, jolla hän kostuttaisi itseänsä; ja ettei ollut mitään epäilystä, että vanha Mrs. Mell, hänen äitinsä, oli yhtä köyhä, kuin Job. Mieleepä joutui silloin

aamiaiseni ja se, joka oli kuulunut niinkuin "minun Charley'ni!" mutta minä olin, minä muistan sen ilolla, siinä kohden mykkä kuin hiiri.

Näitten kaikkien ja useampien muitten asiain kuuleminen kesti kotvan kauemmin, kuin pidot itse. Suurempi osa pojista oli pannut maata heti, kuin syöminen ja juominen oli loppunut; ja me, jotka olimme puoleksi riisuttuina jääneet kuiskailemaan ja kuuntelemaan, lähdimme viimein mekin levolle.

"Hyvää yötä, pikku Copperfield", sanoi Steerforth, "minä pidän tästälähin huolta sinusta".

"Sinä olet kovin hyvä", vastasin minä kiitollisena. "Minä olen suuressa kiitollisuuden velassa sinulle".

"Sinulla ei ole mitään sisarta, onko?" kysyi Steerforth haukotellen.

"Ei", vastasin minä.

"Se on paha", sanoi Steerforth. "Jos sinulla olisi ollut, olisin luullut häntä sieväksi, kainoksi, pikkuiseksi, kirkassilmäiseksi tytöksi. Minä olisin mielelläni ruvennut hänen tuttavakseen. Hyvää yötä, pikku Copperfield".

"Hyvää yötä, Sir", minä vastasin.

Minä ajattelin häntä hyvin paljon, kun olin mennyt levolle, ja nousin vuoteessani, minä muistan sen, katsellakseni häntä, kun hän makasi kuutamassa, nuot kauniit kasvot käännettyinä ylöspäin ja pää luontevasti nojauten käsivarteen. Hän oli etevä olento minun silmissäni; tämä oli tietysti syy, miksi yhä ajattelin häntä. Ei mikään peitetty tulevaisuus himmentänyt

hätä kuun säteissä. Ei mikään varjokas jälki jäänyt häneltä siihen puutarhaan, jossa uneksin käveleväni koko yön.

SEITSEMÄS LUKU

Ensimmäinen lukukauteni Salem House'ssa

Koulunkäynti alkoi täydellä todella seuraavana päivänä. Syvästi vaikutti minuun, minä muistan sen, kun kouluhuoneen kohisevat äänet yhtäkkiä vaikenivat, kuin kuolema, ja Mr. Creakle astui sisään aamiaisen jälkeen ja seiso i oven suussa, katsellen meitä, niinkuin jättiläinen sadussa katselee vankeja.

Tungay seiso i Mr. Creakle'n vieressä. Hänellä ei ollut mielestäni mitään syytä niin rajusti huutaa "hiljaa!" sillä ei pojista kukaan hiiskunut mitään eikä hievahtanut paikaltansa.

Mr. Creakle nähtiin ja Tungay kuultiin puhuvan seuraavalla tavalla:

"Nyt, pojat, on uusi lukukausi. Pitäkää t huolta siitä, mitä toimitatte tällä ajalla. Neuvoni on, että virkeästi ryhdytte läksyihinne, sillä minä aion virkeästi ryhtyä rangaistukseen. Minä en aio helpoittaa. Se ei auta, että hierotte itseänne; te ette voi hieroa pois niitä merkkejä, joita minä annan teille. Nyt työhön, joka poika!"

Kun tämä kauhea alkupuhe oli ohitse, ja Tungay oli nilkuttanut ulos jälleen, tuli Mr. Creakle siihen paikkaan, jossa minä istuin ja sanoi minulle, että, jos minä olin mainio puria, hänkin oli mainio puria. Sitten hän näytti minulle ruokokepin

ja kysyi minulta, mitä *tästä* hampaasta arvelin? Oliko se terävä hammas, hei? Oliko se kaksoishammas, hei? Oliko sillä pitkä kärki, hei? Puriko se, hei? Puriko se? jokaiselta kysymykseltä antoi hän minulle aika läimähyksen, että väänneksin tuskasta. Näin minä sangen pian vihittiin Salem House'n jäseneksi (niinkuin Steerforth sanoi), ja kiristettiin sangen pian kyyneliä silmistäni.

Tällä en pyydä sanoa, että nämät olivat mitään erityisiä kunnian-osoituksia, joita ainoastaan minulle jaettiin. Päinvastoin sai suuri joukko pojista (erittäinkin pienemmät) niistä osansa, kun Mr. Creakle kävi ympäri kouluhuonetta. Puoli kokonaisesta koululaitoksesta väänneksi ja itki, ennenkuin päivän työ alkoi; ja kuinka paljon siitä oli väänneksinyt ja itkenyt, ennenkuin päivän työ oli ohitse, sitä en todella uskalla mainita, ettei luultaisi minun liioittelevan.

Minä en usko, että koskaan on löytynyt ketään ihmistä, jolla oli enemmän iloa virastaan, kuin Mr. Creakle'llä, Poikien piekseminen oli hänestä yhtä mieluisa, kuin kovan ruokahalun tyydyttäminen. Minä tiedän, että hänen oli erittäin vaikea vastustaa lyllyräisiä poikia; että oli jonkunlainen lumous semmoisissa, joka teki hänet levottomaksi, siksi kuin hän oli pyältänyt ja merkinnyt niitä kunakin päivänä. Minä olin itse lyllyräinen, ja minun on syytä tietää se. Kun ajattelen sitä miestä nyt, kuohuu vereni häntä vastaan samalla tasapuolisella harmilla, jota tuntisin, jos olisin voinut tietää kaikki hänestä, hänen vallassansa koskaan olematta; mutta se kuohuu tulisesti,

koska tiedän, että hän oli kelvoton peto, jolla ei ollut enemmän oikeutta siihen suureen luottamukseen, jota hänelle osoitettiin, kuin suur'amiralin tai pääkenraalin virkaan: kumpaisessakin näissä viroissa olisi hän luultavasti tehnyt äärettömän paljon vähemmän vahinkoa.

Me kurjat, vähäiset armottoman epäjumalan lepyttäjät, kuinka alhaiset me olimme hänen edessään! Mikä astuminen ulos mailmaan se minusta nyt on, takaisin katsoessani, kun olimme niin halvat ja nöyrät semmoiselle miehelle, jolla oli hänen omituisuutensa ja vaatimuksensa!

Tässä istun pulpetin luona jälleen, pitäen vaaria hänen silmästänsä – nöyrästi pitäen vaaria hänen silmästänsä, kun hän linjoittaa luvunlaskukirjaa toiselle uhrille, jonka käsiä juuri sama linjaali vastikään on latistanut ja joka nenäliinallaan koettaa pyyhkiä pois kipua. Minulla on paljon tekemistä. Minä en pidä vaaria hänen silmästänsä laiskuudesta, vaan sen vuoksi, että luonnottomasti vetäydyn sen puoleen, pelolla halaten tietää, mikä hänen lähin työnsä on ja minunko on vuoroni kärsiä vai jonkun muun. Minun takanani kokonainen rivi pieniä poikia katselee myöskin yhtä hartaasti häntä. Minä luulen, että hän tietää sen, vaikka hän ei ole sitä tietävinänsä. Hän kieristelee kasvojansa kauheasti, kun hän linjoittaa tuota luvunlaskukirjaa; ja nyt hän luo silmänsä sivullepäin riviämme myöden alas ja me notkistumme kaikki kirjojamme kohden ja vapisemme. Silmänräpäys jälestäpäin katselemme häntä taas. Joku onneton, joka on havaittu syylliseksi virheelliseen laskuun, lähestyy

käskystä häntä. Rikollinen änkyttää jotakin puollustukseksien ja tunnustaa päättäneensä tehdä paremmin huomenna. Mr. Creakle laskee jonkun pilapuheen, ennenkuin hän lyö häntä, ja me nauramme sitä – me viheliäiset, pienet koirat, me nauramme, mutta kasvomme ovat harmaat, kuin tuhka, ja sydämemme ovat vajonneet saappaisimme.

Tässä istun pulpetin luona jälleen eräänä helteisenä kesäiltana. Korvissani humisee ja suhisee, niinkuin pojat olisivat yhtä monta lihakärpystä. Puoli-kylmä rasva ku'ottaa minua (me söimme päivällistä tunti tai kaksi takaperin), ja pääni on raskas, kuin lyijy. Minä antaisin koko mailman, kun vaan saisin nukkua. Minä istun ja katselen Mr. Creakle'ä, räpyttäen silmiäni hänelle, kuin vähäinen tarhapöllö. Kun uni valloittaa minut hetkeksi, haamottaa hän kuitenkin edessäni torkuksissani, noita luvunlaskukirjoja linjoittaissaan, siksi kuin hän hiljaisesti hiipii taakseni ja punaisella juomulla poikki selkäni herättää minut selvempään tietoon itsestänsä.

Tässä olen leikkitanterella, ja Mr. Creakle lumoo yhä silmäni, vaikk'en näe häntä. Se akkuna, jonka vieressä tiedän hänen syövän päivällistänsä, edustaa häntä, ja minä katselen sitä hänen sijastaan. Jos hän näyttää kasvonsa likellä sitä, saavat minun kasvoni rukoilevan ja alamaisen muodon. Jos hän katsoo ulos siitä, pysähtyy rohkein poika (paitsi Steerforth) keskellä huutoansa eli räikkinäänsä ja muuttuu totiseksi. Eräänä päivänä särkee Traddles (kaikkein onnettomin poika mailmassa) sattumalta tämän akkunan pallollansa. Minua väräyttää tänä

hetkenä, kun näen sen tapahtuvan ja tiedän, että pallo on poukahtanut Mr. Creakle'n pyhään päähän.

Traddles parka! Kapeassa, taivaansinisessä puvussaan, joka teki hänen käsivartensa ja säärensä Saksan makkaran tai hedelmäpuddingin näköiseksi, oli hän kaikista pojista iloisin ja onnettomin. Häntä kepitettiin aina – minä luulen, että häntä kepitettiin jok'ikinen päivä sillä lukukaudella, paitsi yksi lupamaanantai, jolloin häntä hutkittiin ainoastaan linjaalilla molemmille käsille – ja hän aikoi aina kirjoittaa siitä sedällensä, mutta ei tehnyt sitä koskaan. Hän laski päänsä vähäksi aikaa pulpetia vastaan, virkistyi tavalla taikka toisella, alkoi jälleen nauraa ja piirsi taulunsa luurankoja täyteen, ennenkuin hänen silmänsä olivat kuivat. Ensiksi minä kummastelin, mitä lohduitusta Traddles'illa oli luurankojen piirtämisestä, ja pidin häntä vähän aikaa jonkunlaisena eremitinä, joka näitten kuolevaisuuden vertauskuvien kautta muistutti itsellensä, ettei kepitämisestä voinut kestää ijankaikkisesti. Mutta luultavasti hän teki sitä vaan sen vuoksi, että ne olivat helpot piirtää eivätkä tarvinneet mitään kasvonjuonteita.

Hän oli oikein kunnon poika, tämä Traddles, ja arveli, että poikien pyhin velvollisuus oli keskinäisesti auttaa toisiaan. Hän sai useasti kärsiä tämän vuoksi, erittäinkin kerran, Kun Steerforth nauroi kirkossa, mutta tuntio luuli, että se oli Traddles, ja talutti hänet ulos. Minä näen vielä, kuinka hän vartioittuna astuu pois ja seurakunta pilkallisesti katselee häntä. Hän ei koskaan sanonut, kuka todellinen pahantekijä

oli, vaikka häntä seuraavana päivänä suomittiin siitä ja häntä pidettiin vankeudessa niin monta tuntia, että, kun hän tuli ulos, hänen latinainen sanakirjansa kihisi, kuin kirkkotarha, luurangoista. Mutta hänellä oli palkintonsa. Steerforth sanoi, ettei Traddles ollut mikään kielikello, ja tämä oli meidän kaikkien mielestämme korkein kiitoslause. Minä puolestani olisin tahtonut kestää sangen kovia (vaikka en ollut likimainkaan niin urhoollinen, kuin Traddles, enkä liioin niin vanha), semmoista palkintoa saadakseni.

Elämäni suuria näkyjä oli se, kun sain nähdä Steerforth'in käsitysten Miss Creakle'n kanssa käyvän kirkolle meidän edellämme. Minä en katsonut Miss Creakle'ä pikku Em'lyn vertaiseksi kauneuden puolesta enkä minä rakastanut häntä (minä en uskaltanut); mutta hän oli mielestäni erinomaisen viehättävä nuori lady, joka hienon käytöksen puolesta voitti kaikki. Kun Steerforth, valkoisiin housuihin puettuna, kantoi hänen parasolliansa, tunsin minä itseni ylpeäksi siitä, että olin tuttava Steerforth'in kanssa, ja uskoin, ettei Miss Creakle voinut muuta, kuin kaikesta sydämestään jumaloita häntä. Mr. Sharp ja Mr. Mell olivat molemmat arvokkaita henkilöitä minun silmissäni; mutta Steerforth oli heidän rinnallansa niinkuin aurinko kahden tähden rinnalla. Steerforth suojeli minua yhä ja oli varsin hyödyllinen ystävä, kosk'ei kukaan tohtinut ahdistaa sitä, jota hän kunnioitti suosiollansa. Hän ei voinut – taikka hän ei ainakaan koettanut – puollustaa minua Mr. Creakle'ä vastaan, joka oli kovin ankara minulle; mutta milloin hyvänsä

minua oli kohdeltu tavallista pahemmin, sanoi hän aina minulle, että minä olisin tarvinnut vähän hänen rohkeudestaan sekä ettei hän itsekään olisi kestänyt sitä, jolla hän mielestäni koetti kehoittaa minua ja jota katsoin hyvin ystävällisesti tehdyksi hänen puoleltaan. Mr. Creakle'n ankaruudesta oli yksi etu, mutta vaan yksi etu. Hän huomasi, että plakatini oli hänen tiellänsä, kun hän astui edestakaisin sen penkin takana, jossa minä istuin, ja ohitse mennessään tahtoi sivahuttaa minua; tästä syystä se pian otettiin pois, enkä minä nähnyt sitä sen koommin.

Satunnainen seikka lujitti Steerforth'in ja minun ystävyystäni semmoisella tavalla, joka täytti mieleni suurella ylpeydellä ja tyytyväisyydellä, vaikka siitä välisti oli vähän haittaakin. Tapahtui kerta, kun hän suvaitsi puhutella minua leikkitanterella, että minä rohkenin huomauttaa, kuinka joku asia taikka ihminen – minä en muista nyt, mikä oli jonkun asian tai ihmisen kaltainen Peregrine Pickle'ssä. Hän ei puhunut mitään sillä kertaa; mutta kun illalla menin levolle, kysyi hän minulta, oliko minulla sitä kirjaa.

Minä sanoin hänelle: ei, ja selitin, kuinka olin joutunut lukemaan sitä ja kaikkia noita muita kirjoja, joita olen maininnut.

"Ja muistatko sinä niitä?" kysyi Steerforth.

"Kyllä", vastasin minä; minulla oli hyvä muisti, ja minä luulin muistavani ne varsin hyvin.

"Jos niin on, sanon minä sinulle jotain, pikku Copperfield", lausui Steerforth; "sinun pitää kertoa ne minulle. Minä en saa unta ennenkuin myöhään illalla ja aamuisin herään jotenkin

varhain. Me juttelemme ne kaikki järjestänsä. Me pidämme muutamia säännöllisiä Tuhat-yhden Yön iltoja".

Minä olin erittäin mielissäni tästä päätöksestä, ja me rupesimme juuri samana iltana panemaan sitä toimeen. Kuinka minä menettelin lempi-kirjailiaini suhteen, niitä esitellessäni, ei minun ole tilaisuus sanoa enkä minä tahtoisi ollenkaan sitä tietää; mutta minä uskoin lujasti heitä, ja minulla oli tietääkseni teeskelemätön, totinen tapa kertoa, mitä kerroin; jotka omituisuudet saattivat jokseenkin pitkälle.

Vastus oli siinä, että usein iltaisin olin unissani taikka alakuloinen ja haluton jatkamaan kertomusta, ja silloin se oli oikein kova työ, mutta se piti tehtämän; sillä tietysti ei sopinut ajatellakaan, että minä olisin pettänyt Steerforth'in toiveet tai pahoittanut hänen mieltänsä. Aamuisin myöskin, kun tunsin itseni väsyneeksi ja yhden tunnin lepo lisäksi olisi tuntunut hyvältä, oli vaivaloista tulla herätetyksi, niinkuin sultaninna Scheherazade, ja pakoitetuksi pitkälliseen kertomukseen, ennenkuin aamukello soi; mutta Steerforth oli jyrkkä päätöksessään, ja kun hän palkinnoksi selitti minulle luvunlaskun esimerkkejäni ja aineitani ja kaikenlaista muuta, joka oli liian vaikeata minulle, en minä hävinnyt kaupassa. Sallikaat minun kuitenkin tehdä oikeutta itselleni. Ei mikään oman edun eli itsekkäisyyden syy vaikuttanut minuun eikä mikään pelko hänen suhteensa taivuttanut minua. Minä ihmettelin ja rakastin häntä, ja hänen hyväksymisessään oli palkkaa kyllä. Se oli niin kallis minulle, että vieläkin muistan

näitä joutavia asioita kirvelevällä sydämellä.

Steerforth ajatteli myöskin muita ja osoitti tätä ajattelevaisuuttansa yhdessä erityisessä asiassa semmoisella järkähtämättömällä tavalla, joka, pelkään minä, tuotti Tantalin tuskia Traddles raukalle ja muille pojille. Peggoty'n luvattu kirje – kuinka lohduttava se kirje oli! – saapui, ennenkuin lukukausi oli monen viikon vanha, ja sen muassa kakku oikeassa orangien pesässä ynnä kaksi pulloa esikköisviiniä, Nämät aarteet minä laskin, niinkuin sulasta velvollisuudesta, Steerforth'in jalkojen juureen ja pyysin häntä jakelemaan niitä.

"Noh, minä sanon sinulle jotain, pikku Copperfield", hän lausui: "viini säästetään kurkkusi kastimeksi, kun juttelet".

Minä punehduin tästä tuumasta ja pyysin ujusti, ettei hän ajattelisi sitä. Mutta hän sanoi havainneensa, että ääneni oli välisti käheä – hieman kariseva, niin hän juuri sanoi – ja viiniä pitäisi, jok'ikistä pisaraa, käyttää mainittuun tarkoitukseen. Viini siis lukittiin hänen arkkuunsa, hän laski sitä itse vähäiseen pulloon ja tarjosi siitä minulle korkkiin pistetyn kynän kautta, kun hän luuli minun tarvitsevan virvoitusta. Välisti, kun hän tahtoi sitä erinomaiseksi, oli hän niin hyvä ja pusersi oringin mehua siihen taikka sekoitti siihen inkeväriä tai pari pisaraa piparminttua; ja vaikk'en voi väittää, että maku näistä kokeista parani taikka että tämä oli juuri se rohto, jonka olisi valinnut vatsansa vahvistukseksi, join minä sitä kiitollisuudella viimeiseksi illalla ja ensimmäiseksi aamulla ja painoin erittäin mieleeni hänen huolenpitonsa.

Minusta näyttää kuin olisimme tarinoinneet kuukausia Peregrine'stä ja kuukausia lisäksi muista samanlaisista. Liittomme ei koskaan hajonnut jutun puutteesta, siitä olen varma, ja viiniä kesti melkein yhtä kauan, kuin ainetta. Traddles parka, – minun on mahdoton muistella tätä poikaa muulla lailla, kuin että minua kummallisella tavalla naurattaa ja vedet tulevat silmiini – oli ylipäänsä jonkunlaisena köörinä; hän oli vavahtelevinansa ilosta hupaisissa paikoissa ja pelkoon menehtyvinänsä kertomuksen kamalissa kohdissa. Tämä häiritsi minua sangen usein. Yksi hänen parhaita leikinlaskujansa oli, kun hän vakuutti, ettei hän voinut pidättää hampaitansa kalisemasta kertaakaan, jolloin vaan alguazilia¹⁵ mainittiin Gil Blas'in merkillisissä seikoissa; ja minä muistan, kuinka tämä onneton pilantekiä, kun Gil Blas kohtasi rosvopäällikön Madridissa, kauhusta joutui semmoisiin kuumeen pudistuksiin, että Mr. Creakle, joka kierteli käytävässä, kuuli sen ja pieksi häntä aika lailla säännöttömästi käytöksestä makuuhuoneessa.

Mitä hyvänsä minussa oli romantillista ja haaveksivaista, kasvoi tästä alinomaisesta kertomisesta pimeässä; ja siihen katsoen tämä toimi ei liene ollut aivan terveellinen minulle. Mutta se asia, että minua hellittiin huoneessani, niinkuin jonkunlaista leikkikalua, sekä se tieto, että tätä minun taitoani kehuttiin poikien joukossa ja minä sen kautta herätin paljon huomiota, vaikka olin kaikista nuorin, kehoitti minua ponnistuksiin. Semmoisessa koulussa, jota hallitaan pelkällä

---

¹⁵ Espanjalainen poliisi.

julmuudella, ei ole luultavaa, että paljon opitaan, johdattipa sitä joku houkkio tai ei. Minä luulen, että pojat meidän koulussa enimmiten olivat niin taitamattomia, kuin koulupoikien juuri sopi olla; heitä hoputettiin ja kuritettiin liiaksi, etteivät saattaneet oppia järin paljon; he eivät voineet edistyä paremmin, kuin kukaan muukaan edistyi semmoisessa elämässä, joka on täynnä alinomaisia vastuksia, tuskia ja vaivoja. Mutta minun vähäinen turhamielisyyteni ja Steerforth'in apu yllyttivät minua tavalla taikka toisella eteenpäin; ja vaikk'ei se varjellut minua paljon, jos ensinkään, rangaistuksesta, teki se minut, siellä ollessani, poikkeukseksi yleisestä joukosta, koska minä kuitenkin vakaasti noukin niitä näitä tiedon muruja.

Tässä asiassa auttoi Mr. Mell minua paljon. Hänellä oli minua kohtaan jonkunlainen ystävyys, jota kiitollisuudella muistan. Minua pahoitti aina, kun näin, että Steerforth kohteli häntä varsinaisella halveksimisella ja harvoin laiminlöi mitään tilaisuutta loukata hänen tunteitansa taikka houkutella muita sitä tekemään. Tämä huolestutti minua kauan aikaa sitä enemmän, kuin minä ennen pitkää olin jutellut Steerforth'ille, jolta yhtä vähän voin mitään tällaisista salata, kuin kakkuakaan taikka jotakin muuta aineellista tavaraa, noista kahdesta vanhasta vaimosta, joitten luo Mr. Mell oli vienyt minut; ja minä pelkäsin aina, että Steerforth ilmoittaisi sen ja tekisi hänelle kiusaa sen johdosta.

Varsin vähän me silloin, kun minä söin einettä tuona ensimmäisenä aamuna ja huilun soidessa nukuin riikinkukon

sulkien varjoon, kumpikaan ajattelimme, mikä seuraus siitä olisi, että minä, vähäpätöinen henkilö, saatettiin noihin vaivaishuoneisiin. Mutta sillä käynnillä oli aavistamattomat seurauksensa; vieläpä totistakin laatua tavallansa.

Kun Mr. Creakle eräänä päivänä pahoinvoinnilta ei päässyt huoneestansa, joka tietysti synnytti suurta riemua koko koulussa, pidettiin aika menoa aamutyön kestäessä. Se suuri helpoitus ja tyytymys, jota pojat tunsivat, teki, että oli vaikea hallita heitä; ja vaikka tuo peloittava Tungay pari kolme kertaa toi puujalkansa sisään ja kirjoitti ylös pahimpien rauhanrikkojien nimet, ei se paljon vaikuttanut, sillä he tiesivät varsin hyvin, että muutoinkin huomenna joutuisivat ahtaalle, tekivätpä nyt mitä hyvänsä, ja ajattelivat epäilemättä, että olisi viisasta hauskotella tänään.

Oli oikeastaan puoli-lupapäivä, sillä nyt oli lauantai. Mutta koska melu ulkona leikkitanterella olisi häirinnyt Mr. Creakle'ä eikä ollut sovelias kävely-ilma, käskettiin meitä iltapuoleksi kouluun ja meille annettiin muutamia tavallista helpompia töitä, jotka olivat tätä tilaisuutta varten sovitettut. Se oli se päivä viikossa, jona Mr. Sharp kävi peruukkiansa käherryttämässä; niinmuodoin Mr. Mell, joka aina sai toimittaa raskaimmat tehtävät, yksin hoiti koulua.

Jos minun kävisi vertaaminen niin lempeätä olentoa, kuin Mr. Mell'iä, härkään tai karhuun, ajattelisin häntä tuona iltana, kun melske oli pahimmillaan, tämmöiseksi eläimeksi, jota tuhannet koirat ahdistavat. Minä muistan, kuinka hän kallisti särkevää, laihaan käteen nojaantuvaa päätänsä pulpetilla olevan

kirjansa puoleen ja turhaan koetti jatkaa väsyttävää työtänsä keskellä semmoista hälinää, joka olisi saattanut Alihuoneen puhemiehenkin huumeisin. Siinä oli poikia, jotka juoksivat paikoillensa ja pois paikoiltansa, leikiten "kissaa nurkassa" muitten poikien kanssa; siinä oli nauravia poikia, laulavia poikia, juttelevia poikia, tanssivia poikia, ulvovia poikia; oli poikia, jotka lakaisivat lattiaa jaloillansa, oli poikia, jotka kiepoivat hänen ympärillensä, irvistellen, niuristellen, matkien häntä hänen selkensä takana ja hänen silmiensä edessä: osotellen hänen köyhyyttänsä, hänen saappaitansa, hänen takkiansa, hänen äitiänsä, kaikkia, mitä hänen omaansa oli ja mitä heidän olisi tullut pitää arvossa.

"Hiljaa!" huusi Mr. Mell, yhtäkkiä nousten ylös ja lyöden kirjansa pulpettiin. "Mitä tämä tarkoittaa! Sitä on mahdoton kestää. Se saattaa ihmisen hulluksi. Kuinka voitte tehdä tällamoista minulle, pojat?"

Se oli minun kirjani, jonka hän löi pulpettiin; ja kun seisoin hänen vieressään, pitäen vaaria hänen silmästänsä, kun se katseli ympäri huonetta, näin kaikkien poikien pysähtyvän, mitkä hämmästyneinä, mitkä puoleksi pelästyneinä, mitkä ehkä murheellisina.

Steerforth'in paikka oli pitkän kouluhuoneen toisessa päässä. Hän

seisoi joutilaana, selkä seinää vastaan, kädet plakkarissaan ja katseli

Mr. Mell'iä, suu suippuun vedettynä, niinkuin hän olisi

viheltänyt, kun

Mr. Mell katseli häntä.

"Hiljaa, Mr. Steerforth!" lausui Mr. Mell.

"Hiljaa, itse", sanoi Steerforth, punehtuen. "Ketä te puhuttelette?"

"Istukaat alas", käski Mr. Mell.

"Istukaat itse", vastasi Steerforth, "ja hoitakaat omia asioitanne".

Kuului vähän hihitystä ja jonkunlaista kädentaputusta; mutta Mr. Mell oli niin vaalea, että kohta oltiin vaiti, ja muuan poika, joka oli rientänyt esiin hänen taaksensa, osotellakseen uudestaan hänen äitiänsä, muutti mielensä ja oli tahtovinansa saada kynäänsä vuolluksi.

"Jos luulette, Steerforth", sanoi Mr. Mell, "etten minä tiedä, kuinka hallitsette kaikkia mieliä täällä" – hän laski kätensä minun pääni päälle ajattelematta (niinkuin minä luulin), mitä hän teki – "taikka etten ole huomannut, kuinka viime hetkinä olette yllyttäneet nuorempia tovereitanne kaikenlaisiin herjauksiin minua vastaan, niin erehdytte kokonaan".

"Minä en viitsi ollenkaan ajatella teitä", arveli Steerforth kylmäkiskoisesti; "minä en siis nyt erehdy".

"Ja kun käytätte suosikin asemaanne täällä, Sir", jatkoi Mr. Mell, ja hänen huulensa värisi kovasti, "solvataksenne yhtä gentlemania – "

"Yhtä mitä? – missä hän olisi?" kysyi Steerforth.

Tässä joku huudahti: "häpee, J. Steerforth! Se on liian häijyä!"

Se oli Traddles, jonka Mr. Mell kohta saatti hämille, käskien hänen olla ääneti.

"Solvataksenne semmoista, joka ei ole onnellinen elämässä, Sir, ja joka ei ole koskaan vähimmälläkään tavalla loukannut teitä ja jonka kunnioittamiseen olette kylläksi vanha ja viisas ymmärtämään monen syyn löytyvän", lausui Mr. Mell, ja hänen huulensa värisi yhä enemmän, "teette kelvottoman ja huonon työn. Te saatte istua alas taikka olla seisaalla, niinkuin mielenne tekee, Sir. Jatka, Copperfield".

"Pikku Copperfield", lausui Steerforth, astuen esiin huoneen ylipäähän, "odota hiukka. Minä sanon teille kerrallaan jotain, Mr. Mell. Kun rohkenette nimittää minua kelvottomaksi tai huonoksi taikka muuksi senkaltaiseksi, olette hävytön kerjäläinen. Kerjäläinen olette aina, tiedättehan sen; mutta kun näin teette, olette hävytön kerjäläinen".

Minä en tiedä varmaan, yrittikö hän lyömään Mr. Mell'ia vai yrittikö Mr. Mell lyömään häntä vai oliko mitään tällaista aikomusta ollenkaan kummallakaan puolella. Minä havaitsin vaan, että koko koulu yhtäkkiä tyrmistyi, niinkuin olisivat muuttuneet kiviksi, ja näin Mr. Creakle'n keskellä meitä, ja Tungay'n hänen vieresssänsä, sekä Mrs. ja Miss Creakle'n katshtavan ovesta, niinkuin olisivat olleet peloissaan. Mr. Mell istui tuokion aivan ääneti, pulpettiin nojaten ja peittäen kasvojansa käsillään.

"Mr. Mell", sanoi Mr. Creakle, ravistaen häntä käsivarresta, ja hänen kuiskauksensa oli nyt niin luja, että Tungay katsoi

tarpeettomaksi kertoa hänen sanojansa; "ette suinkaan ole unhottaneet itseänne, toivon minä?"

"Ei, Sir, ei", vastasi opettaja, paljastaen kasvojansa, pudistaen päätänsä ja hieroen käsiään suuressa tuskassa. "Ei, Sir, ei. Minä olen muistanut itseni, minä – ei, Mr. Creakle, minä en ole unhottanut itseäni, minä – minä olen muistanut itseni, Sir. Minä – minä – olisin toivonut, että te olisitte muistaneet minua hiukan ennemmin, Mr. Creakle. Se – se – olisi ollut ystävällisempää, Sir, oikeammin tehty, Sir. Se olisi säästänyt minulta paljon, Sir".

Katsellen tarkasti Mr. Mell'ia, pani Mr. Creakle kätensä Tungay'n olkapäälle, siirsi jalkansa likaiselle penkille ja asettui istumaan pulpetille. Kun hän tältä valta-istuimelta oli yhä tarkasti katsellut Mr. Mell'ia, mutta tämä pudisti päätänsä ja hieroi käsiänsä samassa tuskan tilassa, kääntyi Mr. Creakle Steerforth'in puoleen ja sanoi:

"No, Sir, koska hän ei suvaitse kertoa minulle, sanokaat te, mitä tämä *on*?"

Steerforth kartti kotvan kysymystä, ylenkatseella ja vihalla silmäillen vastustajaansa ja pysyen ääneti. Minä en voinut tuona lomahetkenäkään olla ajattelematta, muistan minä, kuinka jalo hän oli ulkomuodoltaan, ja kuinka halvalta ja yksinkertaiselta Mr. Mell näytti hänen rinnallansa.

"Mitä hän lienee tarkoittanut, kun hän suosikeista puhui?" lausui

Steerforth viimein.

"Suosikeista?" toisti Mr. Creakle, ja hänen otsansa suonet

paisuivat nopeasti. "Kuka suosikeista puhui?"

"Hän sitä teki", sanoi Steerforth.

"Ja mitä, jos saan luvan, te sillä tarkoititte, Sir?" kysyi Mr. Creakle, äkäisesti kääntyen apu-opettajaansa päin.

"Minä tarkoitin, Mr. Creakle", vastasi hän matalalla äänellä, "niinkuin sanoin: ettei kenenkään oppilaan ollut oikeus käyttää suosikin asemaansa, alentaaksensa minua".

"Alentaaksensa *teitä*?" lausui Mr. Creakle. "Totta totisesti! Mutta sallikaat minun kysyä, Mr. Mikä-nimenne-lieneekään"; ja tässä Mr. Creakle pani käsivartensa, ruokokeppinsä ja kaikki ristiin rinnallensa ja veti kulmakarvansa semmoiseen solmuun, että hänen vähäiset silmänsä tuskin näkyivät niitten alta; "osoititteko te, kun puhuitte suosikeista, soveliasta kunnioitusta minua kohtaan? Minua kohtaan, Sir", sanoi Mr. Creakle, lykäten päätänsä häntä kohden ja vetäen sitä takaisin jälleen, "joka olen tämän laitoksen esimies ja teidän isäntänne".

"Se ei ollut viisaasti tehty, Sir, minä myönnän sen mielelläni", lausui

Mr. Mell. "Minä en olisi tehnyt sitä, jos olisin ollut levollisena".

Tässä keskeytti Steerforth.

"Sitten hän sanoi, että minä olin keltoton, ja sitten hän sanoi, että minä olin huono, ja silloin minä nimitin häntä kerjäläiseksi. Jos *minä* olisin ollut levollisena, kenties en olisi nimittänyt häntä kerjäläiseksi. Mutta minä tein sen ja olen valmis vastaamaan seurauksista".

Minä ehkä en miettinyt, oliko mitään seurauksia, joista tarvitsi vastata, minä tunsin vaan mieleni oikein hehkuvan tästä uljaasta puheesta. Se vaikutti myöskin poikiin, sillä matala kohina kuului heidän joukostaan, vaikk'ei kukaan puhunut sanaakaan.

"Minua kummastuttaa, Steerforth – vaikka suoruitenne kunnioittaa teitä", lausui Mr. Creakle, "todella kunnioittaa teitä – minua kummastuttaa, Steerforth, se minun täytyy sanoa, että te käytitte tämänlaista nimitystä semmoisesta miehestä, joka on Salem House'n palveluksessa ja palkassa, Sir".

Steerforth naurahti vähän.

"Tuo ei ole mikään vastaus, Sir", jatkoi Mr. Creakle, "muistutukseeni.

Minä odotan enemmän, kuin tuota, teiltä, Steerforth".

Jos Mr. Mell näytti minusta halvalta tämän kauniin pojan rinnalla, oli aivan mahdoton sanoa, kuinka halvalta Mr. Creakle näytti.

"Koettakoon hän kieltää sitä", arveli Steerforth.

"Kieltää, että hän on kerjäläinen, Steerforth?" huusi Mr. Creakle. "No, missä hän käy kerjäämässä?"

"Jos hän ei itse ole mikään kerjäläinen, on ainakin yksi hänen läheisistä sukulaisistaan", lausui Steerforth. "Se on yhtä kaikki".

Hän katseli minua, ja Mr. Mell'in käsi taputti lempeästi minua olkapäälle. Minä katsahdin ylös punehtuvilla kasvoilla ja soimaavalla omalla tunnolla, mutta Mr. Mell'in silmät olivat kiintyneet Steerforth'iin. Hän yhä ystävällisesti taputteli minua olkapäälle, mutta hän katseli Steerforth'ia.

"Koska vaaditte minua, Mr. Creakle, puollustamaan itseäni", jatkoi Steerforth, "ja selittämään, mitä minä tarkoitan – ei minulla ole mitään muuta sanomista, kuin se, että hänen äitinsä elää almuista vaivaishuoneessa".

Mr. Mell katseli yhä häntä ja taputti minua vielä ystävällisesti olkapäälle ja sanoi, jos oikein kuulin, kuiskaten itsellensä: "niin, minä ajattelin sitä".

Mr. Creakle kääntyi ankaralla otsan rypistyksellä ja kohteliaisuutta teeskennellen apu-opettajansa puoleen.

"No, te kuulette, mitä tämä gentlemani sanoo, Mr. Mell. Olkaat hyvä, jos suvaitsette, ja oikaiskaat häntä koko koulun edessä".

"Hän on oikeassa, Sir, eikä tarvitse mitään oikaisemista", vastasi Mr.

Mell keskellä syvää äänettömyyttä; "mitä hän on sanonut, on totta".

"Olkaat siis hyvä ja ilmoittakaat julkisesti, tahdotteko", lausui Mr. Creakle, pannen päätänsä kallelle ja pyöritellen silmiänsä ympäri koulua, "onko se koskaan tullut minun tietooni, ennenkuin tänä hetkenä?"

"Ei suoraan, luullakseni", hän vastasi.

"Kuinka, te ette tiedä sitä", sanoi Mr. Creakle. "Ettekö, mies?"

"Minä luulen, ettette koskaan ajatellut minun maallista tilaani erittäin hyväksi", vastasi apu-opettaja. "Te tiedätte, mimmoinen asemani täällä on ja aina on ollut".

"Jos niin päätätte, luulen minä", sanoi Mr. Creakle, ja hänen

suonensa paisuivat jälleen entistä isommiksi, "että olette olleet kokonaan väärässä asemassa ja pitäneet tätä koulua jonakin köyhäin-kouluna. Mr. Mell, me eroamme, jos suvaitsette. Pikemmin kuin paremmin".

"Sovelialampaa aikaa, kuin tämä, ei ole", vastasi Mr. Mell nousten.

"Ei teille!" sanoi Mr. Creakle.

"Minä jätän teidät hyvästi, Mr. Creakle, ja teidät kaikki", lausui Mr. Mell, katsellen ympäri huonetta ja taas taputtaen minua lempeästi olkapäälle. "James Steerforth, paras asia, minkä minä voin toivottaa teille, on se, että joskus häpeette sitä, mitä tänään olette tehneet. Tätä nykyä minä en tahtoisi teitä omaksi ystäväkseni eikä kenenkään muun, jolle minä suon hyvää".

Hän laski kerran vielä kätensä olkapäälleni, otti sitten huilunsa ja pari kolme kirjaa pulpetistansa, johon hän jätti avaimen suulle jälkeläisellensä, ja meni ulos huoneesta, kantaen omaisuuttansa kainalossaan. Mr. Creakle piti nyt (Tungay'n kautta) puheen, jossa hän kiitti Steerforth'ia siitä, että tämä oli (vaikka ehkä liian kiihkeästi) puollustanut Salem House'n itsenäisyyttä ja arvoa. Puheen päätökseksi pudisti hän kättä Steerforth'in kanssa, samalla kuin me hurrasimme kolme kertaa – minä en oikein tietänyt, minkä vuoksi, mutta luulin, että se oli Steerforth'in kunniaksi, ja yhdyin hartaasti heihin, vaikka tunsin itseni sangen viheliäiseksi. Sitten Mr. Creakle kepitti Tommy Traddles'ia, joka tavattiin itkemästä eikä hurrannut, kun Mr. Mell lähti; ja palasi sohvaansa tai vuoteesensa tai mistä hän lienee tullut.

Me olimme nyt jääneet itseksemme ja katsoimme hyvin hävehtyneinä, muistan minä, toinen toistamme. Itse puolestani tunsin niin kovia itsesyytöksiä ja omantunnon soimauksia siitä osasta, jonka olin toimittanut tässä asiassa, ettei mikään olisi karaissut minua pidättämään kyyneliäni, jollen olisi pelännyt, että Steerforth, joka usein katseli minua, näin minä, arvelisi sitä epä-ystävälliseksi – taikka minun tulisi pikemmin sanoa, meidän kummankin ikäämme sekä niihin tunteisin katsoen, joita minä pidin hänen suhteensa, epäkuuliaiseksi – jos näytin sitä mielenliikutusta, joka vaivasi minua. Hän oli kovin suuttunut Traddles'iin ja sanoi, että häntä ilahutti, että tämä oli saanut ansaitun palkkansa.

Traddles parka, joka juuri oli päässyt päätänsä pulpettiinsa nojaamasta ja paraikaa lohdutti itseänsä, niinkuin tavallisesti, kokonaisella luuranko-liudalla, sanoi, ettei hän huolinut siitä. Mr. Mell'ia oli huonosti kohdeltu.

"Kuka on huonosti kohdellut häntä, tyttöseni?" kysyi Steerforth.

"No, sinä juuri", vastasi Traddles.

"Mitä minä siis olen tehnyt?" kysyi Steerforth.

"Mitä sinä olet tehnyt?" vastasi Traddles. "Loukannut hänen tunteitansa ja laittanut, että hän on menettänyt virkansa".

"Hänen tunteitansa!" toisti Steerforth halveksien. "Hänen tunteensa tointuvat pian, sen takaan. Hänen tunteensa eivät ole, niinkuin sinun, Miss Traddles. Mitä hänen virkaansa tulee – joka oli hyvin tuottava tosiaan, vai kuinka? – luuletko sinä, etten

kirjoita kotiin ja pidä huolta, että hän saa vähän rahaa, Maisini?"

Meidän mielestämme oli tämä Steerforth'in aikomus erittäin jalo. Hänen äitinsä oli leski ja rikas ja sanottiin tekevän melkein kaikki, mitä poika pyysi häneltä. Me olimme kaikki kovasti iloissamme, kun näimme Traddles'in tällä tapaa kukistetuksi ja ylistimme Steerforth'ia pilviin saakka, semminkin kuin hän ilmoitti meille, niinkuin hän suvaitsi ilmoittaa, että mitä hän oli tehnyt, sen hän oli tehnyt juuri meitä varten ja meidän asiamme hyväksi, ja että hän oli antanut suuren lahjan meille, kun hän omaa etuansa katsomatta oli menetellyt näin.

Mutta minun täytyy sanoa, että, kun sinä iltana istuin pimeässä tarinoimassa, Mr. Mell'in vanha huilu kuului useampia kertoja surullisesti kaikkuvan korvissani; ja että, kun viimein Steerforth oli väsynyt ja minä panin maata vuoteesen, se tuntui soivan niin murheellisesti jossakin paikassa, että olin aivan onneton.

Minä unhotin pian Mr. Mell'in ajatellessani Mr. Steerforth'ia, joka jonkunlaisella sukevalla amatöörin tavalla ja ilman mitään kirjaa (hän näytti minusta osaavan kaikkia ulkoa) otti hoitaaksensa muutamia Mr. Mell'in tunteja, siksi kuin toinen opettaja löydettiin. Uusi opettaja tuli jostakin latinankoulusta. Ennenkuin hän ryhtyi virkansa toimiin, aterioitsi hän eräänä päivänä vierashuoneessa, että häntä saataisiin esitellä Steerforth'ille. Steerforth kiitti häntä kovasti ja kertoi meille, että hän oli koko veikale. Minä en sängilleen ymmärtänyt, mitä oppinutta arvoa hän tällä nimityksellä tarkoitti, mutta kunnioitin tästä syystä uutta opettajaa paljon enkä epäillyt yhtään hänen

suurta taitoansa; vaikk'ei hän koskaan nähnyt niin paljon vaivaa minun suhteeni – ei sitäkään, että hän olisi tietänyt, että *minä* olin olemassa – kuin Mr. Mell oli nähnyt.

Oli ainoastaan yksi toinen tapaus sillä lukukaudella meidän jokapäiväisessä koulu-elämässä, joka teki semmoisen vaikutuksen minuun, että se vielä elää; se elää vielä monesta syystä.

Eräänä iltana, kun meitä oli kiusattu, että olimme kaikki aivan tohduksissa, ja Mr. Creakle huimi hirveästi ympärillensä, tuli Tungay sisään ja huusi tavallisella, lujalla äänellänsä: "vieraita Copperfield'ille!"

He vaihtoivat, hän ja Mr. Creakle, muutamia sanoja siitä, mitkä vieraat olivat ja mihin huoneisiin heitä saatettaisiin; ja sitten minä, joka olin tavan mukaan nousnut ylös, kun ilmoitus tehtiin, ja jonka päätä pyöräytti kummastuksesta, käskettiin mennä takaportaita huoneeseni ja ottaa päälleni puhdas kaulus, ennenkuin lähdin ruokasaliin. Minä noudatin näitä käskyjä semmoisella hätäilemisellä ja ahdistuksella, jommoista ei nuori sydämeni koskaan ennen ollut kokenut; ja kun tulin salin ovelle ja jouduin ajattelemaan, että se ehkä olisi äitini – minä olin siihen asti ainoastaan ajatellut Mr. ja Miss Murdstone'a – vedin minä takaisin käteni lukosta ja seisahduin nyyhkimään, ennenkuin astuin sisään.

Ensiksi minä en nähnyt ketään; mutta kun huomasin jotakin oven tiellä, katsoin sen taa, ja siinä olivat kummastukseksi Mr. Peggotty ja Ham, kumartaen minua, lakki kädessä, ja

sulloen toinen toistansa seinää vastaan. Minä en saanut olluksi nauramatta; mutta syy siihen oli paljon enemmän ilo, että sain nähdä heidät, kuin heidän omituinen asemansa oven takana. Me pudistimme kättä sangen sydämellisellä tavalla; ja minä nauroin nauramistani, siksi kuin minun täytyi temmata ulos nenäliinani ja pyyhkiä silmiäni.

Mr. Peggotty (joka ei ummistanut suutansa kertaakaan, muistaakseni, koko täällä käyntinsä aikana) osoitti suurta osanottoa, kun hän näki minun tekevän sitä ja nyhjäsi Ham'ia sanomaan jotakin.

"Reipastukaat, Mas'r Davy!" sanoi Ham muhoilevalla tavallansa. "Kah, kuinka olette kasvaneet!"

"Olenko minä kasvanut?" kysyin minä, pyyhkien silmiäni. Minä en itkenyt mitään erittäin, tietääkseni; mutta vanhojen ystävien näky sai minut jollakin lailla itkemään.

"Kasvanut, Mas'r Davy? Eikö hän ole kasvanut!" lausui Ham.

"Niin, eikö hän ole kasvanut!" sanoi Mr. Peggotty.

He saattivat minut nauramaan uudestaan, kun nauroivat toisiansa, ja sitten me kaikki kolme nauroimme, siksi kuin minä olin vähällä itkeä taas.

"Tiedättekö, kuinka äitini jaksaa, Mr. Peggotty?" kysyin minä. "Ja kuinka minun rakas, rakas vanha Peggottyni voi?"

"Tavattoman hyvin", sanoi Mr. Peggotty.

"Entä pikku Em'ly ja Mrs. Gummidge?"

"Tavattoman hyvin", sanoi Mr. Peggotty.

Tuosta oltiin vähän vaiti. Keskeyttäöksensä tätä vaitioloa veti

Mr. Peggotty plakkaristansa kaksi kauhean kookasta hummeria, suunnattoman suuren rapon ja ison kanvassipussin äyriäisiä ja latoi ne Ham'in syliin.

"Näettekö", lausui Mr. Peggotty, "kun huomasimme, että olitte mieltyneet vähäiseen makupalaan ruokanne lisäksi, olemme olleet niin rohkeat. Vanha äiti keitti ne, niin teki. Mrs. Gummidge keitti ne. Niin", sanoi hitaasti Mr. Peggotty, joka luullakseni piti kiinni tästä aineesta, koska hänellä ei ollut mitään muuta ainetta valmiina, "Mrs. Gummidge, minä vakuutan teille, hän keitti ne".

Minä lausuin kiitollisuuttani; ja katseltuansa Ham'ia, joka seisoi yksinkertaisesti hymyillen kuori-eläville eikä yrittänytkään auttaa häntä, jatkoi Mr. Peggotty:

"Me tulemme, näette, tuulen ja luoteen avulla yhdessä Yarmouth'in aluksessa Gravesand'iin. Sisareni kirjoitti minulle tämän paikan nimen ja kirjoitti minulle, että, jos koskaan sattuisin käymään Gravesand'issa, minun pitäisi tulla tänne ja kysyä Mas'r Davyä ja sanoa terveisiä häneltä, toivottaa hänelle nöyrästi hyvää ja kertoa, että hänen omaisensa voivat tavattoman hyvin. Pikku Em'ly, näette, kirjoittaa sisarelleeni, kun minä palaan, koska minä näin teidät ja te samaten voitte tavattoman hyvin, ja sillä tapaa mennään hauskesti ympäri toisesta toiseen".

Minun täytyi ajatella hiukan, ennenkuin käsitin, mitä Mr. Peggotty tarkoitti tällä vertauslauseella, joka sisälsi täydellisen tiedon ympyrän. Sitten minä kiitin häntä sydämellisesti ja sanoin, tuntien, kuinka punehduin, että luulin pikku Em'lynkin

muuttuneen siitä, kuin meidän oli tapa poimia näkinkenkiä ja piikiviä rannalla.

"Hän kasvaa aika ihmiseksi, se se on, joksi hän kasvaa", vastasi Mr.

Peggotty. "Kysykää *häneltä*".

Hän tarkoitti Ham'ia, joka hohti ilosta ja hyväksymisestä äyriäspussin takana.

"Hänen kauniit kasvonsa!" lausui Mr. Peggotty, jonka omat kasvot loistivat, kuin päivänvalo.

"Hänen oppinsa!" sanoi Ham.

"Hänen kirjoituksensa!" lausui Mr. Peggotty. "Noh, se on mustaa, kuin piki, ja niin isoa, että sen eroittaa kuinka kaukaa hyvänsä".

Oli oikein hauska nähdä, kuinka Mr. Peggotty innostui, kun hän ajatteli pikku lemmittyänsä. Hän seisoo taas edessäni, hänen karkeat, karvaiset kasvonsa säteilevät iloisesta rakkaudesta ja ylpeydestä, jota minä en voi kuvailla. Hänen rehelliset silmänsä syttyvät ja säkenöivät, niinkuin jotakin kirkasta liikkuisi niitten pohjalla. Hänen leveä rintansa kohoo mielihyvystä. Hänen lujat, höllällään olevat kätensä puristuvat itsestänsä kiinni hänen totisuudessaan; ja hän antaa voimaa sanoillensa oikealla kädellänsä, joka minun kääpiön-silmissäni näyttää suurelta, kuin väkivasara.

Ham oli aivan yhtä totinen, kuin hän. He olisivat varmaan puhuneet paljon enemmän pikku Em'lystä, jollei Steerforth'in äkillinen tulo olisi saattanut heitä hämille. Kun Steerforth näki

minun nurkassa puhuvan kahden vieraan kanssa, keskeytti hän erään laulun, jota hän paraikaa lauloi, ja sanoi: "minä en tietänyt, että sinä olit täällä, pikku Copperfield!" (sillä se ei ollut se huone, jossa vieraita tavallisesti vastaan-otettiin) ja astui meidän ohitsemme matkallansa ulos.

Minä en ole varma, oliko se ylpeydestä, että minulla oli semmoinen ystävä, kuin Steerforth, vai halusta selittää hänelle, kuinka minulla oli semmoinen ystävä, kuin Mr. Peggotty, kuin minä huusin häntä, juuri kuin hän oli ulos astumallaan. Mutta minä sanoin häveliäästi – hyvä Jumala, kuinka kaikki palajaa mieleeni niin pitkän ajan perästä!

"Älä huoli mennä, Steerforth. Nämät ovat kaksi Yarmouth'in venemiestä – kovin ystävällistä ja hyvää väkeä – jotka ovat sukua hoitajattareni kanssa ja ovat tulleet Gravesand'ista minua tervehtimään".

"Vai niin?" lausui Steerforth, kääntyen takaisin. "Minua ilahuttaa nähdä teitä. Kuinka voitte, molemmat?"

Hänen käytöksessään oli jotakin suoraa – iloinen ja ujostelematon käytös se olikin, mutta ei pöyhkeilevä – joka, luullakseni, vaikutti jollakin taikavoiman tavalla. Minulla on vielä se ajatus, että hänen ryhtinsä, hänen virkeytensä, hänen miellyttävä äänensä, hänen kaunis muotonsa ja vartalonsa sekä minun ymmärtääkseni joku syntyperäinen viehättäväisyys (jommoinen, luullakseni, harvalla ihmisellä on) antoivat hänelle semmoisen lumousvoiman, jota jokainen luonnollisesta heikkoudesta totteli ja jota ei juuri moni voinut vastustaa. Minun

oli helppo havaita, kuinka he mieltäytyivät häneen ja kuinka he näyttivät silmänräpäyksellä avaavan sydämensä hänelle.

"Teidän täytyy saattaa heidän tietoihinsa kotiin, jos suvaitsette, Mr. Peggotty", sanoin minä, "kun tuo kirje lähetetään, että Mr. Steerforth on erinomaisen ystävällinen minulle ja etten tiedä, kuinka tulisin toimeen täällä ilman häntä".

"Joutavia!" lausui Steerforth nauraen. "Semmoisia te ette saa kertoa heille".

"Ja jos Mr. Steerforth tulee Norfolk'iin taikka Suffolk'iin, Mr. Peggotty", sanoin minä, "kun minä olen siellä, saatte luottaa siihen, että tuon hänet Yarmouth'iin, jos hän suostuu, katsomaan teidän huonettanne. Sinä et ole koskaan nähnyt semmoista hyvää huonetta, Steerforth. Se on tehty veneestä!"

"Tehty veneestä, onko se?" kysyi Steerforth. "Se vasta on sovelias huone tällaiselle aito merimiehelle."

"Niin se on, Sir, niin se on, Sir", arveli Ham irvistellen. "Te olette oikeassa, nuori gen'lm'n. Mas'r Davy, gen'lm'n on oikeassa. Aito merimies! Kuulkaat, kuulkaat! Se on juuri mitä hän on!"

Mr. Peggotty ei ollut vähemmän mielissään, kuin hänen veljensä poika, vaikka hänen häveliäisyytensä esti häntä niin isolla äänellä omistamasta tällamoista, häneen itseän koskevaa kohteliaisuutta.

"No, Sir", lausui hän kumartaen ja kotkottaen ja pistäen poveensa huivinsa päitä, jotka riippuivat alas rinnalle. "Kiitoksia paljon, Sir, kiitoksia paljon! Minä koetan parastani minun

ammatissani, Sir".

"Enempää ei paraskaan ihminen voi tehdä, Mr. Peggotty",
lausui

Steerforth. Hän oli jo oppinut hänen nimensä.

"Minä panen vetoa, että itse teette samoin, Sir", sanoi Mr. Peggotty, nyykähyttäen päätänsä, "ja teette sitä hyvin – oikein hyvin! Minä kiitän teitä, Sir. Minä olen kiitollisuuden velassa teille, Sir, teidän tervehdyksestänne. Minä olen raaka, Sir, mutta altis – ainakin *toivon* sitä, te ymmärrätte. Minun huoneestani ei ole katsottavaksi, Sir, mutta se on valmiina palvelemaan teitä, jos joskus tulisitte Mas'r Davyn kanssa katsomaan sitä. Minä olen kun olenkin oikea kotelokala", lausui Mr. Peggotty; jolla hän tarkoitti etanaa, ja tämä oli viittaus siihen, että hän oli hidas lähtemään, sillä hän oli yrittänyt menemään jokaisen lauseen jälkeen, vaan oli tavalla taikka toisella tullut takaisin jälleen; "mutta minä suon teille molemmille hyvää, ja nyt toivotan teille onnea!"

Ham toisti tämän lauseen, ja me erosimme heistä sydämellisimmällä tavalla. Minun teki melkein mieli sinä iltana kertoa Steerforth'ille sievästä pikku Em'lystä, mutta minä olin liian ujo mainitsemaan hänen nimeänsä ja pelkäsin liian paljon, että hän nauraisi minua. Minä muistan, että ajattelin paljon ja levottomasti sitä, mitä Mr. Peggotty oli sanonut hänen aika ihmiseksi kasvamisestaan; mutta päätin, että tämä oli tyhjää puhetta.

Me kuljetimme kuori-elävät elikkä "makupalan", niinkuin

Mr. Peggotty oli nöyrästi nimittänyt niitä, kenenkään huomaamatta huoneesemme ja söimme uhkean illallisen sinä ehtoon. Mutta Traddles ei päässyt eheänä siitä. Hän oli liian onneton suoriumaan edes illallisesta samalla tavalla, kuin muut ihmiset. Hän sairastui yöllä – hän oli aivan huonona – rapon syömisestä; ja kun häneen oli ajettu niin paljon mustaa mixturia ja sinisiä pillereitä, että Demple (jonka isä oli lääkäri) sanoi, että siinä oli kyllin hevosenkin terveyden pilaamiseksi, sai hän kepitystä ja kuusi lukua Kreikan Uudesta testamentista siitä, ettei hän tahtonut tunnustaa.

Kun ajattelen tämän lukukauden loppu-osaa, pyörivät sekaisin edessäni jokapäiväisen elämämme puuhut ja ponnistukset; kesän katoaminen ja muuttunut vuoden-aika; hallaiset aamut, joina meitä soitettiin ylös vuoteistamme, ja pimeitten iltojen kylmä, kylmä haju, joina meitä soitettiin vuoteisimme jälleen; ilta-kouluhuone, joka oli himmeästi valaistu ja huonosti lämmitetty, ja aamu-kouluhuone, joka ei ollut mitään muuta, kuin suuri värisyttämiskone; keitetyn häränlihan ja paahdetun häränlihan, keitetyn lampaanlihan ja paahdetun lampaanlihan vuorottelemiset, voileipien kasat, kissankorvaiset kirjat, haljenneet krihvelitaulut, kyynel-jälkeiset kirjoitusvihkot, kepitykset, linjaalilla hutkinnat, tukistukset, sateiset sunnuntait, ihraiset puddingit, ja saastainen läkin lemu, joka ympäröitsi kaikkia.

Minä muistan kuitenkin hyvin, kuinka lupapäivien etäinen aika, joka oli sanomattoman kauan näyttänyt olevan liikkumaton

pilkku, alkoi lähestyä meitä ja kasvoi kasvamistaan. Kuinka me kuukausien sijasta luimme jo viikkoja ja sitten päiviä; ja kuinka sitten rupesin pelkäämään, etteivät tulisi noutamaan minua ja kuinka, kun kuulin Steerforth'ilta, että tultaisiin, ja oli varma, että minä lähtisin, minua himmeästi aavisti, että taittaisin jalkani ennen sitä. Kuinka lähdön päivä viimeiseltä äkkiä siirtyi: toisesta viikosta nousevaan viikkoon, tähän viikkoon, ylihuomiseksi, huomiseksi, tähän päivään, tähän iltaan – siksi kuin istuin Yarmouth'in postivaunuissa ja matkustin kotiin.

Minä heräsin usein, Yarmouth'in postivaunuissa nukkuessani, ja näin monta katkonaista unta kaikista näistä asioista. Mutta kun olin valveilla väli-aikoina, ei maa ulkopuolella akkunaa ollut Salem House'n leikkitanner eikä ääni korvassani ollut Mr. Creakle'n ääni, kun hän pieksi Traddlesia, vaan vaunun-ajajan, kun hän kehoitti hevosia.

KAHDEKSAS LUKU

Lupa-aikani. Varsinkin eräs onnellinen iltapuoli

Kun ennen päivän valjettua saavuimme siihen ravintolaan, johon postivaunut pysähtyivät, mutta joka ei ollut se ravintola, jossa ystäväni kyyppäri eli, saatettiin minä sievään, vähäiseen makuuhuoneeseen, jonka ovelle oli maalattu: *Delfini*. Minun oli, muistaakseni, vilu, vaikka minulle oli annettu kuumaa teetä ison valkean edessä alikerroksessa; ja minä olin hyvin iloinen, kun sain heittäytyä Delfinin vuoteeseen, kääriä Delfinin peiton pääni ympäri ja mennä nukuksiin.

Mr. Barkis'in, ajomiehen, oli määrä käydä tiedustelemassa minua aamulla kello yhdeksän. Minä nousin kello kahdeksalta, hiukan horroksissa lyhyen yöleponi vuoksi, ja olin valmis häntä varten ennen määrä-aikaa. Hän vastaanotti minua aivan niinkuin ei viittä minutia olisi kulunut siitä, kuin viimein olimme yhdessä, ja niinkuin minä olisin vaan pistäynyt hotellissa kuutta pennyä särkevässä taikka jossakin muussa semmoisessa asiassa.

Heti kuin minä ja arkkuni olimme kärryillä ja ajomies sijallansa, vei tuo laiska hevonen meidät kaikki pois tavallista kulkuansa.

"Te näytätte hyvin kauniilta, Mr. Barkis", sanoin minä, arvellen, että hän olisi mielissään siitä tiedosta.

Mr. Barkis hieroi poskeansa hiansuullaan ja katseli sitten hiansuutansa, niinkuin hän olisi odottanut saavansa nähdä jotakin kasvojensa kukoistuksesta siinä; mutta ei osoittanut muulla tavalla huolivansa tästä sievistelystäni.

"Minä olen ajanut asianne, Mr. Barkis", lausuin minä; "minä kirjoitin

Peggotylle".

"Ah!" sanoi Mr. Barkis.

Mr. Barkis näytti juroilta ja vastasi kuivankiskoisesti.

"Eikö se ollut oikein, Mr. Barkis?" kysyin minä vähän epäiltyäni.

"No, ei", vastasi Mr. Barkis.

"Eikö sanoma ollut oikea?"

"Sanoma oli ehkä oikea kyllä", lausui Mr. Barkis; "mutta siihen asia päättyikin".

Koska en ymmärtänyt, mitä hän tarkoitti, toistin minä uteliaasti: "asia päättyi, Mr. Barkis?"

"Siitä ei tullut sen enempää", selitti hän, katsellen sivullepäin minuun. "Ei tullut mitään vastausta".

"Vastausta siis odotettiin, eikö niin, Mr. Barkis?" lausuin minä, avaten silmiäni, sillä uusi valo koitti nyt minulle.

"Kun joku sanoo, että häntä haluttaa", arveli Mr. Barkis, kääntäen silmiänsä verkalleen minuun jälleen, "tietää se, että hän odottaa vastausta".

"No, Mr. Barkis?"

"No", vastasi Mr. Barkis, luoden silmänsä takaisin hevosen

korviin; "tuo mies on odottanut vastausta aina siitä saakka."

"Oletteko ilmoittanut sitä hänelle, Mr. Barkis?"

"E-en", murisi Mr. Barkis, vähän mietittyään. "Minä en ole saanut mitään kutsumusta tulla ilmoittamaan sitä hänelle. *Minä* en aio ilmoittaa sitä hänelle".

"Tahtoisitteko, että minä teen sen, Mr. Barkis?" kysyin minä epäileväisesti.

"Saatte ilmoittaa hänelle, jos tahdotte", lausui Mr. Barkis, taas pitkänsä katsellen minua, "että Barkis odotti vastausta. Te sanotte – mikä hänen nimensä onkaan?"

"Hänen nimensä?"

"Ah!" sanoi Mr. Barkis, nyökkäyttäen päätänsä.

"Peggotty".

"Ristimänimi vai sukunimi?" kysyi Mr. Barkis.

"No, ei se ole hänen ristimänimensä. Hänen ristimänimensä on Clara".

"Sekö se on?" sanoi Mr. Barkis.

Hän näytti saavan äärettömiä ajattelemisen aiheita tästä seikasta ja istui miettien ja viheltäen itsekseen pitkän ajan.

"No!" jatkoi hän viimeiseltä. "Te sanotte: 'Peggotty! Barkis odottaa vastausta'. Hän ehkä sanoo: 'vastausta mihin?' Te sanotte: 'siihen, mitä minä ilmoitin hänelle'. 'Mitä se on?' sanoo hän. 'Barkis'ia haluttaa', sanotte te".

Tämän erittäin nerokkaan ehdoituksen jälkeen tokaisi Mr. Barkis minua kyynäspäällänsä, että oikein rupesi kylkeäni pistämään. Tuosta hän entisellä tavallansa nojautui

hevostansa kohden eikä viitannut sen koommin tähän aineeseen, paitsi että hän puolen tunnin jälkeen otti liidunpalasen plakkaristansa ja kirjoitti kärryjen teltakattoon "Clara Peggotty" – silminnähävästi yksityiseksi muistutukseksi itseänsä varten.

Voi, millä oudoilla tunteilla matkustin kotiin, kun se ei ollut mikään koti, ja huomasin, että jokainen esine, jota katselin, muistutti minua siitä onnellisesta, vanhasta kodista, joka oli niinkuin unelma, jota en saanut milloinkaan enää nähdä! Ne päivät, joina äitini ja Peggotty ja minä olimme kaikki kaikissa toisillemme eikä löytynyt ketään, joka astui meidän väliimme, nousivat niin surullisesti eteeni tiellä, etten varmaan tiedä, olinko iloinen pääsemään sinne – en varmaan tiedä, enkö mieluisammin olisi pysynyt poissa ja unhottanut sitä Steerforth'in seurassa. Mutta tiellä minä olin; ja ennen pitkää saavuin kartanomme luo, jossa alastomat, vanhat jalavat väentelivät monia käsiänsä valjussa talvi-ilmassa ja tuuli lennätteli vanhojen peltovareksen-pesien riepaleita.

Ajomies nosti alas arkkuni puutarhan portin viereen ja jätti minut. Minä astuin pitkin polkua rakennusta päin, tähystellen ylös akkuniin ja peläten joka askeleelta, että näkisin Mr. Murdstone'n tai Miss Murdstone'n katsovan vihaisesti ulos jostakin niistä. Ei mitään kasvoja kuitenkaan ilmestynyt; ja koska nyt olin tullut rakennuksen luo ja tiesin, kuinka kolkuttamatta sai oven auki ennen pimeätä, menin sisään hiljaisilla, pelon-alaisilla askelilla.

Jumala tietää, kuinka aikainen se muisto lienee ollut, joka

heräsi minussa, kun, astuessani eteiseen, kuulin äitini äänen vanhasta vierashuoneesta. Hän lauloi paraikaa jotakin matalalla sävelellä. Minä olin, luullakseni, maannut hänen sylissään ja kuullut hänen laulavan tällä tapaa itselleni, kun olin aivan pikkuinen lapsi. Nuotti oli uusi minulle, vaan kuitenkin se oli niin vanha, että se täytti sydämeni partaan tasalle; niinkuin ystävä, joka palaa, kauan poissa oltuaan. Minä päätin siitä hiljaisesta ja miettivästä tavasta, jolla äitini hyräili lauluansa, että hän oli yksinään, ja astuin varovasti huoneesen. Äitini istui valkean edessä, imettäen pientä lasta, jonka laihaa kättä hän piti kaulaansa vastaan. Hän oli luonut silmänsä alaspäin lapsen kasvoihin ja istui ja lauleskeli sille. Minä olin sen verran oikeassa, ettei hänellä ollut mitään muuta seuraa.

Minä puhuttelin häntä ja hän kavahti ylös, huudahtaen. Mutta minut nähdessään nimitti hän minua kalliiksi Davyksensa, omaksi pojakseen! Ja astuen puolen matkaa huoneen poikki kohdatakseen minua, laski hän polvillensa lattialle, suuteli minua, painoi pääni alas poveansa kohden likelle sitä pientä olentoa, jonka pesä oli siinä, ja nosti sen kättä ylös minun huulilleni.

Minä soisin, että olisin kuollut. Minä soisin, että olisin kuollut silloin, semmoiset tunteet sydämessäni! Minä olisin ollut soveliaampi taivaalle, kuin olen ikinä sen jälkeen ollut.

"Se on sinun veljesi", sanoi äitini, hyväillen minua. "Davy, minun kaunis poikani! Minun lapsi parkani!" Sitten hän suuteli minua suutelemistaan ja kiersi käsivartensa kaulani ympäri.

Tässä asemassa hän oli, kun Peggotty tuli sisään juosten ja kohahti alas lattialle viereemme ja pyöri, kuin hullu, meidän molempien ympärillä neljänneksen tunnin aikaa.

Näytti siltä, kuin minua ei olisi odotettu niin pian, sillä ajomies oli tullut paljon ennen tavallista aikaansa. Näytti myöskin siltä, kuin Mr. ja Miss Murdstone olisivat lähteneet vieraisille naapuriin eivätkä saapuisi kotiin ennenkuin illalla. Minä en ollut ensinkään rohjennut toivoa tätä. Minä en ollut ensinkään ajatellut mahdolliseksi, että me kolme saisimme kerran vielä olla häiritsemättä yhdessä; ja minusta tuntui sinä hetkenä, kuin entiset päivät olisivat palanneet.

Me söimme päivällisiä yhdessä valkean ääressä. Peggotty oli läsnä palvellaksensa meitä, mutta äiti ei sallinut hänen tehdä sitä, vaan pakoitti häntä syömään meidän kanssamme. Minulla oli oma, vanha talrikkini, johon oli ruskealla värillä maalattu sotalaiva täysissä purjeissa ja jota Peggotty oli tallettanut jossakin koko ajan, jona minä olin ollut poissa, eikä olisi tahtonut särjetyksi, sanoi hän, vaikka olisi saanut sata puntaa. Minulla oli oma, vanha mukini, johon oli piirretty David, ja oma, vanha, vähäinen veitseni ja kahvelini, jotka eivät pystyneet mihinkään.

Kun istuimme pöydässä, luulin saaneeni suotuisan tilaisuuden puhua Mr. Barkis'ista Peggotylle. Mutta ennenkuin olin päättänyt, mitä minulla oli kertomista hänelle, alkoi hän nauraa ja heitti esiliinansa kasvojensa yli.

"Peggotty!" lausui äitini. "Mikä nyt on?"

Peggotty vaan nauroi enemmän ja piti esiliinaansa tiheästi

kasvojensa yli, kun äitini koetti vetää sitä pois, ja istui niinkuin hänen päänsä olisi ollut säkissä.

"Mitä sinä teet, sinä houkkio?" kysyi äitini nauraen.

"Hiiteen koko mies!" huudahti Peggotty. "Hän tahtoo naida minut".

"Se olisi sangen hyvä kauppa sinulle; eikö olisi?" lausui äitini.

"No! Sitä en tiedä", sanoi Peggotty. "Älkäätkysykö minulta. Minä en tahtoisi häntä, vaikka hän olisi kullasta. Enkä minä tahtoisi ketään muutakaan".

"No, miks'et siis ilmoita sitä hänelle, sinä naurettava otus?" arveli äitini.

"Ilmoita sitä hänelle", vastasi Peggotty, katsoen ulos esiliinastaan. "Hän ei ole koskaan puhunut sanaakaan siitä minulle. Hänellä on parempi järki. Jos hän uskaltaisi hiiskua sanaakaan siitä minulle, löisin häntä vasten kasvoja".

Hänen omat kasvonsa olivat niin punaiset, etten ollut koskaan nähnyt niitä eikä mitään muita kasvoja, luullakseni, niin punaisina; mutta hän peitti ne kohta taas muutamiksi minuteiksi kerrallaan, kun häntä rupesi liiaksi naurattamaan; ja kahden kolmen tämmöisen kohtauksen jälkeen jatkoi hän päivällistänsä.

Minä huomasin, että, vaikka äitini hymyili, kun Peggotty katseli häntä, hän kävi yhä totisemmaksi ja miettivämmäksi. Minä olin alusta havainnut, että hän oli muuttunut. Hänen kasvonsa olivat vielä hyvin kauniit, mutta ne näyttivät surusta hiutuneilta ja liian hienoilta; ja hänen kätensä oli niin laiha ja vaalea, että se oli minusta melkein kuultava. Mutta se

muutos, jota nyt tarkoitan, tuli vielä näitten lisäksi: se oli hänen käytöksensä, joka kävi levottomaksi ja vavahtelevaksi. Viimeiseltä hän lausui, ojentaen kättänsä ja laskien sitä hellästi vanhan palveliansa kädelle:

"Rakas Peggotty, sinä et mene miehelle?"

"Minäkö. Ma'am?" vastasi Peggotty, tuijotellen. "Jumala siunatkoon teitä, en!"

"Ei piakkoin?" lausui äitini lempeästi.

"Ei koskaan!" huusi Peggotty.

Äitini tarttui hänen käteensä ja sanoi:

"Älä jätä minua, Peggotty. Pysy minun luonani. Ehkä sitä ei kestä niin kauan. Mihin minä joutuisin ilman sinutta!"

"Minäkö jättää teitä, rakkaani!" huudahti Peggotty. "Ei, vaikka saisin koko mailman, saatikka hänen vaimoksensa ruvetakseni. No, mistä tämä on joukahtanut teidän typerään, pieneen päähänne?" – Sillä Peggotyyn oli ennen tapa välisti puhutella äitiäni, niinkuin lasta.

Mutta äitini ei vastannut, paitsi että hän kiitti häntä, ja Peggotty jatkoi, puhuen omalla tavallansa:

"Minäkö jättää teitä? Minä luulen näkeväni itseni. Peggotty mennä pois teidän luotanne? Minä tahtoisin tavata häntä siinä yrityksessä! Ei, ei, ei", lausui Peggotty, ravistaen päätänsä ja pannen käsivartensa ristiin; "ei mar, rakkaani. Se ei ole sen vuoksi, että puuttuisi muutamia kissoja, jotka olisivat varsin hyvillänsä, jos hän menisi, mutta tätä mielihyvää he eivät saa. Pitää tehdä kiusaa heille. Minä pysyn teidän luonanne, siksi kuin

minusta tulee äreä, nenäkäs, vanha eukko. Ja kun olen liian kuuro ja liian rampa ja liian sokea ja liian mukeltava hampaitten puutteesta, etten kelpaa mihinkään, ei edes jankutettavaksi, silloin menen Davyn luo ja pyydän, että hän ottaa minut luoksensa".

"Ja minä, Peggotty", sanon minä, "ihastun, kun saan nähdä sinut, ja otan sinut vastaan, niinkuin kuningattaren".

"Jumala siunatkoon hellää sydäntänne!" huusi Peggotty. "Minä tiedän, että teette sen!" Ja hän suuteli edeltäpäin otsaani, kiitollisesti tunnustaen vieraanvaraisuuttani. Sitten hän taas peitti päänsä esiliinallansa ja purskahti uudestaan nauruun Mr. Barkis'in tähden. Sitten hän otti lapsen vähäisestä kehdestä ja hoiteli sitä. Sitten hän riisui päivällispöydän; sitten hän tuli sisään, toinen lakki päässä ja ompelurasia, kyynäramitta ja vahanpalanen muassaan, aivan samalla tavalla, kuin ennen.

Me istuimme valkean ympäri ja haastelimme hupaisesti. Minä kerroin heille, kuinka ankara opettaja Mr. Creakle oli, ja he surkuttelivat minua kovasti. Minä juttelin heille, kuinka oivallinen poika Steerforth oli ja kuinka hän suojeli minua, ja Peggotty sanoi, että hän astuisi vaikka parikymmentä penikulmaa, saadaksensa nähdä häntä. Minä otin pikku lapsen syliini, kun se heräsi, ja tuudittelin sitä. Ja kun se uudestaan nukkui, hiivin vanhan, kauan sitten heitetyn tapani mukaan äitini viereen, istuin syleillen häntä, nojasin pientä punaista poskeani hänen olkapäähänsä ja tunsin kerran vielä, kuinka hänen kauniit hiuksensa levisivät minun ylitseni – niinkuin enkelin siipi,

muistan ajatelleeni – ja olin sangen onnellinen.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.